

Straffelovrådet

Se adresseliste

Deres ref.

Vår ref.
21/2151 - ABR

Dato
23.04.2021

Straffelovens kapittel om seksuallovbrudd - behov for lovendringer

Straffelovrådet ble reetablert ved kongelig resolusjon 14. juni 2019, og erstattet tidligere råd med samme navn. Straffelovrådet skal utrede og legge fram forslag om endringer i straffelovgivningen etter nærmere oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet.

Ved brev 10. mars 2021 ble Straffelovrådet gitt i oppdrag å gjennomgå straffelovens kapittel om seksuallovbrudd. Mandatet for oppdraget følger vedlagt.

Straffelovrådet har fått et omfattende oppdrag. Rådet er i en innledende fase av utredningsoppdraget, og arbeider med å kartlegge sentrale problemstillinger. I den forbindelse er det ønskelig å involvere og lytte til aktører som har særlig kunnskap og praktiske erfaringer på feltet. Dette brevet er et ledd i dette kartleggingsarbeidet.

Straffelovrådet inviterer med dette til å komme med innspill til problemstillinger som det er ønskelig at rådet utreder i sitt arbeid. Praktiske erfaringer og synspunkter som illustrerer forbedringspunkter ved dagens kapittel om seksuallovbrudd, vil være av særlig interesse. Aktuelle problemstillinger kan være for eksempel om det finnes handlinger som kan karakteriseres som så klanderverdige at de bør straffes som voldtekt, men som ikke er straffbare som voldtekt etter gjeldende rett. Andre problemstillinger kan være om handlinger som kan straffes etter straffebudet om voldtekt, eller andre straffebud, bør møtes med mildere eller strengere reaksjoner. Aktuelle problemstillinger kan også springe ut av at det er uklart hvilke handlinger som omfattes av ulike straffebud, eller at grensene mellom straffebudene er uklare, noe som også kan bety at de ulike straffebudene ikke er godt nok avstemt mot hverandre. Rådet er takknemlig for alle innspill som er egnet til å belyse behovet for lovendringer.

Mottakerne av dette brevet bes forelegge forespørselen og inngi synspunkter også på vegne av eventuelle underliggende eller tilknyttede virksomheter. En oppfordring til å uttale seg om behovet for lovendringer vil i tillegg bli publisert på rådets nettsider, slik at også andre enn mottakerne av dette brevet gis anledning til å sende inn innspill.

Vi ber om en tilbakemelding innen 1. juni 2021. Tilbakemeldingen og eventuelle spørsmål kan sendes til arild.brukstuen@jd.dep.no.

Vennlig hilsen

Linda Gröning
leder, Straffelovrådet

Dokumentet er godkjent og sendes uten signatur

Adresseliste

Advokatforeningen
Amnesty International Norge
Barneombudet
De regionale kompetansesentrene for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri
Det juridiske fakultet ved Universitetet i Bergen
Det juridiske fakultet ved Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet ved Universitetet i Tromsø
DIXI Ressurssenter mot voldtekt
Dommerforeningen
Helsedirektoratet
Kirkelig Ressurssenter mot vold og seksuelle overgrep
Kriminalomsorgsdirektoratet
Krisesentersekretariatet
Kvinnefronten i Norge
Kvinnegruppa Ottar
Landsforeningen for voldsofre
Landsforeningen mot seksuelle overgrep
Likestillings- og diskrimineringsombudet
MiRA-senteret
Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress
Norges institusjon for menneskerettigheter
PION – Sexarbeidernes interesseorganisasjon
Politidirektoratet
Polithøgskolen
PRO-senteret
Redd Barna
Riksadvokaten
Senter for seksuelt misbrukte menn
Sivilombudsmannen
Statens barnehus
Statens sivilrettsforvaltning
Stiftelsen Fellesskap mot seksuelle overgrep – FMSO
Stine Sofies Stiftelse
Støttesenter mot incest og seksuelle overgrep – SMISO
Støttesentrene for fornærmede i straffesaker

Vedlegg

Mandat for Straffelovrådet til å gjennomgå straffelovens kapittel om seksuallovbrudd

Mandat for Straffelovrådet til å gjennomgå straffelovens kapittel om seksuallovbrudd

1. Bakgrunn

I regjeringens handlingsplan mot voldtekt for 2019–2022 står det at regjeringen skal «vurdere behovet for en samlet gjennomgang av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd» (tiltak 19).

Hvordan straffebudet om voldtekt bør utformes har vært debattert over flere år, både i Norge og internasjonalt. Internasjonalt har det vært en trend i retning av å legge større vekt på manglende samtykke ved utformingen av voldtektslovgivningen. Flere land det er naturlig å se hen til ved utformingen av straffelovgivningen, som Sverige, Danmark og Tyskland, har innført ulike varianter av en samtykkebasert voldtektsdefinisjon. Norge har ved flere anledninger fått kritikk fra internasjonale overvåkningskomiteer, herunder FNs kvinnekomité, for utformingen av bestemmelsene om voldtekt. Også nyere forskning peker på en del mangler ved någjeldende regulering både av straffebudet om voldtekt, men også tilgrensende straffebud som straffebudet om seksuelle handlinger uten samtykke og misbruk av overmaktsforhold, som kan tilsi en revisjon.

På denne bakgrunnen anses det å være behov for å vurdere alternativer til dagens regulering av voldtekt. En slik revisjon bør likevel ikke begrenses til straffebudet om voldtekt. Straffebudet om voldtekt inngår i et system av flere straffebud om seksuelle krenkelser, som samlet skal ivareta den enkeltes rett til seksuell autonomi. For å få en hensiktsmessig utforming av voldtektsbestemmelsen og en god avgrensning mellom de ulike krenkelsene, er det behov for en mer helhetlig gjennomgang av de straffebudene som skal ivareta den enkeltes seksuelle selvbestemmelsesrett.

2. Nærmere om oppdraget

Straffelovrådet skal foreta en samlet gjennomgang av straffelovens bestemmelser om seksuelle krenkelser, herunder straffebudet om voldtekt, med sikte på å utforme en regulering som samlet sett ivaretar den enkeltes rett til seksuell selvbestemmelse og andre grunnleggende krav til en rettsstatlig utforming av straffelovgivningen.

Rådet skal vurdere hvilke interesser straffebudene skal beskytte, i lys av den internasjonale debatten om seksuell selvbestemmelse som strafferettslig beskyttelsesobjekt. Rådet skal identifisere eventuelle mangler ved gjeldende regulering og foreslå endringer som gir en mer hensiktsmessig utforming av de enkelte bestemmelsene, og en mer treffende avgrensning mellom de ulike straffebudene om seksuelle krenkelser.

Rådet skal se hen til den utviklingen som har vært internasjonalt, herunder i de nordiske landene, i retning av å tillegge manglende samtykke større vekt ved utformingen av definisjonen av voldtekt. Straffelovrådet skal likevel vurdere alternativer til en samtykkebasert voldtektsdefinisjon.

Rådet står fritt til å foreslå endringer også i andre kapitler i straffeloven eller i straffeprosessloven i den grad det er nødvendig for å få en god og sammenhengende regulering.

Rådet kan be departementet supplere og presisere mandatet dersom det anses hensiktsmessig.

Straffelovrådet skal utforme lovforslaget med utgangspunkt i Justis- og beredskapsdepartementets veileder Lovteknikk og lovforberedelse (2000), jf. utredningsinstruksen punkt 4-1.

Straffelovrådet skal utrede og vurdere virkningene av forslaget i tråd med utredningsinstruksen.

Straffelovrådets budsjett fastsettes særskilt. Om godtgjøring gjelder de til enhver tid gjeldende bestemmelser i Statens personalhåndbok om godtgjøring mv. til leder, medlemmer og sekretærer i utvalg, samt supplerende retningslinjer fastsatt av Justis- og beredskapsdepartementet. Om arkivordningen gjelder arkivforskrifta § 2 og utfyllende bestemmelser.

Straffelovrådet skal avgi sin utredning innen 15. desember 2022.

Fra: Armin Khoshnewiszadeh <akh@advokatforeningen.no>
Sendt: tirsdag 1. juni 2021 12:24
Til: Arild Brukstuen
Emne: Advokatforeningens innspill til Straffelovrådets gjennomgang av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd
Vedlegg: KJDOCS-#309259-v1-
Innspill_til_Straffelovrådets_gjennomgang_av_straffelovens_kapittel_om_seksuallovbrudd.pdf

Hei,

Vi viser til Straffelovrådets brev av 23. april 2021 hvor det bes om innspill til behovet for å vurdere lovendringer i forbindelse med straffelovrådets helhetlige gjennomgang av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd.

Vedlagt følger Advokatforeningens innspill.

Med vennlig hilsen
Armin Khoshnewiszadeh

ADVOKATFULLMEKTIG // TRAINEE LAWYER
ADVOKATFORENINGEN // THE NORWEGIAN BAR ASSOCIATION

Kristian Augusts gate 9, N-0164 Oslo
T +47 22 03 50 50 // +47 47 24 87 50 // E akh@advokatforeningen.no

Straffelovrådet
v/ Arild Brukstuen
Sendt pr. e-post til arild.brukstuen@jd.dep.no

Deres ref.: 21/2151 - ABR
Vår ref.: 309259

Dato: 1. juni 2021

Innspill til Straffelovrådets helhetlige gjennomgang av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd

1 INNLEDNING

Vi viser til Straffelovrådets brev av 23. april 2021 hvor det bes om innspill til behovet for å vurdere lovendringer i forbindelse med straffelovrådets helhetlige gjennomgang av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd.

Vi har forelagt Straffelovrådets brev for Advokatforeningens to utvalg som arbeider med disse problemstillingene, som er lovutvalg for strafferett og straffeprosess og for bistandsadvokatutvalget.

Lovutvalget for strafferett og straffeprosess består av Halvard Helle (leder), Bernt Heiberg, Christian B. Hjort, Stian Mæland, Berit Reiss-Andersen, Karl Nicolai Vogt Skjerdal, Simen Perminow Skjøsberg og Frode Sulland. Bistandsadvokatutvalget består av Kristin Fagerheim Hammervik (leder), Morten Engesbak, Karoline Henriksen, Christian Lundin, Lina Therese Remlo, Elisabeth Rød, Cecilie Schjatvet og Erik Widerøe. Alle har lang erfaring og god kompetanse innfor det aktuelle rettsområdet.

2 TEMAER SOM BØR VURDERES NÆRMERE AV STRAFFELOVRÅDET

Sist en samtykkebasert voldtektsbestemmelse ble vurdert var i 2013¹. Da mente departementet at et slikt samtykkekrav kunne virke uheldig for offeret. Departementet mente at samtykkekravet kunne føre til at det ble stilt strengere krav til offeret om å si fra at man ikke vil, og dette kunne svekke voldtektsofferets rettsvern. Advokatforeningen ga da sin tilslutning til departementets vurdering i sitt høringssvar.

I forbindelse med at Straffelovrådet nå på nytt skal foreta en gjennomgang av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd, mener Advokatforeningen at følgende temaer bør utredes nærmere:

- I hvilken grad alle straffverdige handlinger dekkes av dagens voldtektsbestemmelse

---

¹ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing--endringer-i-straffeloven-1902-og/id714312/>

- Opphevelse eller endring av minstestraftbestemmelsen i voldtektssaker
- Vurdere om alle de ulike straffebudene er godt nok avstemt mot hverandre
- Straffefritaksgrunnen i strpl. § 308
- Sexkjøploven

3 ADVOKATFORENINGENS NÆRMERE INNSPILL

3.1 Finnes det handlinger som kan karakteriseres som så klanderverdige at de bør straffes som voldtekt, men som ikke er straffbare som voldtekt etter gjeldende rett?

Advokatforeningens bistandsadvokatutvalg har følgende innspill til denne problemstillingen:

Advokatforeningens bistandsadvokatutvalg er av den oppfatning at svaret på dette spørsmålet er ja. For å illustrere hvilke handlinger som i dag ikke er straffbar, men som bør være straffbar, gis her først et eksempel fra en nylig henlagt sak. Dermed drøftes behovet for lovendring:

En ung voksen kvinne hadde venner på besøk. Det ble drukket alkohol, men ingen var overstadig beruset. Gjengen skal gå hjem, en ung voksen mann vil bli igjen for å snakke med kvinnen. De to hadde aldri tidligere hatt noen seksuell kontakt. Hun stolte på han, og hadde et godt inntrykk av han. De prater. Etter kort tid sier han at han vil ha sex med henne. Hun sier nei og at hun aldri har hatt slike tanker om han. Hun sier tydelig ifra at hun ikke ønsker om å ha sex med han. Hun minner han også på at han har kjæreste. Han svarer ikke, drar plutselig opp genseren hennes og tar henne på brystene, tar så en hånd ned buksen hennes og fingrer henne. I situasjonen klarer ikke kvinnen å yte noen form for motstand ut over det hun tydelig verbalt hadde gitt tilkjenne. Etter at han har tatt fingrene inn i hennes skjede, tar hun med sin hånd bort hånden hans, snur ryggen til og begynner å gråte. Den ungen mannen drar derfra. Da forholdet kort tid etter ble anmeldt svarte fornærmede på spørsmål om hva hun tenkte/følte i situasjonen at hun ble helt perpleks, sjokkert. Hun kunne ikke forstå at han kunne gjøre dette mot henne, hun hadde sagt klart og tydelig ifra at hun ikke ville. Det hele gikk så raskt at hun ikke rakk å reagere før han til tross for hennes tydelige nei, tok seg til rette på hennes kropp.

Kvinnen er resurssterk og har aldri tidligere hatt behov for psykologisk hjelp. Hun ble imidlertid sterkt preget etter hendelsen. Mistet konsentrasjon, fikk søvnproblemer og måtte oppsøke psykolog.

Saken ble henlagt som intet straffbart forhold etter bare et par dager, uten videre etterforskning. Årsaken til henleggelsen var at kvinnen hverken beskrev trusler, tvang eller vold fra gjerningsperson. Hun på sin side hadde heller ikke gjort fysisk motstand før fingringen og hun hadde heller ikke prøvd å rømme derfra.

Bistandsadvokatutvalget er usikker på om det gjennom tallmaterialet fra henleggelse i påtalemyndigheten er mulig å gjenfinne disse typesituasjonene for å få et sikkert bilde av hvor mange saker av denne art som henlegges. Det er dog Bistandsadvokatutvalgets oppfatning at denne type ufrivillig seksuell omgang er forholdsvis omfattende. Slike hendelser omfatter dessuten ofte også andre former for seksuell omgang som penetrering av skjede, anal- og

oralsex.

Felles for disse situasjonene er at den som ikke ønsker seksuell omgang sier klart og tydelig nei, men hvor den som ønsker seksuell omgang velger å ignorere dette. Ofte beskrives at den/de straffbare handlingene skjer så fort at de i praksis ikke er mulig å avverge, utover det som kommuniseres i forkant. De fornærmede fremhever ofte at de hadde sagt nei, ofte gjentatt. Likevel skjer det.

Det er neppe uenighet om at alle mennesker har rett til å bestemme over egen kropp og seksualitet. Den allmenne rettsbevissthet er at seksuell omgang mot noens vilje skal være straffbart.

Når et menneske markerer at seksuell omgang ikke er ønsket ved å si «nei», «stopp», «jeg vil ikke», «gå bort» «vær snill å ikke gjør det», rister på hodet, gråter eller liknende, vil saken likevel henlegges med mindre det kan bevises at den seksuelle omgang ble oppnådd ved bruk av et minimum av trusler, tvang eller vold. Voldsutøvelse i denne sammenheng kan for eksempel være at gjerningspersonen holder vedkommende igjen dersom hun evner å mobilisere for å forsøke komme seg ut av situasjonen. Det å bare si klart og tydelig «nei» er altså i dag ikke tilstrekkelig for å kalle den seksuelle omgang som oppnås som voldtekt. Det ligger følgelig implisitt i dagens regelverk at mennesker som opplever å ikke bli respektert for sitt nei, forventes å forsøke å komme seg vekk fra situasjonen eller å gjøre fysisk motstand. Motstand fra fornærmede kan da utløse handlinger hos gjerningspersonen som innebærer at forholdet vil kunne betraktes som voldtekt.

Det er på det rene at alle mennesker reagerer med urinstinkter i møte med fare, såkalt «fight», «flight» eller «freeze». Dette betyr at noen mennesker vil få en fluktreaksjon og forsøke å komme seg vekk, mens andre evner å være aktivt i «fight» ved å kjempe imot. Andre igjen opplever å fryse til, og følgelig bli handlingslammet. Hvordan den enkelte reagerer vil variere ut fra vår personlighet, tidligere erfaring og spesielle aspekt i den konkrete faresituasjon. Det vises i denne sammenheng til LB-2019-178835 hvor lagmannsretten går langt i å anerkjenne at fornærmede kan få en såkalt "frysreaksjon" i en faresituasjon (side 11 nest siste avsnitt og side 12, 5. siste avsnitt).

Som bistandsadvokater møter vi i praksis ofte mennesker som forteller om overgrep i denne kategori (har sagt tydelig nei og/eller opplever handlingslammelse). Det er da vår plikt å orientere de som har slike opplevelser at man i Norge i dag ikke anerkjenner denne type ufrivillig seksuell omgang som voldtekt. Mange lar følgelig være å anmelde forholdet. Noen vil anmelde likevel, nettopp fordi de selv klart mener seg utsatt for et overgrep. Når slike saker anmeldes blir de regelmessig henlagt, ofte under henleggsekoden «intet straffbart forhold bevist» og uten videre etterforskning.

Det er vår erfaring at de mennesker som opplever denne type overgrep svært ofte har de samme psykiske reaksjoner i etterkant, som i de saker hvor det er brukt vold eller trusler, eller hvor den utsatte er ute av stand til å motsette seg seksuell omgang på grunn av søvn eller rus. Dette tilsier at også seksuell omgang som skjer etter et klart nei slik som overfor beskrevet, bør være straffbart.

Det er i denne sammenheng paradoksalt at man i Norge i dag straffer seksuell handling som skjer uten et klart samtykke, mens seksuell omgang som skjer uten samtykke, lates straffritt. Erfaringer viser også at en sak som i realiteten gjelder ufrivillig seksuell omgang av politiet eller domstolen blir nedsubsumert til seksuell handling, nettopp fordi vi i det norske regelverket mangler et tydelig krav til samtykke for seksuell omgang. Det vises her eksempelvis til LF-2018-76465.

Fra dommen hitsettes:

«71 år gammel mann foretok seksuell handling med en 30 år gammel kvinne, uten hennes samtykke. Det forelå et nært familiært forhold mellom dem. Det dreide seg om seksuell omgang – finger i skjeden – men tiltalte ble domfelt etter straffeloven § 297 fordi det ikke var alternative aktuelle straffebestemmelser. Retten anså det som en skjerpene omstendighet at hendelsen innebar et tillitsbrudd fra tiltaltes side, sammenlignbart med straffeloven § 295. Tiltalte ble av flertallet dømt til ubetinget fengsel i 6 måneder. Retten kom videre til at fornærmede var påført psykisk skade og ble tilkjent oppreisningserstatning på 50 000 kroner etter skadeserstatningsloven § 3-5.»

Personer i en situasjon som beskrevet i eksemplet ovenfor gis i praksis hele ansvaret for hendelsesforløpet. Selv om man tydelig i ord eller handling gir til kjenne at man ikke vil, kan gjerningspersonen likevel gjennomføre det han vil, å gå straffri eller i beste fall dømmes for seksuell handling. Slik kan det ikke være. Den som ønsker seksuell omgang, må ha et ansvar for at sikre at den annen part også ønsker det samme. Det må følgelig stilles krav til et minimum av kommunikasjon (ord eller handling) i en slik situasjon. Tanken om at «et nei er et nei» tematiserer altså i større grad hvem som skal bære risikoen for at den seksuelle omgangen er frivillig.

Det er i denne sammenheng verdt å merke seg at da dagens voldtektsbestemmelse ble utformet midt på 1990-tallet var det nok mer vanlig å tenke at seksuell kontakt oppstod gjennom non-verbal kommunikasjon. I dag forholder vi oss ganske annerledes til vår egen seksualitet. Vi snakker svært åpent og direkte om seksuelle preferanser og identitet. I dagens samfunn er det derfor rimelig å kunne forvente en viss kommunikasjon (ord eller handling) før to mennesker frivillig har seksuell omgang med hverandre. På den annen side er porno av alle slag langt mer tilgjengelig i dag enn tidligere, og ofte er porno unge menneskers første møte med seksuell omgang. Det er på det rene at pornofilmer kan være noe ganske annet enn normal seksualitet, og kan følgelig gi opphav til vranglære. Gjennom porno lærer man ikke nødvendigvis at man skal avstå fra seksuell omgang når motstand er alvorlig ment.

Det er viktig å understreke at selv om det oppstilles et krav til samtykke (i ord eller handling) før seksuell omgang gjennomføres, skal beviskravet i straffesaker selvsagt være det samme som før. Det er på det rene at bevisituasjonen ofte er vanskelig i saker som gjelder ufrivillig seksuell omgang. Bistandsadvokatutvalget mener ikke at et krav om samtykke vil gjøre bevisituasjonen i denne type saker noe enklere. Men, ved innføring av et krav om samtykke vil bevisførselen i større grad omfatte den kommunikasjonen (ord eller handling) som har vært mellom partene i forkant av seksuelle omgang. Ved et tydelig krav fra lovgiver om samtykke (i ord eller handling), vil man både under etterforskning og iretteføring i større grad fokusere på hvilke konkrete forhold som fikk gjerningspersonen til å oppfatte at fornærmede hadde ønske om seksuell omgang.

Konklusjonen vil her som ellers bero på en helhetlig vurdering av alle bevismoment i saken.

Som kjent defineres seksuell omgang uten gjensidig samtykke som voldtekt i andre land i Europa og Norge har ved flere anledninger fått kritikk fra internasjonale overvåkningskomiteer, herunder FNs kvinnekommité for utformingen av bestemmelsene om voldtekt. Fra www.amnesty.no hitsettes følgende:

«Mange antar at en kvinne som blir utsatt for voldtekt alltid vil gjøre motstand. Realiteten er at de fleste som opplever et seksuelt angrep «fryser». Det innebærer at musklene i kroppen blir paralyisert, slik at det ikke er mulig å slå fra seg eller gjøre motstand. En svensk studie viser at 70 prosent av kvinnene som tok kontakt med overgrepsmottak etter voldtekt oppga å være paralyisert under overgrepet. Tonisk immobilitet er et fysiologisk og psykologisk overlevelsesinstinkt som det ligger utenfor vår kontroll å styre.

Det skal ikke antas, verken i lov eller i praksis, at en jente eller kvinne gir samtykke til sex bare fordi hun ikke har motsatt seg den seksuelle omgangen».

Norges definisjon av voldtekt harmonerer også dårlig med Istanbul-konvensjonen som Norge har signert og forpliktet seg til. Etter konvensjonen skal essensen av voldtekt være mangel på samtykke. Det bør også følge klart av Norges straffelov.

I bestemmelsen som gjelder grov uaktsom voldtekt gjelder også et grunnvilkår om tvang/trusler/vold eller ute av stand til, men kravet til skyld er lempeligere. Denne bestemmelsen fanger derfor heller ikke opp de tilfellene hvor den som utsettes for seksuell omgang i ord eller handling sier nei. Bistandsadvokatutvalget mener at det lovtomme rommet vi har i dagens regelverk kan løses ved å klargjøre at både bestemmelsen om forsettlig voldtekt og bestemmelsen om grov uaktsom voldtekt skal forstås slik at den aktive part ikke uten videre kan anta at det foreligger et samtykke, dersom den andre part ikke besvarer tilnærmelsene på en bekreftende måte (ord eller handling).

Bistandsadvokatutvalget mener at tiden er overmoden for en konkretisering av voldtektsbestemmelsene ved å stille krav om samtykke (ord eller handling) til seksuell omgang.

3.2 Finnes det handlinger som kan straffes etter straffebudet om voldtekt, eller andre straffebud, og som bør møtes med mildere eller strengere reaksjoner

Advokatforeningens lovutvalg for strafferett og straffeprosess har følgende innspill:

Lovutvalget for strafferett og straffeprosess mener Straffelovrådet må vurdere hensiktsmessigheten av minstestrafen i voldtektssaker.

I motsetning til den norske voldtektsbestemmelsen åpner den svenske for mer dommerskjønn. For det første er minstestrafen i utgangspunktet to år, sammenlignet med tre år i Norge. I tillegg har den svenske bestemmelsen et eget ledd som slår fast at dersom lovbruddet i den konkrete saken er «mindre grovt», gjelder ikke minstestrafen i det hele tatt. Noe tilsvarende kan man gjøre i Norge. Spesielt vil dette være aktuelt dersom man skal utvide voldtektsbegrepet enda mer. Norge har de strengeste voldtektsstraffene i norden og minst dommerskjønn.

I Sverige straffes et «normaltilfelle» vanligvis med ca. to år og en-til-to måneder fengsel, mens straffen i Norge er fire år (Rapport 2020:6, Den nye samtyckeslagen i praktiken, side 11). Nedenfor følger en oversikt over minstestrafene og maksstraffen for voldtekt i de nordiske landene (med forbehold om at straffene er justert de siste tre årene):

- **Norge** har minstestraft på tre år og maksstraff på 10 år, jf. § 291 og 291: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28/KAPITTEL_2-11#KAPITTEL_2-11
- **Danmark** har ikke minstestraft for voldtekt, og maksstraff på åtte år, jf. § 216: <https://danskelove.dk/straffeloven> .
- **Sverige** har som nevnt en minstestraft på to år og maksstraff på seks år, jf. brottsbalken kapittel 6, § 1: <https://lagen.nu/1962:700#K6>. I Scandinavian Research Council for Criminologys rapport Straf for Voldtægt (2012) kan du lese følgende om denne sikkerhetsventilen på side 69 flg.: «Lagstiftaren har ... understrukit att tillämpningen av bestämmelsen i denna del bör ske restriktivt. Det mindre allvarliga fallet har en straffskala på högst 4 år. Det innebär att det är möjligt att bestämma ett fängelsestraff på mellan 14 dagar och 4 år.» Av praksisgjennomgangen i SOU 2001:14, s. 622, som lå til grunn for lovreformen i 2005, fremgår det at av 122 tingsrettsdommer om voldtekt, regnes kun seks stykker som «mindre allvarliga brott».
- **Finland** har i utgangspunktet en minstestraft på ett år og maksstraff på seks år. Men også her gjelder en sikkerhetsventil for «mindre alvorlige» tilfeller, der minstestrafen kun er fire måneder: «Om våldtäkten med hänsyn till att hotet har varit ringa eller andra omständigheter vid brottet bedömd som en helhet är mindre allvarlig än de gärningar som avses i 1 och 2 mom., ska gärningsmannen dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.», jf. kapittel 20 § 1: <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1889/18890039001#L20>
- **Island** har minstestraft på ett år og maksstraff på 16 år. Se s. 29 i den ovenfor nevnte rapporten fra Scandinavian Research Council for Criminology.

Utviklingen i Skandinavia og Norden har gått i retning av mer dommerskjønn og færre minstestrafte. Det samme gjelder også generelt sett Norge, men voldtektsbestemmelsen er et unntak. I forbindelse med vedtakelsen av straffeloven (2005) ble det gjort en stor gjennomgang av minstestrafte. Gammel straffelov hadde svært mange straffebud med minstestraft (37 straffebud, med totalt 40 ulike minstestrafte), mens ny straffelov kun har få straffebud med minstestraft, se § 275 om drap, 355 om fremkallelse av fare for allmennheten, §§ 292, jf. 291 om voldtekt til samleie, §§ 300, jf. 299 om samleie med barn under 14 år, og § 232 annet ledd om grov narkotikaovertrødelse. Man kan lese mer om hvilke straffebud som pleide å ha minstestraft og begrunnelsen for at de ble opphevet i NOU 2002: 4 Ny straffelov (Straffelovkommissjonens delutredning 7), s. 149-151. På side 365-366 kan man lese om hvorfor Straffelovkommissjonen foreslo å oppheve minstestrafte for voldtekt. Dette ble imidlertid ikke tatt til følge av departementet, se Ot.prp. nr. 90 (2003-2004), s. 138 i forbindelse med vedtakelsen av straffelovens alminnelige del, og Ot.prp. nr. 22 (2008-2009), s. 228 i forbindelse med vedtakelsen av straffelovens spesielle del. Minstestrafte for voldtekt ble altså videreført, og til og med økt fra to til tre år.

Straffelovkommisjonen (og for så vidt også departementet i 2003-2004-proposisjonen) ønsket altså å beholde noen minstestraffer, til tross for at det ble uttrykt en generell skepsis til minstestrafen som virkemiddel. Kommisjonen og departementet forsvarte den gang opprettholdelsen av enkelte minstestraffer med at dersom minstestrafen i enkeltsaker førte til urimelige resultater, kunne domstolen benytte såkalt deldom (altså delvis betinget dom, der den ubetingede delen av straffen settes lavere enn minstestrafen. For eksempel for voldtekt skulle man i et tenkt eksempel kunne utmåle ett år ubetinget og to år betinget). I 2009 derimot, i forbindelse med vedtakelsen av straffelovens spesielle del, hadde departementet snudd. Da skrev departementet på s. 229 i Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) om adgangen til å avsi deldommer i voldtektssaker: «Utgangspunktet er videre at straffen for en så alvorlig forbrytelse som voldtekt skal være fullt ut ubetinget.».

Videre var det en forutsetning for kommisjonen at man skulle kunne utmåle straffer lavere enn minstestrafen med hjemmel i den nye strl. (2005) § 80. Denne bestemmelsen åpner for eksempel for at man kan utmåle straffer lavere enn minstestrafen hvis gjerningspersonen var under 18 år eller har avgitt en uforbeholden tilståelse. Når det gjelder voldtektssaker, er det imidlertid ikke helt upraktisk at det i en del såkalte «festvoldtektssaker» er tilfelle at gjerningspersonen så vidt har fylt 18 år og har innrømmet mye, uten at det er nok til å kalles en uforbeholden tilståelse, samt at det foreligger mange andre formildende og/eller svært spesielle omstendigheter. Opprinnelig foreslo kommisjonen noe som kunne fanget opp disse tilfellene, nemlig en helt generell adgang til å gå under minstestrafen i strl. § 80, som lød slik: «Når det foreligger svært formildende omstendigheter, kan straffen også i andre tilfeller nedsettes som nevnt i første ledd». Denne ble sløyfet av departementet. Les mer om dette på s. 484-485 i NOU 2002: 4, og se punkt 11 i det opprinnelige forslaget.

Da minstestrafen for voldtekt ble opprettholdt var det med andre ord forutsetningen at domstolene skulle ha vesentlig større skjønnsrom enn det de endte opp med å få. Straffelovrådet bør derfor benytte denne muligheten til å styrke dommerskjønnet i voldtektssakene. Man kan fjerne eller nedjustere minstestrafen, eventuelt vedta en tilsvarende sikkerhetsventil som i den svenske bestemmelsen.

Advokatforeningens bistandsadvokatutvalg har følgende innspill:

Bistandsadvokatutvalget mener det bør være rom for å gå under minstestraft dersom en voldtekt oppklares utelukkende på grunn av gjerningspersonens tilståelse.

Lavere straff kan også være rimelig dersom det foreligger andre formildende omstendigheter som innebærer at straffverdigheten av handlingen kan beskrives som lavere enn ved «alminnelige» voldtekter. Særlig kan dette gjelde i de saker hvor gjerningspersonen er en ung voksen, det har vært en relasjon mellom partene, maktutøvelsen er svært beskjeden - men dog til stede, eller der alkohol/rusmidler har vært involvert.

Et krav om minstestraft i alle voldtektssaker kan medføre at særlig meddommere vegrer seg for å dømme, og resultatet blir en feil frifinnelse. Bistandsadvokatutvalget frykter at krav om minstestraft også kan lede til enkelte «krumspring» i domsgrunnene i forhold til både bevisbedømmelse og lovanvendelse. Dette er svært uheldig, både for utfallet av den enkelte sak

og for rettsutviklingen generelt.

Illustrerende for overnevnte er sak hvor en ung voksen mann i tingretten (20-066146MED-SALT) ble frifunnet for voldtekt av to jenter på hhv 17 og 20 år. Mannen ble funnet skyldig og dømt til 5 års fengsel i lagmannsretten (20-147468AST-HALO).

Fra påtalemyndighetens anke til lagmannsretten hitsettes:

«Retten gir ikke en korrekt gjengivelse av hva de fornærmede har forklart om hendelsene. Den mangelfulle beskrivelsen har ført til at retten har kunne konstruert en tvil som har ført til frifinnelse. Det anføres at når sentrale momenter i de fornærmedes forklaringer mangler eller ikke er korrekt gjengitt, så vil rettens videre resonnementer lide av følgefeil og feilkonklusjoner».

Tingretten tilpasset helt åpenbart faktum i denne saken, og dette kan ikke forstås å skyldes annet enn at tingretten ville unngå å drøfte den (dog moderate) maktanvendelse som var benyttet ovenfor begge jentene.

Bistandsadvokatutvalget kan vise til flere slike eksempler. Vi er svært bekymret over at domstolen faktisk velger å foreta en tilpassing av sakens faktum for å unngå domfellelse der straffen fremstår for streng. **Dette utgjør et betydelig rettssikkerhetsproblem.**

Bistandsadvokatutvalget mener derfor at tiden er inne for å åpne for diskusjon omkring bruken av reglene om minstestraft i voldtektssaker.

En eventuell endring av reglene om minstestraft må likevel ikke føre til en nedgang i straffutmåling i den jevne voldtektssak. Normalstraffenivået på fire år i voldtektssaker må derfor videreføres. Men, lovgiver må ha tillitt til at domstolen også i disse sakene er i stand til å utmåle riktig straffenivå der det foreligger formildende omstendigheter som innebærer at straffverdigheten av handlingen kan beskrives som noe lavere enn i den jevne sak.

3.3 Er det uklart hvilke handlinger som omfattes av ulike straffebed, eller at grensene mellom straffebedene er uklare, noe som også kan bety at de ulike straffebedene ikke er godt nok avstemt mot hverandre.

Advokatforeningens bistandsadvokatutvalg har følgende innspill til denne problemstillingen:

Bistandsadvokatutvalget mener at ordlyden i straffelovens § 295c bør konkretiseres. Bestemmelsen er ment å ramme de tilfeller hvor en person skaffer seg eller andre seksuell omgang ved å utnytte en person under 18 år i en særlig sårbar livssituasjon. Bestemmelsen er svært lite brukt i praksis og dette antas å ha sammenheng med at det er uklart hvilke situasjoner lovgiver har ment at straffebestemmelsen skal ramme. Videre bør forholdet til § 295 a og b avklares nærmere i det bestemmelsene later til å overlape hverandre.

For å illustrere utfordringene med bruken av dette straffebedet, gis først et par eksempel fra praksis. Deretter drøftes behovet for lovendring:

Eksempel 1:

«Jente 17 år er på fest, hun har drukket og er litt beruset, men ikke på en slik måte at hun kan sies å ha mistet kontrollen over sin evne til å si nei. Hun har kjærlighetssorg og opplever støtte og gode samtaler sammen med en mann på 22 år. Hun har på et tidspunkt frivillig sex med denne mannen. Rett etter dette dukker det opp en annen mann på 21 år som også ønsker å ha sex med henne. Hun ønsker ikke å ha sex med ham og gir verbalt klart uttrykk for det. Jenta opplever at mannen på 22 år forsøker å overtale henne til å ha sex med mannen på 21 år. Hun sier nei - gjentatte ganger. Jenta på 17 er relativt spe og kjenner seg maktesløs overfor disse to mennene, hun vil egentlig ikke, men gir etter når begge to begynner å ta på kroppen hennes. Hun beskriver i avhør stor redsel, men er samtidig klar på at hun ikke gir uttrykk for dette verbalt. Ei heller yter hun noen form for motstand. Hun forholder seg heller helt rolig, deltar ikke aktivt og mannen på 21 gjennomfører samleie med henne mens mannen på 22 er til stede i rommet. Det bestrides av mennene at jenta ikke deltar aktivt i akten, men beskrivelsene er uklare og ulike. Jenta har en god forklaring omkring at seksuell omgang skjer uten hennes vilje og politiet innstiller på voldtekt for å ha hatt seksuell omgang med en person som er «bevisstløs eller av andre grunner er ute av stand til å motsette seg handlingen». Statsadvokaten er ikke enig. Han mener det ikke kan bevises at hun grunnet rus eller annet var ute av stand til å motsette seg handlingen. Det er opplyst at de før henleggelse vurderte om saken kan subsumeres under 295 c, men kom til at jenta som i situasjonen var sårbar, men som ellers fungerer normalt likevel ikke kan sies å være i en slik sårbar livssituasjon som dagens 295 c) krever. Saken blir henlagt».

Eksempel 2:

«Jente 16,5 år er fosterhjemsplassert, hun er glad i musikk og kommer gjennom en ungdomsklubb i kontakt med en voksen mann på 45 som er gitarlærer i kommunen. Jenta er skoleflink og liker å synge - hun har ambisjoner om å bli popstjerne, Mannen på 45 tilbyr henne å synge i hans lydstudio. Jenta takker ja og drar hjem til mannen. I løpet av kvelden blir mannen nærgående. Hun forsøker å holde avstand, sier kanskje nei innledningsvis, men er usikker på det og sier hun etter hvert lar det skje fordi hun tenker at det er det enkleste å håndtere i situasjonen. Mannen er voksen og mye større enn henne. Det var frivillig seksuell omgang sier mannen. Jenta sier at hun absolutt ikke ville, har en detaljrik forklaring rundt hendelsesforløpet og sin redsel for hva som kan skje om hun ikke gir etter, men sier samtidig at hun ikke sa nei og heller ikke yter motstand. Saken ble ifølge statsadvokaten vurdert både opp mot voldtektsbestemmelsen og 295c, men heller ikke i denne saken foreligger den type sårbarhet som det antas at dagens 295 c) krever - saken blir henlagt».

Straffelovens § 295 c var ny ved den nye straffeloven, og ble tatt inn for å oppfylle Norges forpliktelser i henhold til Europarådets konvensjon om vern av barn mot seksuell utnyttning og seksuelt misbruk.

Det finnes i dag to tingrettsdommer fra 2020 (20-049682MED-SALT) og (20-074203MED-OFOT) som begge frifinner begrunnet i legalitetsprinsippet. Begge sakene er anket og skal opp for Hålogaland lagmannsrett i løpet av sommeren/høsten.

Hovedproblemstillingen er om bestemmelsen kan anvendes i en situasjon hvor barnet er i en særlig sårbar situasjon på grunn av ruspåvirkning eller redsel – eller om det kreves noe mer, og utenforliggende, for at lovkravet om «særlig sårbar livssituasjon» skal være oppfylt.

Fra forarbeidene Ot.prp.nr.22 (2008–2009) hitsettes:

«Bokstav c er en utvidelse av bestemmelsens anvendelsesområde for å oppfylle forpliktelsene i Europarådets konvensjon om beskyttelse av barn mot seksuell utnyttning og seksuelt misbruk (...) Bestemmelsen retter seg mot den som skaffer seg seksuell omgang med en person under 18 år eller får vedkommende til å utføre handlinger med seg selv som svarer til seksuell omgang ved å utnytte at vedkommende er i en særlig sårbar livssituasjon.

Bokstav c gjelder bare der fornærmede er under 18 år. Bestemmelsene kan anvendes i konkurrans med straffeloven 2005 § 302 om seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år, men skal ikke anvendes i konkurrans med straffeloven 2005 § 299 om voldtekt av barn under 14 år».

Etter konvensjonen skal konvensjonspartene kriminalisere «å misbruke en situasjon der barnet er særlig sårbart (...) Fordi det befinner seg i en avhengighetssituasjon». I den forklarende rapporten til konvensjonen er det gitt uttrykk for at barnet kan befinne seg i en slik avhengighetssituasjon der hvor det er påvirket av alkohol eller narkotika.

Fra den forklarende rapporten til konvensjonen avsnitt 126 hitsettes:

*“The third indent relates to abuse of a particularly vulnerable situation of the child, notably because of a mental or physical disability or a situation of dependence. Disability includes children with physical and sensory impairments, intellectual disabilities and autism, and mentally ill children. A **“situation of dependence” refers not only to children with drug or alcohol addiction problems, but also to situations in which a child has become intoxicated by alcohol or drugs, whether through his or her own actions or by the perpetrator, and whose subsequent vulnerability is then abused**”* (vår utheving og understreking).

I tingrettens dom 20-049682MED-SALT uttales at legalitetsprinsippet innebærer at begrepet «livssituasjon» ikke gir rom for å anvende bestemmelsen på kortvarige enkelthendelse hvor en ungdom er påvirket. Etter Bistandsadvokatutvalgets syn er dette ikke helt treffende. Slik vi ser det vil det ikke innebære en utvidende tolkning av begrepet «livssituasjon» å se hen til barnets spesifikke sårbare situasjon på gjerningstidspunktet.

I forarbeidene pkt. 7.6.4.3 er det imidlertid uttalt at;

«Det karakteristiske ved forhold som kan falle innunder forslaget til bokstav c i motsetning til bokstav a og b, er at det ikke er etablert noen relasjon (avhengighet, tillit eller lignende) mellom partene, men at den seksuelle omgangen oppnås mer som et enkeltstående tilfelle av misbruk av fornærmedes sårbare livssituasjon».

Etter Bistandsadvokatutvalgets oppfatning er det klart at lovgiver har ment at formuleringen **“i en særlig sårbar livssituasjon”** omfatter både kortvarige og langvarige livssituasjoner slik det også klart fremgår av den forklarende rapporten.

Dersom praktiseringen av denne bestemmelsen i Norge krever en sårbarhet som strekker seg utover den situasjonsbetingede sårbarhet, har Norge feilet i å gi barn den beskyttelse som Norge er forpliktet til i tråd med ovennevnte konvensjon.

Det er heller ikke vanskelig å begrunne de lege ferenda at det *bør* være straffbart å utnytte beruselsen til et barn under 18 år, til seksuell omgang, selv om beruselsen ikke er av en slik karakter at fornærmede er «ute av stand til å motsette seg» handlingen, slik at forholdet rammes av voldtektsbestemmelsen slik det lyder per i dag.

3.4 Straffefritaksgrunnen i strpl. § 308

Advokatforeningens bistandsadvokatutvalg har følgende innspill:

Regelen i strl § 308 om mulighet for straffbortfall på grunn av jevnbyrdighet innebærer en såkalt straffritaksgrunn. Dette betyr at selv om de angitte vilkår er oppfylt, er det opp til rettens skjønn om den tiltalte skal fritas for straff (eller opp til påtalemyndigheten å henlegge på dette grunnlag). Den det gjelder har altså ikke noe krav på slikt straffritak eller henleggelse.

Bistandsadvokatutvalget mener at bruken av bestemmelsen er «uforutsigbar».

Ikke sjelden opplever vi at praktiseringen av bestemmelsen kan gi «frikort» til unge lovbytere med noe redusert kognitiv fungering.

For eksempel synes det i praksis å bli lagt altfor lite vekt på at siktede har hatt seksuell omgang med flere mindreårige, og at handlingene ikke har skjedd i noen kjærestereelasjon, men gjerne kort tid etter første møte, for eksempel etter forutgående kontakt på sosiale medier.

Bistandsadvokatutvalget mener at man bør skjerpe inn bruken av dette unntaket. Bestemmelsen bør først og fremst brukes der det foreligger en relasjon av en viss varighet eller alvor. Jevnbyrdigheten må dessuten klart være til stede ved at begge parter har en gjensidig forståelse av hva som faktisk er situasjonen. Utnyttelse vil lett kunne oppstå der styrkeforholdet mellom partene er ulikt, ut fra alder, erfaring, modenhet, eller graden av følelsesmessig tilknytning.

Det vises til Høyesteretts vurdering av bestemmelsen i Rt-2005-1651.

Utvalgte premiss fra dommen hitsettes:

«(12) Bestemmelsen er en såkalt straffritaksgrunn: Selv om de angitte vilkår er oppfylt, er det opp til rettens skjønn om den tiltalte skal fritas for straff; vedkommende har ikke noe krav på slikt straffritak.

(13) I forarbeidene er det fremhevet at den seksuelle lavalder på 16 år først og fremst skal virke som et vern mot seksuell omgang med voksne, jf. Ot.prp.nr.28 (1999–2000) side 57.

Departementet ønsket likevel ikke å formulere regelen i fjerde ledd som en straffrihetsgrunn – hvor straff skal falle bort dersom vilkårene er oppfylt. Departementet viste til at retten ved en kan-regel etter en konkret vurdering kan bestemme hvilken løsning som er riktig i det enkelte tilfellet. Jeg legger til grunn at det må foreligge særlige forhold for at det skal bli idømt straff der de som hadde den seksuelle omgangen, var omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling.

...

(16) Ved den skjønnsmessige vurderingen av om straff bør falle bort la lagmannsrettens flertall for

det første vekt på at aldersforskjellen mellom A og B var 3 år og 11 måneder, og på at det ikke var noe kjærlighetsforhold mellom dem; de to hadde ikke truffet hverandre tidligere. Videre uttaler lagmannsrettens flertall:

«Etter bevisførselen er det klart at A hele kvelden hadde vært opptatt av muligheten for å få seksuell kontakt med en eller flere av jentene som var tilstede, og at han i den forbindelse hadde opptrådt til dels voldsomt. Flertallet ser det slik at A utnyttet situasjonen etter at B hadde gått og lagt seg.

Av særlig tyngde for flertallet er imidlertid As etterfølgende opptreden. Han hadde samleie med B natten til den 8. november. I hvert fall i tilknytning til avhøret som fulgte etter anmeldelsen for voldtekt den 10. s.m. må han ha blitt klar over at han hadde hatt samleie med en pike under 16 år. Relativt kort tid etter, den 13. januar 2004, hadde han seksuell omgang med C, som på det tidspunkt var 14 år.»»

Det er altså et vilkår for domfellelse at det foreligger særlige forhold. Om hva som kan være slike forhold, heter det i Rt-2005-1651 avsnitt 17:

«(17) Aldersforskjellen, det forhold at de to ikke hadde noe kjærlighetsforhold og heller ikke kjente hverandre fra før, og utnyttelsen av situasjonen er relevante momenter ved vurderingen av om straff bør falle bort. Særlig vil det forhold at den fornærmede er utnyttet, kunne lede til at straff ikke bør falle bort.»

Vurderingstemaet er videre utdypet i Rt-2011-1428 avsnitt 18:

«(18) Et sentralt spørsmål vil, foruten partenes alder, være deres reelle likeverdighet ut fra både fysisk og psykisk utviklingsnivå. Det er nok så at unge mennesker skal ha et visst rom for å utforske sin egen seksualitet uten å risikere straff, selv om det ikke er kjærlighet med i bildet. I slike tilfeller bør imidlertid partene ha en gjensidig forståelse av hva som faktisk er situasjonen. Utnyttelse vil lett kunne oppstå der styrkeforholdet mellom partene er ulikt, ut fra alder, erfaring, modenhet, eller graden av følelsesmessig tilknytning.»

Dette innebærer at hvis handlingene fra begge parter side fremstår som utforskning av egen seksualitet, skal handlingen være straffri. Hvis det derimot er tale om en utnyttelse fra den ene parten, kan det innebære at det foreligger særlige forhold som gir grunn til å anvende straff, jf. HR-2020-1202-U avsnitt 19.

Bistandsadvokatutvalget mener at i de tilfeller hvor det kan være snakk om straffnedsettelse på grunn av jevnbyrdighet i alder og utvikling, og den seksuelle omgang er å anse som voldtekt, kan spesielle forhold ved tiltalte (for eksempel under 18 eller utviklingshemning) føre til at tilfellet subsumeres under bestemmelsen om grov uaktsom voldtekt, fremfor å utvide anvendelsesområdet for §308.

3.5 Sexkjøploven

Advokatforeningens lovutvalg for strafferett og straffeprosess har følgende innspill:

Straffelovrådet bør se på erfaringer med, konsekvenser av og mulige endringer vedrørende forbudet mot sexkjøp og om dette skal håndteres som et kriminalpolitisk eller sosialpolitisk problem.

Vennlig hilsen

Jon Wessel-Aas
leder

Merete Smith
generalsekretær

Saksbehandler: Trude K. Molvik
tm@advokatforeningen.no

Fra: Erik Erland Holmen <erik.erland.holmen@statsadvokatene.no>
Sendt: onsdag 12. mai 2021 13:31
Til: Arild Brukstuen
Emne: VS: Invitasjon til å komme med innspill til Straffelovrådet
Vedlegg: Invitasjon til å komme med innspill til Straffelovrådet.pdf; Mandat for Straffelovrådet til å gjennomgå straffelovens kapittel om seksuallovbrudd.pdf; Invitasjon til å komme med innspill til Straffelovrådet - oversendelse.pdf; Invitasjon til å komme med innspill til Straffelovrådet(1).pdf

Hei !

Viser til riksadvokatens brev av 28.4.21 der det anmodes om å komme med innspill til Straffelovrådets gjennomgang av straffelovens bestemmelser om seksuallovbrudd.

Straffeloven § 297 fastsetter straffansvar for den som foretar seksuell handling med noen som ikke har samtykket i det. Handlingsnormen retter seg språklig mot "seksuell handling", men rettspraksis viser at bestemmelsen også brukes ved tilfeller av "seksuell omgang", som jo er en mer graverende seksuell aktivitet.

Jeg viser til Frostating lagmannsretts dom LF-2018-76465 som begrunner domfellelsen for § 297 ved "seksuell omgang". Kristiansand tingrett avsa den 1.3.21 dom i sak der tiltalen gjaldt overtredelse av strl. §§ 292 bokstav a, jfr § 291 bokstav a, der grunnlaget var voldtekt til samleie. Retten fant det ikke bevist at voldtektsbestemmelsen var oppfylt, med dømte tiltalte til fengsel i 10 måneder, og 80.000 kroner i erstatning til fornærmede, for å ha hatt samleie med fornærmede uten hennes samtykke i medhold av strl. § 297. Jeg nevner at strafferammen er 1 års fengsel, så dommen lå tett opp til lovens maksimum.

Så vel påtalemyndigheten som retten må undersøke alternative straffebud hvis det ikke kan bevises at den "seksuelle omgang" med fornærmede ble skaffet ved bruk av trusler/vold eller at fornærmede var ute av stand til å motsette seg handlingen pga bevisstløshet mv. Strl. § 297 er her et alternativ. Det er langt fra sikkert at alle aktuelle "voldtektssaker" ved bevistvil nedsubsumeres til § 297 selv om vilkårene er til stede.

Fordi ordlyden i § 297 bare dekker "seksuell handling" bør det derfor vurderes om også "seksuell omgang" bør inntas i lovteksten for å sikre at både påtalemyndigheten og domstolen fanger opp at lovbudet også rammer "seksuell omgang". I så fall består og klargjøres et alternativ til vedtakelse av lov som inkluderer "seksuell omgang" i voldtektsbestemmelsen. En utvidelse av strafferammen i § 297 kan i såfall vurderes.

Domstolen kan som kjent omsubsumere til annet straffebud så lenge det er tale om "samme forhold", jfr strpl. § 38,2. ledd.

At ordene "seksuell omgang" inkluderes i § 297 vil kunne medvirke til at flere anmeldte voldtektssaker enn i dag føres for retten som overtredelse av strl. § 297, som alternativ til henleggelse av hele saken. I tillegg vil flere voldtektssaker som føres for retten resultere i nedsubsumering til § 297, som alternativ til full frifinnelse.

Mvh

Erik Erland Holmen
førstestatsadvokat

Den høyere påtalemyndighet
Agder statsadvokatembeter

Telefon: 38 09 90 20

E-post: postmottak.agde@statsadvokatene.no

-----Opprinnelig melding-----

Fra: Erik Erland Holmen

Sendt: onsdag 12. mai 2021 11:23

Til: Erik Erland Holmen <erik.erland.holmen@statsadvokatene.no>

Emne: Invitasjon til å komme med innspill til Straffelovrådet

Arkivreferanse:#a30fe950d3cd4e69a498b18776984b332013001977#ACOS.WEBSAK#

RIKSADVOKATEN

Agder statsadvokatembeter
Postboks 504 - Lundsiden
4605 KRISTIANSAND S

Deres referanse:

Vår referanse:

Dato:

21/1115 - 2 / GKL009

28.04.2021

Invitasjon til å komme med innspill til Straffelovrådet

Straffelovrådet fikk i mars d.å. mandat om å gjennomgå straffelovens bestemmelser om seksuallovbrudd. I den forbindelse inviterer rådet en rekke aktører til å komme med innspill til strafferettslige og prosessuelle problemstillinger rådet bør være oppmerksom på i sitt arbeid. Invitasjonen og rådets mandat vedlegges.

Vi ber om at eventuelle tilbakemeldinger gis direkte til Straffelovrådet v/Arild Brukstuen. Fristen er 1. juni d.å. Riksadvokaten er representert i rådet, og kommer ikke til å svare på invitasjonen som sådan.

Guri Lenth
førstestatsadvokat

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur

Vedlegg

Invitasjon til å komme med innspill til
Straffelovrådet

Mandat for Straffelovrådet til å gjennomgå
straffelovens kapittel om seksuallovbrudd

Invitasjon til å komme med innspill til
Straffelovrådet - oversendelse

Mottakere

Mottakere

Det nasjonale statsadvokatembetet	Postboks 2101 Vikå	0125	OSLO
Hedmark og Oppland statsadvokatembeter	Postboks 4457	2326	HAMAR
Hordaland, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter	Markeveien 4 c	5012	BERGEN
Møre og Romsdal statsadvokatembeter	Postboks 2517	6404	MOLDE
Nordland statsadvokatembeter	Postboks 273	8001	BODØ
Oslo statsadvokatembeter	Postboks 2100 Vikå	0125	OSLO
Rogaland statsadvokatembeter	Postboks 180	4001	STAVANGER
Troms og Finnmark statsadvokatembeter	Postboks 2503	9267	TROMSØ
Trøndelag statsadvokatembeter	Postboks 4733 Torgarden	7468	TRONDHEIM
Vestfold, Telemark og Buskerud statsadvokatembeter	Postboks 2630	3129	Tønsberg

---

Fra: Patricia Kaatee <pkaatee@amnesty.no>
Sendt: tirsdag 1. juni 2021 19:41
Til: Arild Brukstuen
Kopi: Tale Birkeland Hungnes
Emne: INNSPILL TIL STRAFFELOVRÅDETS UTREDNING OM SEKSUALLOVBRUDD
Vedlegg: Straffelovrådet - Amnesty International(1).pdf

Vi viser til Straffelovrådets invitasjon av 23. april 2021 om innspill til forestående gjennomgang av Straffelovens kapittel om seksuallovbrudd, og takker for muligheten til å komme med synspunkter. Vedlagt innspill fra Amnesty International.

Vi vil gjøre oppmerksomme på at selv om vi står oppført som høringsinstans har vi ikke klart å finne ut av hvem i vår organisasjon som har mottatt denne henvendelsen fra Straffelovrådet. Vi ble gjort oppmerksomme på den pågående høringsprosessen gjennom andre. Vi skulle av den grunn gjerne få vite hvem Strafferådet har sendt den opprinnelige henvendelsen til, slik at vi kan unngå slike glipp i framtiden.

Vi utdyper gjerne vårt innspill ved behov.

Med vennlig hilsen,

Patricia Kaatee

Patricia Kaatee
Policy Advicer
Amnesty International Norway
Phone + 47 454 85 374

Linda Gröning
Straffelovrådet
Justis og beredskapsdepartementet
Postboks 8019 Dep
0030 Oslo

Oslo, 01.06.21

INNSPILL TIL STRAFFELOVRÅDETS UTREDNING OM SEKSUALLOVBRUDD

Vi viser til Straffelovrådets invitasjon av 23. april 2021 om innspill til forestående gjennomgang av Straffelovens kapittel om seksuallovbrudd, og takker for muligheten til å komme med innspill.

Amnesty International er svært positive til at Justis- og beredskapsdepartementet nå har tatt initiativ til en gjennomgang av Straffelovens kapittel om seksuallovbrudd, der vurderingen av utformingen av straffebudet om voldtekt skal tillegges særlig vekt.

1. Innledende betraktninger

Amnesty betrakter voldtekt som en av de mest alvorlige krenkelser av et menneskets rett til personlig integritet og seksuell selvbestemmelse, med **store skadevirkninger** for den som er utsatt. Mennesker av alle kjønn blir utsatt for voldtekt, men både politiets anmeldelsesstatistikk og forekomstundersøkelser bekrefter at voldtekt er en form for **kjønnsbasert vold** som rammer jenter og kvinner i særlig stor grad. Den så langt eneste forekomstundersøkelsen om voldtekt i Norge fastslår at **nesten hver tiende kvinne** har vært utsatt for voldtekt minst én gang i løpet av livet, halvparten av dem før fylte atten år.¹ Dessverre er det ingenting som tyder på at omfanget av voldtekt går ned over tid.

Omfanget av voldtekt i Norge og de alvorlige konsekvensene en voldtekt har for liv og helse tilsier at voldtekt ikke bare er et alvorlig **kriminalitetsproblem**, men også må betraktes som et omfattende **folkehelseproblem**, og som et **hinder for kjønnslikestilling**.

Det er derfor av avgjørende betydning å ha en rettslig regulering av voldtekt som sikrer en effektiv strafferettslig forfølgelse der både **rettsikkerheten** til den antatte gjerningspersonen og **rettsvernet eller rettstryggheten** til den som er utsatt blir ivaretatt. I tillegg skal loven fremsette en tydelig **norm** som kan være et utgangspunkt for det forebyggende og holdningsskapende arbeide mot voldtekt. For det tredje må den rettslige reguleringen av voldtekt være i overenstemmelse med **internasjonale konvensjoner**² som Norge har tilsluttet seg og er forpliktet til å følge.

Etter Amnesty Internationals vurdering er ingen av disse kravene oppfylt i den nåværende rettslige reguleringen av voldtekt.

---

¹ Thoresen, S., & Hjemdal, O. K. (Red.) (2014). Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

² Amnesty viser til konklusjoner og anbefalinger fra følgende traktatorgan: Concluding observations of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women Norway CEDAW/C/NOR/CO/8 2012 og CEDAW/C/NOR/CO/9 2017; Committee against Torture, Concluding observations on the combined sixth and seventh periodic reports of Norway CAT/C/NOR/CO/6-7 2012 og CAT/C/NOR/8 2018; Human Rights Committee, Concluding observations on the seventh periodic report of Norway, CCPR/C/NOR/CO/7 2018; Committee on the Rights of the Child, Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of Norway, CRC/C/NOR/CO/5-6 2018

2. Praktiske erfaringer og sentrale problemstillinger

I april 2019 offentliggjorde Amnesty International en rapport om voldtekt i de nordiske land som kartlegger årsakene til at voldtektsutsatte i Norden i liten grad får rettferd og oppreisning i rettsystemet.³ Rapporten har et eget kapittel om Norge som baserer seg på intervjuer med 14 voldtektsutsatte kvinner, samt intervjuer med representanter for politi og rettsvesen, helsepersonell, forskere og frivillige organisasjoner, inkludert Dixi Ressurscenter for voldtektsutsatte og Juridisk Rådgivning for kvinner. I tillegg bygger rapporten på lovforarbeider, dommer, kriminalstatistikk, forskningsrapporter og annen relevant bakgrunnsinformasjon.

I dette innspillet til Straffelovrådet vil Amnesty i det vesentlige bygge på konklusjoner og anbefalinger fra denne rapporten.

2.1. Tilfeller av voldtekt som faller utenfor någjeldende rettslige regulering

Ethvert menneske har rett til å bestemme over egen kropp og seksualitet. Det er den prinsipielle begrunnelsen for en samtykkebasert voldtektsbestemmelse som tydeliggjør at en person ikke er seksuelt tilgjengelig inntil personen sier nei, men seksuelt utilgjengelig inntil det er gitt et samtykke.⁴

Norsk straffelov definerer istedenfor voldtekt gjennom et begrenset sett av kvalifiserende omstendigheter som ugyldiggjør samtykke, slik som vold, tvang og bevisstløshet. Mangel på samtykke er i seg selv ikke nok til å kunne etterforske, påtale eller dømme til voldtekt i Norge i dag.⁵

Dette medfører at rettsprosessen setter søkelys på de kvalifiserende omstendighetene som er fastsatt i loven, i stedet for å vurdere personens frie vilje sett i sammenheng med de omkringliggende omstendighetene. Loven begrenser den voldtektsutsattes tilgang til rettferd og, mer overordnet, påvirker den bredere forståelsen i samfunnet om hva som utgjør voldtekt.

Konsekvensen er at det i dag er tilfeller seksuell omgang uten samtykke som er minst like klanderverdige som voldtekt, men som ikke kan strafferettslig forfølges som det, fordi hendelsesforløpet ikke tilfredsstiller kravene til kvalifiserende omstendigheter som loven setter.

En påtalejurist ved Oslo Politidistrikt uttrykker dette på følgende måte:

«Dette er tilfeller der vilkårene for voldtekt ikke er oppfylt. Dette er tilfeller uten vold eller truende oppførsel ... Saken kan omfattes av en annen lovbestemmelse, men det er ikke en voldtekt i henhold til loven ... Dette påvirker tydelig tilfellene der problemet er samtykke, men der det ikke er vold, trusler eller bevisstløshet involvert.»⁶

Helsepersonell ved overgrepsmottaket i Oslo som Amnesty intervjuet fastslår at voldtekt er en livsendrende hendelse. De fremhever at det er alvoret i selve integritetskrenkelsen som er det sentrale ved en voldtekt, og

³Amnesty International: Time for change. Justice for rape survivors in the Nordic Countries. Index: EUR 01/0089/2019

⁴ Dette prinsippet kommer blant annet til uttrykk i Europarådets Konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og i nære relasjoner (Istanbulkonvensjonen) Artikkel 36: Partene skal ved lovgiving eller på annen måte treffe dei tiltaka som er nødvendige for å sikre kriminalisering av følgende forsettlege åfærd: vaginal, anal eller oral penetrering av seksuell art av ein annan sin kropp utan samtykke, med einkvar kroppsdel eller gjenstand;

⁵ Dette er tydelig stadfestet i forarbeidene til Straffeloven Ot.prp.nr.28 (1999–2000) kapittel 5.4: «Å skaffe seg seksuell omgang med noen mot vedkommendes vilje, er klart klanderverdig. Men det er ikke dermed sagt at det er riktig og hensiktsmessig å belegge slik atferd med straff. Det finnes andre måter enn straffelovgivning til å markere at en handling er samfunnsmessig uønsket. Vi befinner oss her på et livsområde som er vanskelig tilgjengelig for strafferettslig regulering.»

⁶ Amnesty International 2019, Time for Change. Justice for rape survivors in the Nordic Countries, kapittel 2.6.1.

at skadevirkningene av voldtekt kan være store også der det ikke er brukt vold.⁷ Dette blir også bekreftet av annen forskning.⁸ Flertallet av de voldtektsutsatte som Amnesty intervjuet fortalte om en betydelig lavere livskvalitet i perioden etter voldtekt. Noen opplevde omfattende og langvarige helseproblemer, inkludert selvmordsforsøk, depresjon, angst, søvnproblemer, langvarige sykmeldinger og problemer med å fullføre utdanningen.

At det kreves noe mer utover at personen ikke har samtykket til den seksuelle omgangen er særlig problematisk når nyere forskning dokumenterer at 70% av voldtektsutsatte oppgir at deres instinktive reaksjon under overgrep er tonisk immobilitet.⁹ I slike tilfeller er det ikke nødvendig for gjerningspersonen å bruke vold eller trusler. Amnesty stiller spørsmål ved hvorfor voldtektsutsatte som opplever tonisk immobilitet når de utsettes for voldtekt ikke har et rettsvern tilsvarende dem som for eksempel var ute av stand til å motsette seg handlingen på grunn av beruselse.

Flere voldtektsutsatte fortalte til Amnesty at sakene deres ble henlagt uten videre etterforskning etter innledende rapportering og avhør av nettopp denne årsak. "Erika" var i et voldelig forhold i tre år der hun ble jevnlig voldtatt. Hun anmeldte til sist samboeren til politiet. Hun hadde omfattende bevis, inkludert lydopptak med tilståelser fra samboeren. Saken hennes ble henlagt av politiet etter to måneder. Hun anket avgjørelsen til statsadvokaten, men anken hennes ble avvist og anmeldelsen henlagt som "ingen straffbar handling". "Erika" fortalte til Amnesty International:

«Brevet jeg mottok fra Riksadvokaten uttalte at det ikke var tvil om at jeg hadde blitt utsatt for en umoralsk handling, men ikke for noen kriminell handling. Hadde vi hatt en samtykkebasert voldtektsbestemmelse, ville saken min gått til retten. Men siden loven ikke inkluderer tonisk immobilitet, ble saken min henlagt.»¹⁰

Statistikk over anmeldt kriminalitet viser at et betydelig antall voldtektsanmeldelser henlegges uten nærmere etterforskning. Tendensen holder deg over tid. I 2016 mottok politiet 1.504 voldtektsanmeldelser. Likevel er det bare 1.028 voldtektsanmeldelser som blir etterforsket dette året.¹¹ I 2017 mottok politiet 1.467 voldtektsanmeldelser, mens det er 1.146 voldtektsanmeldelser som blir etterforsket. I 2018 ble det anmeldt 1.604 tilfeller av voldtekt, mens 1.276 voldtektsanmeldelser ble etterforsket.¹²

En del av disse anmeldelsene blir lukket på et tidlig stadium i prosessen fordi anmeldelsene er åpenbart grunnløse. Noen kan bli kodet som et annet seksuallovbrudd enn voldtekt. I andre saker er det slik at saken blir henlagt uten videre etterforskning fordi det anmeldte forholdet ikke tilfredsstillende kravene til kvalifiserende omstendigheter som Straffeloven stiller.

Amnesty International oppfordrer Straffelovrådet til å undersøke nærmere hvor mange voldtektsanmeldelser som omhandler samleie eller seksuell omgang uten samtykke som har vært henlagt uten videre etterforskning på et tidlig stadium i anmeldelsesprosessen de siste tre årene, og som kunne ha vært nærmere etterforsket og eventuelt tiltalt som voldtekt med en samtykkebasert voldtektsbestemmelse.

⁷ Amnesty International 2019, Time for Change. Justice for rape survivors in the Nordic Countries, kapittel 2.3.1: "I can't say that I see the difference in terms of reactions. We see people having strong reactions after having been victim of rape in a helpless state, as well as after assault rape. It really means that we need to take rape of a person in a helpless state very seriously ... The most important element of rape is the violation of personal integrity."

⁸ Aakvaag, Strøm & Thoresen (2018) But were you drunk? Intoxication during sexual assault in Norway.

⁹ Anna Möller, Hans Peter Søndergaard og Lotti Helström (2017) Tonic immobility during sexual assault - a common reaction predicting post-traumatic stress disorder and severe depression,

¹⁰ Amnesty International 2019, Time for Change. Justice for rape survivors in the Nordic Countries, kapittel 2.6.1.

¹¹ Amnesty International 2019, Time for Change. Justice for rape survivors in the Nordic Countries, kapittel 2.3.1.

¹² <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/kriminalitet-og-rettsvesen>

2.2. Rettspraksis som utfordrer proporsjonalitetsprinsipp

I forarbeidene til Straffeloven er det satt opp fire grunnleggende kategorier som skiller mellom ulike seksuallovbrudd av ulik alvorlighetsgrad: samleie (strl. § 291), seksuell omgang som kan sammenlignes med samleie (strl. § 291), seksuelle handlinger (strl. § 297) og seksuell atferd (strl. §298). Samleie og seksuell omgang inngår i straffebudet om voldtekt (strl. 291) som det mest alvorlige bruddet på retten til personlig integritet og seksuell selvbestemmelse.

Straffelovrådet reiser problemstillingen om det i dag er uklart hvilke handlinger som omfattes av ulike straffebud, og om grensene mellom straffebudene er uklare. Det siktes særlig til forholdet mellom Straffelovens §§ 291 og 297.

Amnestys vurdering er at grensene mellom de ulike bestemmelsene er i utgangspunktet klar, og beskrevet tydelig i forarbeidene til Straffeloven. Det er mangelen på et adekvat rettslig vern av dem som opplever samleie/seksuell omgang uten samtykke som først og fremst er problemet.

Rettspraksis viser at tilfeller av samleie eller seksuell omgang uten samtykke kodifiseres og nedsubsummeres som seksuell handling uten samtykke. Et eksempel er en nylig rettssak fra Frostating lagmannsrett, der en mann ble dømt for en seksuell handling med en kvinne uten hennes samtykke. Retten var klart at ikke-samtykkende vaginal penetrasjon med en kroppsdel måtte defineres som en seksuell omgang. Tiltalte ble imidlertid dømt for å ha begått en seksuell handling uten samtykke i stedet for voldtekt da han ikke brukte vold eller trusler. Tiltalte ble dømt til seks måneders fengsel.¹³

Det er svært problematisk at samleie eller seksuell omgang uten samtykke kan nedsubsummeres som en seksuell handling uten samtykke (strl. § 297), til tross for at Straffelovens forarbeider tydelig viser at denne bestemmelsen overhodet ikke er tiltenkt å omfatte tilfeller av seksuell penetrering. En slik nedsubsummering likestiller samleie og samleielignende forhold uten samtykke med mer overfladisk seksuell beføling uten samtykke, til tross for at det her er en betydelig forskjell i integritetskrenkelsens alvor som bør gjenspeiles i både lov og rettspraksis. Dette er i strid med proporsjonalitetsprinsippet, som forutsetter at et lovbrudd kodifiseres og straffefølges på en måte som er i samsvar med lovbruddets alvor.

Så lenge definisjonen av voldtekt i norsk rett ikke er basert på manglende samtykke, kan samleie og seksuell omgang uten samtykke bare straffefølges som seksuell handling uten samtykke. Torturkomiteen kritiserte denne praksisen i sine avsluttende observasjoner om Norges åttende periodiske rapport i 2018.¹⁴

Amnesty International oppfordrer Straffelovrådet til å undersøke nærmere hvor mange voldtektsanmeldelser som omhandler samleie eller seksuell omgang uten samtykke som har vært nedsubsummert som et mindre alvorlig seksuallovbrudd de siste tre årene, og som kunne ha vært etterforsket og eventuelt tiltalt som voldtekt med en samtykkebasert voldtektsbestemmelse.

Videre foreldes saker om seksuell handling uten samtykke etter to år. Det vil at dersom en anmeldelse av samleie eller seksuell omgang uten samtykke blir nedsubsumert til seksuell handling uten samtykke kan forholdet ikke etterforskes eller tiltales hvis det er mer enn to år siden hendelsen skjedde. Straffansvaret for voldtekt etter strl. § 291 foreldes ikke. For en del mennesker er en voldtekt en såpass traumatisk hendelse at det kan ta mange år før det er mulig å anmelde. Foreldelsesfristen kan dermed få svært uheldige konsekvenser.

¹³ Frostating lagmannsrett LF-2018-76465

¹⁴ Concluding observations on the eighth periodic report of Norway in 2018 Art. 24 (a): Amend section 291 of the Penal Code in order to ensure that the lack of free consent is at the center of the definition of rape, in compliance with international standards and its obligations under the Istanbul Convention, so that rape cases falling outside of the current narrow definition are not treated as a minor sexual offence and closed as “no criminal act proven”.

En kvinne som har opplevd dette på kroppen er Elsa.¹⁵ Hun ble voldtatt av en bekjent som gjennomførte et vaginalt samleie med henne, selv om hun tydelig hadde sagt fra at hun ikke ville ha sex, og sa «nei» flere ganger. Elsa var svært traumatisert etter voldtekten, og det gikk derfor mer enn to år før hun anmeldte forholdet. Siden Elsa ikke var bevisstløs og det ikke ble brukt trusler eller vold ble voldtektsanmeldelsen nedsubsummert til en seksuell handling uten samtykke. Anmeldelsen ble henlagt samme dag som den ble inngitt på grunn av foreldelse.

Ved overtredelser av voldtektsbestemmelsen strl. § 291 har den voldtektsutsatte rett til å få oppnevnt bistandsadvokat jfr straffeprosessloven § 107 a. Det er ikke tilfelle ved overtredelse av strl. § 297 seksuell handling uten samtykke. Også dette slår urettferdig ut. Det kan føre til at færre anmelder seksuell omgang uten samtykke fordi den voldtektsutsatte ikke har råd til å betale for juridisk bistand. I Elsas tilfelle betydde det at hun måtte betale tilbake honorar til bistandsadvokat som hun hadde benyttet seg av i forbindelse med politianmeldelsen, siden det straffbare forholdet ikke ble registret som voldtekt men som seksuell handling uten samtykke.

2.3. Kriminalisering av annen ikke-samtykkende seksuell omgang

I forarbeidene til Straffeloven konkluderer Justisdepartementet med at ikke alle saker som omhandler seksuell omgang uten samtykke må defineres *som voldtekt*, da det er andre bestemmelser i Straffeloven som rammer tilfeller der den seksuelle omgangen skjer under omstendigheter som utelukker et reelt samtykke. Forarbeidene begrunner ikke hvorfor bestemte samtykkeutelukkende forhold ikke kan eller bør inkluderes som kvalifiserende elementer i Straffelovens voldtektsbestemmelse strl. 291.¹⁶

I dag kriminaliserer Straffeloven flere former for seksuell omgang under omstendigheter som utelukker et reelt samtykke. Disse defineres ikke som voldtekt, og har en lavere strafferamme. Dette inkluderer seksuell omgang ved misbruk av av stilling, avhengighetsforhold eller tillitsforhold, som har en strafferamme på seks år (Straffeloven § 295), og seksuell omgang med en person som er underlagt ens myndighet eller oppsikt i en institusjon under kriminalomsorgen, politiet eller barnevernet, som også har en strafferamme på seks år (Straffeloven § 296).

I en nylig sak i Hålogalands lagmannsrett ble en befal i Sivilforsvaret dømt til åtte måneders fengsel for brudd på strl. § 295 etter at han under en skredøvelse gikk naken inn på soverommet til en kvinnelig menig tjenestepiktig etter at hun hadde lagt seg, la seg i sengen hennes og initierte sex. Da kvinnen sa hun ikke ville fortalte han at hun måtte. Han var dobbelt så gammel som henne.¹⁷

Artikkel 36 i Europarådets Konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og i nære relasjoner (Istanbul-konvensjonen) fastslår at det er mangel på frivillig samtykke som definerer seksuallovbrudd inkludert voldtekt. I Konvensjonens Artikkel 46 konkretiseres hva som skal regnes som straffeskjerpene omstendigheter. Dette inkluderer straffbare handlinger utført mot nåværende eller tidligere partner, misbruk av stilling og utnyttelse av sårbar situasjon. Det rimer dårlig at seksuell omgang ved misbruk av stilling, som Istanbulkonvensjonens definerer som straffeskjerpene omstendigheter, er kriminalisert med straffebestemmelser som har en lavere strafferamme enn voldtekt i norsk rett.

¹⁵ Amnesty International har jobbet med Elsa siden 2017, da Elsa tok kontakt med organisasjonen for å få en større oppmerksomhet rundt nødvendigheten av en samtykkebasert voldtektsbestemmelse. Amnesty har intervjuet både henne og mannen som utsatte henne for voldtekt. Elsa historie er ikke inkludert i Amnestys rapport om voldtekt i de nordiske land. Mer informasjon om Elsas sak her: <https://amnesty.no/aksjon/elsa-samtykkelov>

¹⁶ Ot.prp.nr.22 (2008–2009) Kapittel 7.5.1.5

¹⁷ Hålogaland Lagmannsrett LH-2017-46977

2.4. Plassering av skyld og ansvar

I Norge oppgir fire av fem voldtektsutsatte at de føler på skam, og to av tre voldtektsutsatte føler at det var deres egen skyld at de ble voldtatt.¹⁸ Etter at Sverige innførte en voldtektslovgivning basert på mangel på frivillighet rapporterer færre voldtektsutsatte om problemer med skam og skyldfølelse etter voldtekt.¹⁹

Straffelovrådet bes derfor om å undersøke om måten voldtekt er definert på i dag bidrar til at voldtektsutsatte klandrer seg selv, herunder om et økt fokus på frivillighet og samtykke kan bidra til å redusere følelsene av skyld og skam for voldtektsutsatte. I dette henseende viser vi igjen til at en frivillighetsbasert lovgivning, i motsetning til dagens, ivaretar den enkeltes seksuelle selvbestemmelsesrett.

En holdningsundersøkelse gjennomført av Ipsos MMI på oppdrag av Amnesty International i 2013 bekrefter utbredelsen av voldtektsmyter i det norske samfunnet. Den viser at hver fjerde person i Norge mener at en kvinne er helt eller delvis ansvarlig for å ha blitt voldtatt dersom hun frivillig har blitt med en mann på nachspiel. Undersøkelsen viser også at hver tiende mann mener en kvinne er helt eller delvis ansvarlig for å ha blitt voldtatt dersom hun er kjent for å ha hatt mange partnere. I tillegg ga 28% av de mannlige respondentene uttrykk for at en kvinne som er blitt voldtatt er helt eller delvis ansvarlig derom hun åpenlyst hadde flørtet med mannen.²⁰

Som denne og tilsvarende holdningsundersøkelser viser er det er uten tvil et stort behov for et offensivt forebyggende og holdningsskapende arbeid mot voldtekt. Tett tilknyttet denne problemstillingen ber vi også Straffelovrådet vurdere om en voldtektslovgivning basert på frivillighet vil bidra til en nødvendig holdningsendring i samfunnet.

3. Avsluttende kommentarer

Amnesty tar ikke stilling til hvorvidt det skal være en fastsatt minstestraft for voldtekt i Straffeloven, men vil understreke at både allmennpreventive og individualpreventive hensyn tilsier at straffenivået for seksualforbrytelser bør ligge høyt, slik at det både reflekterer alvorligheten av lovbruddet, og er ekvivalent med straffeutmålingen for andre alvorlige voldsforbrytelser.

Amnestys største bekymring når det gjelder den strafferettslige forfølgelsen av voldtekt i Norge er at de aller færreste overgrep anmeldes til politiet, mens rundt åtti prosent av voldtektsanmeldelsene henlegges. I tillegg ender hver tredje voldtektssak med frifinnelse i retten.²¹

Etter Amnestys vurdering vil en samtykkebasert voldtektsbestemmelse der voldtekt defineres som seksuell omgang uten fritt samtykke i overensstemmelse med Istanbulkonvensjonens bestemmelser være et viktig og nødvendig skritt for å sikre en bedre strafferettslig forfølgelse av voldtekt i Norge.

Med vennlig hilsen,

Tale Hungnes /s/
politikk- og samfunnssjef
Amnesty International Norge

Patricia Kaatee /s/
politisk rådgiver
Amnesty International Norge

¹⁸ Handlingsplan mot voldtekt 2019-2022, side 16

¹⁹ Brå rapport 2020:6. Den nye samtyckeslagen i praktiken, side 13

²⁰ Ipsos MMI v/ Tonje B. Nordlie og Marius Michelsen (2013) Undersøkelse om voldtekt, side 5

²¹ Amnesty International 2019, Time for Change. Justice for rape survivors in the Nordic Countries, kapittel 2.

Fra: Elsa Skjong <elsa@foreningenfri.no>
Sendt: mandag 31. mai 2021 10:19
Til: Arild Brukstuen
Kopi: Inge Alexander Gjestvang; Patricia Kaatee
Emne: Innspill til Straffelovrådet - straffelovens kapittel om seksuallovbrudd
Vedlegg: Innspill fra FRI til Straffelovrådet.pdf

Hei!

Vedlagt følger innspill fra FRI - Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold til Straffelovrådets arbeid med å gjennomgå straffelovens bestemmelser om seksuallovbrudd.

Med vennlig hilsen

Elsa Skjong

Juridisk rådgiver og tiltaksleder Rosa kompetanse justis

FRI - Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold

Sentralbord +47 23 10 39 39

Kontor direkte + 47 48 11 84 56

Pronomen: hun/henne

Adresse: Mariboegate 13, N-0183 Oslo

www.foreningenfri.no

Straffelovrådet

31.5.2021

INNSPILL TIL PROBLEMSTILLINGER - STRAFFELOVRÅDETS UTREDNING AV STRAFFELOVENS KAPITTEL OM SEKSUALLOVBRUDD

Vi viser til Straffelovrådets invitasjon av 23. april 2021 vedrørende straffelovens kapittel om seksuallovbrudd – behov for endringer.

FRI - Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold er en nasjonal medlemsorganisasjon som har som mål et samfunn der alle åpent kan leve ut sin seksuelle orientering, kjærlighet, kjønnsidentitet og sine kjønnsuttrykk basert på likeverd og samtykke uten fare for å bli diskriminert eller trakassert. Seksuell vold rammer selvfølgelig også vår målgruppe, og FRI er del av nettverket Samtykkealliansen. Vårt innspill er i hovedsak sammenfallende med innspillene fra blant andre Juridisk rådgivning for kvinner.

1. Innledende bemerkninger

Vi er svært positive til en gjennomgang av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd. Som organisasjon er vi opptatt av retten til personlig integritet og seksuell selvbestemmelse. Vårt syn er at denne retten ikke blir tilstrekkelig ivaretatt i någjeldende regulering, og at dette særlig kommer til uttrykk i lovens definisjon av voldtekt i § 291. I dette innspillet vil vi fokusere på kapittelets regulering av voldtekt.

2. Mangler ved någjeldende regulering

Slik voldtekt defineres av loven i dag, kreves det bruk av vold eller trusler, eller at personen var bevisstløs eller ute av stand til å motsette seg handlingen. Denne definisjonen er svært problematisk, da den utelukker tilfeller av seksuell omgang uten samtykke som like fullt tilsvarende voldtekt. Disse tilfellene vil typisk nedsubsumeres til å omfattes av § 297, til tross for at det er snakk om seksuell omgang, og ikke seksuell handling.

Vi mener at voldtekt må defineres som seksuell omgang uten samtykke. Å bestemme over sin egen kropp og seksualitet er en menneskerett, og denne retten til selvbestemmelse må gjenspeiles tydelig i loven. Norge har behov for en voldtektsregulering som sikrer at alle former for voldtekt kan straffefølges, uavhengig av hvordan fravær av samtykke kommer til uttrykk.

3. Praktiske erfaringer og sentrale problemstillinger

3.1 Tilfeller som faller utenfor någjeldende regulering og som burde regnes voldtekt

Vår organisasjon mener at vi trenger en samtykkebasert voldtektsbestemmelse som tydeliggjør at en person ikke er seksuelt tilgjengelig inntil personen sier nei, men seksuelt utilgjengelig inntil det er gitt et samtykke. All sex skal være frivillig og enhver skal ha rett til å bestemme over egen kropp. Vi ber derfor straffelovrådet se hen til våre naboland, Sverige og Danmark, og vurdere en tilsvarende regulering i Norge.

Det er ikke nødvendigvis slik at et overgrep oppleves verre for den utsatte ved at gjerningspersonen var truende, eller brukte vold. Det samme gjelder ved bevisstløshet eller sterk beruselse. Det avgjørende for om en handling skal defineres som voldtekt eller ikke, burde derfor ikke begrenses til disse vilkårene. Det er alvoret i den seksuelle integritetskrenkelsen som burde stå fokus. Dette tydeliggjøres av at forskning viser at de psykiske ettervirkningene av seksuell omgang med manglende samtykke er de samme som i tilfellene der det for eksempel er brukt vold.¹ Dette er en sterk indikator på at vi i dag har tilfeller som er minst like klanderverdige som voldtekt, men som ikke kan strafferettslig forfølges som det.

At det kreves noe mer utover at personen ikke har samtykket til den seksuelle omgangen, er særlig problematisk når så mange som 70% av voldtektsutsatte oppgir at deres instinktive reaksjon under overgrepet var å fryse til.² I slike tilfeller er det ikke nødvendig for gjerningspersonen å bruke vold eller trusler. Det stilles spørsmål ved hvorfor disse personene ikke får et tilsvarende rettsvern på lik linje med andre som for eksempel var ute av stand til å motsette seg handlingen på grunn av beruselse.

3.2 Uklare grenser mellom straffebedene

En annen problemstilling er om det i dag er uklart hvilke handlinger som omfattes av ulike straffebed, og om grensene mellom straffebedene er uklare. Det siktes særlig til forholdet mellom straffelovens §§ 291 og 297. Vi mener at grensen mellom de to bestemmelsene i utgangspunktet er klar. Forskjellen på seksuell omgang og seksuell handling er beskrevet tydelig i forarbeidene. Problemet ligger i at tilfeller av seksuell omgang uten samtykke kodifiseres og nedsubsummeres til å omfattes av § 297, seksuell handling uten samtykke, til tross for at bestemmelsen ikke er tiltenkt disse tilfellene.

---

¹ Helene Flood Aakvaag, Ida Frugård Strøm og Siri Thoresen (2018) But were you drunk? Intoxication during sexual assault in Norway, *European Journal of Psychotraumatology*, 9:1, 1539059, DOI: 10.1080/20008198.2018.1539059

² Anna Möller, Hans Peter Söndergaard og Lotti Helström (2017) Tonic immobility during sexual assault - a common reaction predicting post-traumatic stress disorder and severe depression, DOI: 10.1111/aogs.13174

Det er mangelen på et rettslig vern av dem som opplever seksuell omgang uten samtykke som først og fremst er problemet. Det er svært problematisk at frystilfellene kan nedsubsumeres til å omfattes av § 297, fordi det likestiller samleie og samleielignende forhold uten samtykke med seksuell beføling uten samtykke. Det er en betydelig forskjell i integritetskrenkelsens alvor, og dette må gjenspeiles i loven.

Videre foreldes saker om seksuell handling uten samtykke etter to år. Det vil, i tilfeller der seksuell omgang uten samtykke omfattes av § 297, innebære at slike tilfeller ikke kan straffes hvis det er mer enn to år siden hendelsen skjedde. Straffansvaret for voldtekt, etter § 291, foreldes ikke.

Det er også av betydning at overtredelser etter § 297, om seksuell handling uten samtykke, ikke utløser rett til bistandsadvokat for den utsatte. Dette fører igjen gjerne til at færre anmelder slike forhold, fordi de utsatte ikke har råd til å betale for juridisk bistand. Ved overtredelser av voldtektsbestemmelsen derimot, § 291, har fornærmede rett til å få oppnevnt bistandsadvokat.

3.2 Någjeldende regulering gjenspeiler ikke folkets oppfatning

Gjennom vårt arbeid møter vi mange unge mennesker. Holdningen blant dem er at voldtekt er sex uten samtykke og/eller sex hvor den ene parten ikke deltar frivillig. Det er synd at vi har en definisjon som ikke gjenspeiler unge menneskers oppfatning av hva en voldtekt er, spesielt da det nettopp er unge mennesker som utsettes og siktes for voldtekt. Tall fra 2017 viste at hele 44,1 % av alle anmeldte voldtekter var festrelaterte.³ Festrelaterte voldtekter kjennetegnes typisk ved at begge partene er under 25 år. Blant siktede for voldtekt, er en stor andel mellom 15-30 år. Vi ber derfor Straffelovrådet om å undersøke om dagens definisjon av voldtekt er i tråd med folkets oppfatning av hva en voldtekt er, og særlig unge menneskers oppfatning, da voldtekt er noe som i stor grad angår dem.

På bakgrunn av misoppfatningen av hva som regnes som en voldtekt etter loven, er det også flere som opplever å ikke bli tatt alvorlig i møte med politiet, fordi de selv tror at det de ble utsatt for regnes som en voldtekt. Å anmelde er for mange en stor belastning i seg selv. Desto større blir den dersom du blir møtt med at overgrepet du beskriver ikke faller inn under lovens definisjon av voldtekt. Vi tror denne typen opplevelser bidrar til å redusere antallet som anmelder seksuelle overgrep. Av alle menn og kvinner som oppga å ha blitt voldtatt, var det kun 4 av 24 menn som anmeldte, og kun 10 % av kvinnene.⁴ Den lave andelen anmeldelser indikerer behovet for en tydeliggjøring av loven. Vi ber Straffelovrådet vurdere om bestemmelsen er tilstrekkelig klar til å formidle hva som er straffbart og straffverdig på en god måte.

3.3 Plassering av ansvar og skyld

---

³ Handlingsplan mot voldtekt 2019-2022, side 15

⁴ Handlingsplan mot voldtekt 2019-2022, side 17

Mariboegate 13 0183 Oslo
T: 23 10 39 39
E: post@foreningenfri.no
www.foreningenfri.no

Hele 80,2 % av voldtektsutsatte oppgir at de føler på skam, og 65 % følte at det var deres egen skyld at de ble voldtatt.⁵ Etter at Sverige innførte en frivillighetsbasert voldtektslovgivning, opplevde de at færre voldtektsutsatte hadde problemer med skam og skyldfølelse etter voldtekten.⁶ Straffelovrådet bes derfor om å undersøke om måten voldtekt er definert på i dag, bidrar til at voldtektsutsatte klandrer seg selv, herunder om et økt fokus på frivillighet og samtykke kan bidra til å redusere følelsene av skyld og skam for ofrene. I dette henseende viser vi igjen til at en frivillighetsbasert lovgivning, i motsetning til dagens, ivaretar den enkeltes seksuelle selvbestemmelsesrett.

Det er uten tvil stort behov for et offensivt forebyggende og holdningsskapende arbeid mot voldtekt. I følge Ipsos MMIs holdningsundersøkelse fra 2013 mener hver fjerde person i Norge at en kvinne er helt eller delvis ansvarlig for å ha blitt voldtatt dersom hun frivillig har blitt med en mann på nachspiel. Undersøkelsen viser også at hver tiende mann mener en kvinne er helt eller delvis ansvarlig for å ha blitt voldtatt dersom hun er kjent for å ha hatt mange partnere.⁷ Tett tilknyttet denne problemstillingen ber vi også Straffelovrådet vurdere om en voldtektslovgivning basert på frivillighet vil bidra til en nødvendig holdningsendring i samfunnet.

***

Med vennlig hilsen

Inge Alexander Gjestvang
Leder
FRI – Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold

---

⁵ Handlingsplan mot voldtekt 2019-2022, side 16

⁶ Den nye samtyckeslagen i praktiken. Brå rapport 2020:6. En oppfølging av 2018 års förändringar av lagreglerna rörande våldtäkt, side 13

⁷ Ipsos MMI v/ Tonje B. Nordlie og Marius Michelsen (2013) Undersøkelse om voldtekt, side 5

Fra: no-reply@helsedirektoratet.no
Sendt: tirsdag 1. juni 2021 09:32
Til: Arild Brukstuen
Emne: Dokument 21/13107-4 Innspill til problemstillinger som Helsedirektoratet ønsker at Straffelovrådet utreder i sin gjennomgang av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd sendt fra Helsedirektoratet
Vedlegg: 21_13107-4Innspill til problemstillinger som Helsedirektoratet ønsker at Straffelovrådet utreder i sin gjennomgang av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd.pdf

Til Arild Brukstuen,

Dokumentet **21/13107-4 Innspill til problemstillinger som Helsedirektoratet ønsker at Straffelovrådet utreder i sin gjennomgang av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd** for sak **Straffelovrådet- invitasjon til innspill - Straffelovens kapittel om seksuallovbrudd** er blitt sendt fra **Helsedirektoratet**. Se vedlegg for innhold i ekspederingen.

Dette er en systemgenerert e-postmelding som ikke kan besvares.

Justis- og beredskapsdepartementet
Arild Brukstuen
Postboks 8005 Dep
0030 OSLO

Deres ref.:
Vår ref.: 21/13107-4
Saksbehandler: Lennart Lee Lock
Dato: 27.05.2021

Innspill til problemstillinger som HelseDirektoratet ønsker at Straffelovrådet utreder i sin gjennomgang av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd

HelseDirektoratet viser til brev av 23. april 2021 hvor vi ble invitert til å gi innspill til Straffelovrådets arbeid med å gjennomgå straffelovens kapittel om seksuallovbrudd. HelseDirektoratet takker for muligheten til å komme med innspill til rådets arbeid.

Innspillene i dette brevet er gitt fra avdelingene barne- og ungdomshelse og helserett og bioteknologi.

Eksempel på handlinger som HelseDirektoratet mener kan karakteriseres som så klanderverdige at de bør straffes som voldtekt (eller andre straffebud), men som ikke er straffbare etter gjeldende rett

HelseDirektoratet har merket seg den pågående samfunnsdebatten om en samtykkelov.¹ Flere har tatt til orde for at manglende samtykke til seksuell omgang, og ikke tvang eller trusler, bør representere det konstituerende elementet i en voldtekt.² HelseDirektoratet anser dette som relevante perspektiver og oppfordrer rådet til å vurdere fordeler og ulemper ved å kriminalisere tilfeller av seksuell omgang der den ene parten ikke samtykker, uavhengig av om den krenkede uttrykkelig yter motstand. HelseDirektoratet anser enighet om prevensjonsbruk som et sentralt element av samtykke. HelseDirektoratet oppfordrer rådet til også å vurdere om det bør være straffbart å fjerne kondom under samleie uten at partner samtykker til dette.

Seksuelle rettigheter brukes om menneskerettigheter som ivaretar seksuell og reproduktiv helse. Sentralt står retten til å kontrollere om og når en ønsker barn.³ Straffeloven omtaler ikke hvilken rolle et mulig svangerskap som følge av et seksuallovbrudd har for strafferammen. HelseDirektoratet oppfordrer rådet til å vurdere om ubeskyttet samleie og risiko for svangerskap bør omtales i straffebudet som en skjerpene omstendighet. Direktoratet oppfordrer rådet til å vurdere partenes alder i den sammenheng.

¹ <https://samtykkelov.no/organisasjoner>

² <https://amnesty.no/hvorfor-trenger-norge-en-samtykkelov>

³ https://www.regjeringen.no/contentassets/284e09615fd04338a817e1160f4b10a7/strategi_seksuell_helse.pdf

Eksempel på handlinger som kan straffes etter straffebudet om voldtekt, eller andre straffebud som Helsedirektoratet mener bør møtes med mildere eller strengere reaksjoner

Forebygging av seksuelt overførbare infeksjoner (soi) står sentralt i arbeidet for å fremme seksuell helse i Norge⁴ og internasjonalt.⁵ Soi er i Norge definert som en allmennfarlig smittsom sykdom.⁶ I henhold til § 293 vil overføring av soi alltid regnes som betydelig skade på kropp eller helse, og dermed behandles som grov voldtekt. Helsedirektoratet oppfordrer rådet til å vurdere fordeler og ulemper ved å alltid regne overføring av soi som en skjerpene omstendighet, og om det er riktig å likebehandle alle typer soi. Direktoratet oppfordrer samtidig rådet til å vurdere om det kan være mer hensiktsmessig å differensiere mellom type soi som overføres, og om forhold som at gjerningspersonen var kjent med infeksjonen eller om infeksjonen ble overført med forsett bør vektlegges.

Eksempel på handlinger som omfattes av ulike straffebud, uklar grensedragning mellom straffebud og straffebud som Helsedirektoratet mener ikke er godt nok avstemt mot hverandre

Europeiske studier viser at pubertetsutviklingen skjer tidligere enn før, særlig hos jenter.⁷ Tidlig pubertetsutvikling kan påvirke seksuell debutalder. Tall fra Ungdata 2019 viser at om lag 1/3 av norske ungdommer har debutert med samleie før videregående skole. Retrospektivt oppga 34 prosent av gutter og 37 prosent av jenter å ha debutert før fylte 16 år.⁸ Flertallet av disse debuterte når de var mellom 15 og 16 år. Tallmaterialet fra Ungdata kan tyde på at hver tredje norske ungdom potensielt er utsatt for seksuallovbrudd. Helsedirektoratet oppfordrer rådet til å vurdere om dagens seksuelle lavalder er riktig, om det er hensiktsmessig å kriminalisere gjensidig samtykkende seksuelle relasjoner mellom ungdom som er under dagens seksuelle lavalder. Direktoratet oppfordrer rådet til å se til andre europeiske land, herunder Sverige, Spania og Tyskland. Helsedirektoratet viser Tysk lovgivning på dette området, som i sterkere grad definerer hva som kan regnes som gjensidige, ikke straffbare, seksuelle handlinger mellom ungdom i ulike aldre, og samtidig gir ungdom en tydelig beskyttelse mot overgrep fra voksne (for mer informasjon se: [Age of Consent | Zanzu.](#))

Helsedirektoratet er bekymret for at gjensidig samtykkende seksuell omgang mellom unge som er relativt nært hverandre i alder og modenhet, likebehandles med seksuell utnyttelse av mindreårige i en åpenbart asymmetrisk situasjon. I henhold til § 299 er seksuell omgang med barn under 14 år definert som voldtekt, uavhengig av partners alder. Eksempelvis vil en 15 åring som har seksuell omgang med et barn på 13 år kunne straffes etter denne bestemmelsen. Domfellelse for seksuelle overgrep mot mindreårig er bestemmelser som gir store konsekvenser for den domfeltes videre muligheter. Helsedirektoratet oppfordrer rådet til å vurdere om likhet i alder og modenhet bør vektlegges i slike tilfeller.

Direktoratet viser til at menn i slutten av tenårene er overrepresentert i domfellelser for seksuelle overgrep mot barn. Ifølge tall gjengitt av NRK er mer enn to tredjedeler av dem som

⁴ [Ibid](#)

⁵ https://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0003/322275/Action-plan-sexual-reproductive-health.pdf

⁶ <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/1995-01-01-100>

⁷ [Starter puberteten tidligere enn før? | Tidsskrift for Den norske legeforening \(tidsskriftet.no\)](#)

⁸ [Ungdata 2019 \(forebygging.no\)](#)

blir straffet for seksuell omgang med en 14 eller 15-åring selv i aldersgruppen 18-25 år.⁹ Den krenkede er ofte jenter mellom 14 og 16 år. Den seksuelle lavalder er satt for å beskytte barn mot overgrep, men alder er ikke gjort til et objektivt straffbarhetsvilkår. Dersom siktede kan sannsynliggjøre i retten at hen ikke var klar over offerets faktiske alder kan det påvirke hvilken bestemmelse i straffeloven som anvendes. Dermed kan det oppstå situasjoner hvor en fremmed 25 åring står sterkere i å sannsynliggjøre at hen ikke viste at den krenkede var under hhv. 16 eller 14 år, mens en 19 år gammel kjæreste i en kjent relasjon ikke kan påberope seg samme uaktsomhet. Helsedirektoratet oppfordrer rådet til å vurdere om dagens lovgivning i tilstrekkelig grad tar hensyn til partenes alder og utvikling i slike tilfeller, og om det kan legges større vekt på partenes alder og utvikling i vurdering av skyldspørsmålet.

Helsepersonelloven § 4 stiller krav til helsepersonell om å utøve arbeidet sitt i samsvar med krav til faglig forsvarlighet og omsorgsfull hjelp. Forsvarlig yrkesutøvelse innebærer bla. at helsepersonell ikke utnytter det avhengighetsforhold som kan oppstå mellom pasient og helsepersonell, og har ansvar for å skille mellom private og profesjonelle relasjoner.¹⁰ I henhold til § 295 er det straffbart å skaffe seg eller en annen seksuell omgang gjennom misbruk av overmaktsforhold som følger av avhengighetsforhold, tillitsforhold, en persons psykiske lidelse, utviklingshemming mv. Mens straffelovens § 296 regulerer seksuell omgang mellom myndighetspersoner og innsatte/plasserte i barnevern og kriminalomsorgen, mangler en slik bestemmelse for seksuell omgang mellom helsepersonell og pasienter/brukere. Helsedirektoratet oppfordrer rådet til å vurdere om dagens lovgivning gir god nok beskyttelse for pasienter og brukere som mottar offentlige helse- og omsorgstjenester, og om sanksjonsmulighetene overfor helsepersonell som utnytter sin stilling er strenge nok.

Vennlig hilsen

Arild Johan Myrberg e.f.
fung. avdelingsdirektør

Lennart Lee Lock
seniorrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk

---

⁹ [Unge menn og seksuallovbrudd: De fleste dømte er 19 år – NRK Trøndelag – Lokale nyheter, TV og radio](#)

¹⁰ <https://www.helsedirektoratet.no/rundskriv/helsepersonelloven-med-kommentarer/krav-til-helsepersonells-yrkesutovelse/-4.forsvarlighet>

Fra: Tiril Vold Hansen <tvh@krisesenter.com>
Sendt: mandag 31. mai 2021 09:42
Til: Arild Brukstuen
Kopi: Idun Moe Hammersmark; Hege Mauroy
Emne: Straffelovens kapittel om seksuallovbrudd - Krisesentersekretariatets innspill
Vedlegg: Innspill fra Krisesentersekretariatet.pdf

Hei,

Vi viser til Straffelovrådets invitasjon av 23. april 2021 vedrørende straffelovens kapittel om seksuallovbrudd – behov for endringer, og takker for anledningen til å komme med innspill. I innspillet vårt redegjør vi nærmere for vårt syn på kapittelets regulering av voldtekt.

Ta gjerne kontakt dersom dere har noen spørsmål.

Med vennlig hilsen,

Tiril Vold Hansen

Kommunikasjonsansvarlig i Krisesentersekretariatet

Mariboegs gate 13

0183 Oslo

E-post: tvh@krisesenter.com

Nettside: krisesenter.com

Straffelovrådet

Ref.: 21/2151 - ABR

Vår dato: 31.05.2021

Vår saksbehandler/referanse: Tiril Vold Hansen

Innspill til straffelovrådets arbeid – kapittel om seksuallovbrudd

Vi viser til Straffelovrådets invitasjon av 23. april 2021 vedrørende straffelovens kapittel om seksuallovbrudd – behov for endringer, og takker for anledningen til å svare på høringen. Innledningsvis vil vi påpeke hvor positivt det er at straffelovens kapittel om seksuallovbrudd nå skal gjennomgås. For fremdeles utsettes alt for mange for seksuelle overgrep. De fleste voldtekter blir begått av noen man kjenner, ofte en partner eller ekspartner. Det er kvinner som i størst grad blir utsatt, og menn som stort sett er overgriper.

Som en organisasjon som nettopp kjemper for å avskaffe vold i nære relasjoner og vold mot kvinner, setter vi retten til personlig integritet og seksuell selvbestemmelse høyt. I dagens lovverk blir ikke denne retten godt nok ivaretatt, kanskje spesielt ikke i lovens definisjon av voldtekt i § 291. I dette innspillet vil vi derfor redegjøre nærmere for vårt syn på kapittelets regulering av voldtekt.

Seksuell omgang uten samtykke

For at ufrivillig seksuell omgang skal defineres som en voldtekt, må det ifølge dagens lovverk være snakk om bruk av vold eller trusler, eller at personen var bevisstløs eller ute av stand til å motsette seg handlingen. Dette betyr at lovens definisjon av voldtekt utelukker tilfeller av seksuell omgang uten samtykke, som like fullt og nettopp tilsvarer voldtekt.

Seksuell omgang uten samtykke kan være en like alvorlig krenkelse av den seksuelle integriteten som det dagens definisjon av voldtekt er. Forskning viser at de psykiske ettervirkningene av seksuell omgang med manglende samtykke er de samme som i tilfellene

der det for eksempel er brukt vold. Det er alvorlig i den seksuelle integritetskrenkelsen som burde stå fokus.

Ikke minst er krav utover manglende samtykke problematisk fordi det store flertallet av de som blir utsatt for voldtekt fryser til som reaksjon på overgrepet. Dette innebærer at gjerningspersonen ikke trenger å bruke vold eller trusler for å begå overgrepet. Med dagens definisjon av voldtekt får de som er utsatte for denne typen overgrep dårligere rettsvern enn de som for eksempel var ute av stand til å motsette seg handlingen på grunn av beruselse.

Svekket alvorlighetsgrad, foreldelsesfrist og rettsvern

Tilfeller der en person blir utsatt for seksuell omgang uten samtykke vil med dagens definisjon av voldtekt i lovverket typisk nedsubsumeres til å omfattes av § 297 (seksuell handling) heller enn § 291 (seksuell omgang). Dette er problematisk fordi det likestilliker ufrivillig samleie uten samtykke med seksuell beføling uten samtykke, når det her er snakk om integritetskrenkelser med forskjellig alvorlighetsgrad.

Denne nedsubsumeringen har betydning for både foreldelsesfristen og retten til bistandsadvokat. Mens saker om seksuell handling foreldes etter to år, har ikke voldtektssaker foreldelsesfrist. Saker i den førstnevnte kategorien utløser ikke rett til bistandsadvokat, mens dette er en rettighet for den utsatte i voldtektssaker. Dette innebærer at gjerningsmennene i tilfeller der seksuell omgang uten samtykke omfattes av § 297, ikke kan straffes hvis det er mer enn to år siden hendelsen skjedde. Den fornærmede vil ikke kunne få gratis rettshjelp. Vi frykter at disse forholdene bidrar til at så få anmelder slike hendelser.

Avsluttende merknader

Norge har behov for en voldtektregulering som sikrer at alle former for voldtekt kan straffefølgjes, uavhengig av hvordan fravær av samtykke kommer til uttrykk. All sex skal være frivillig og enhver skal ha rett til å bestemme over egen kropp. Voldtekt må defineres som seksuell omgang uten samtykke. Vi ber derfor straffelovrådet se hen til våre naboland, Sverige og Danmark, og vurdere en tilsvarende regulering i Norge.

Med hilsen

Krisesentersekretariatet

Daglig leder

Idun Moe Hammersmark

Kommunikasjonsansvarlig

Tiril Vold Hansen

Fra: post@kvinnefronten.no
Sendt: tirsdag 1. juni 2021 13:49
Til: Arild Brukstuen
Emne: Innspill til straffelovrådet
Vedlegg: Innspill til straffelovrådet.pdf

Hei!

Vedlagt følger Kvinnefrontent innspill til straffelovrådets gjennomgang av Straffelovens kapittel om seksuallovbrudd.

Med vennlig hilsen

Nora Uvsbakk
Organisasjonssekretær, Kvinnefronten
Mariboegate 13, 0183 Oslo - Tlf: 46987180
Tirs & fre kl.10 - 16
Kontonummer: 7874 05 30398
www.kvinnefronten.no - post@kvinnefronten.no

Oslo, 01.06.21

INNSPILL TIL PROBLEMSTILLINGER VED STRAFFELOVRÅDETS UTREDNING AV STRAFFELOVENS KAPITTEL OM SEKSUALLOVBRUDD

Vi viser til Straffelovrådets invitasjon av 23. april 2021 vedrørende straffelovens kapittel om seksuallovbrudd – behov for endringer.

Kvinnefronten er en partipolitisk uavhengig radikalfeministisk medlemsorganisasjon som blei stifta i 1972. Vi driver et omfattende og allsidig kvinnepolitisk arbeid; både lokalt, nasjonalt og internasjonalt.

1. Innledende bemerkninger

Vi er svært positive til en gjennomgang av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd. Som organisasjon er vi opptatt av retten til personlig integritet og seksuell selvbestemmelse. Vårt syn er at denne retten ikke blir tilstrekkelig ivarettatt i någjeldende regulering, og at dette særlig kommer til uttrykk i lovens definisjon av voldtekt i § 291. I dette innspillet vil vi derfor sette søkelys på kapittelets regulering av voldtekt.

2. Mangler ved någjeldende regulering

Slik voldtekt defineres av loven i dag, kreves det bruk av vold eller trusler, eller at personen var bevisstløs eller ute av stand til å motsette seg handlingen. Denne definisjonen er svært problematisk, da den utelukker tilfeller av seksuell omgang uten samtykke som like fullt tilsvarer voldtekt. Disse tilfellene vil typisk nedsubsummeres til å omfattes av § 297, til tross for at det er snakk om seksuell omgang, og ikke seksuell handling.

Vi mener at voldtekt må defineres som seksuell omgang uten samtykke. Å bestemme over sin egen kropp og seksualitet er en menneskerett, og denne retten til selvbestemmelse må gjenspeiles tydelig i loven. Norge har behov for en voldtektsregulering som sikrer at alle former for voldtekt kan straffeforfølges, uavhengig av hvordan fravær av samtykke kommer til uttrykk.

3. Praktiske erfaringer og sentrale problemstillinger

3.1 Tilfeller som faller utenfor någjeldende regulering og som burde regnes voldtekt

Vår organisasjon mener at vi trenger en samtykkebasert voldtektsbestemmelse som tydeliggjør at en person ikke er seksuelt tilgjengelig inntil personen sier nei, men seksuelt utilgjengelig inntil det er gitt et samtykke. All sex skal være frivillig og enhver skal ha rett til å bestemme over egen kropp. Vi ber derfor straffelovrådet se hen til våre naboland, Sverige og Danmark, og vurdere en tilsvarende regulering i Norge.

Det er ikke nødvendigvis slik at et overgrep oppleves verre for den utsatte ved at gjerningspersonen var truende, eller brukte vold. Det samme gjelder ved bevisstløshet eller sterk beruselse. Det avgjørende for om en handling skal defineres som voldtekt eller ikke, burde derfor ikke begrenses til disse vilkårene. Det er alvoret i den seksuelle integritetskrenkelsen som burde stå fokus. Dette tydeliggjøres av at forskning viser at de psykiske ettervirkningene av seksuell omgang med manglende samtykke er de samme som i tilfellene der

Kvinnefronten i Norge, Mariboegate 13, 0183 Oslo – post@kvinnefronten.no

det for eksempel er brukt vold.¹ Dette er en sterk indikator på at vi i dag har tilfeller som er minst like klanderverdige som voldtekt, men som ikke kan strafferettslig forfølges som det.

At det kreves noe mer utover at personen ikke har samtykket til den seksuelle omgangen, er særlig problematisk når så mange som 70% av voldtektsutsatte oppgir at deres instinktive reaksjon under overgrepet var å fryse til.² I slike tilfeller er det ikke nødvendig for gjerningspersonen å bruke vold eller trusler. Det stilles spørsmål ved hvorfor disse personene ikke får et tilsvarende rettsvern på lik linje med andre som for eksempel var ute av stand til å motsette seg handlingen på grunn av beruselse.

3.2 Uklare grenser mellom straffebudene

En annen problemstilling er om det i dag er uklart hvilke handlinger som omfattes av ulike straffebud, og om grensene mellom straffebudene er uklare. Det siktes særlig til forholdet mellom straffelovens §§ 291 og 297. Vi mener at grensen mellom de to bestemmelsene i utgangspunktet er klar. Forskjellen på seksuell omgang og seksuell handling er beskrevet tydelig i forarbeidene. Problemet ligger i at tilfeller av seksuell omgang uten samtykke kodifiseres og nedsubsumeres til å omfattes av § 297, seksuell handling uten samtykke, til tross for at bestemmelsen ikke er tiltenkt disse tilfellene.

Det er mangelen på et rettslig vern av dem som opplever seksuell omgang uten samtykke som først og fremst er problemet. Det er svært problematisk at frystilfellene kan nedsubsumeres til å omfattes av § 297, fordi det likestiller samleie og samleielignende forhold uten samtykke med seksuell beføling uten samtykke. Det er en betydelig forskjell i integritetskrenkelsens alvor, og dette må gjenspeiles i loven.

Videre foreldes saker om seksuell handling uten samtykke etter to år. Det vil, i tilfeller der seksuell omgang uten samtykke omfattes av § 297, innebære at slike tilfeller ikke kan straffes hvis det er mer enn to år siden hendelsen skjedde. Straffansvaret for voldtekt, etter § 291, foreldes ikke.

Det er også av betydning at overtredelser etter § 297, om seksuell handling uten samtykke, ikke utløser rett til bistandsadvokat for den utsatte. Dette fører igjen gjerne til at færre anmelder slike forhold, fordi de utsatte ikke har råd til å betale for juridisk bistand. Ved overtredelser av voldtektsbestemmelsen derimot, § 291, har fornærmede rett til å få oppnevnt bistandsadvokat.

3.2 Någjeldende regulering gjenspeiler ikke folkets oppfatning

Gjennom vårt arbeid møter vi mange unge mennesker. Holdningen blant dem er at voldtekt er sex uten samtykke og/eller sex hvor den ene parten ikke deltar frivillig. Det er synd at vi har en definisjon som ikke gjenspeiler unge menneskers oppfatning av hva en voldtekt er, spesielt da det nettopp er unge mennesker som utsettes og siktes for voldtekt. Tall fra 2017 viste at hele 44,1 % av alle anmeldte voldtekter var festrelaterte.³ Festrelaterte voldtekter kjennetegnes typisk ved at begge partene er under 25 år. Blant siktede for voldtekt, er en stor andel mellom 15-30 år. Vi ber derfor Straffelovrådet om å undersøke om dagens definisjon av voldtekt er i tråd med folkets oppfatning av hva en voldtekt er, og særlig unge menneskers oppfatning, da voldtekt er noe som i stor grad angår dem.

På bakgrunn av misoppfatningen av hva som regnes som en voldtekt etter loven, er det også flere som opplever å ikke bli tatt alvorlig i møte med politiet, fordi de selv tror at det de ble utsatt for regnes som en voldtekt. Å anmelde er for mange en stor belastning i seg selv. Desto større blir den dersom du blir møtt med

¹ Helene Flood Aakvaag, Ida Frugård Strøm og Siri Thoresen (2018) But were you drunk? Intoxication during sexual assault in Norway, *European Journal of Psychotraumatology*, 9:1, 1539059, DOI: 10.1080/20008198.2018.1539059

² Anna Möller, Hans Peter Söndergaard og Lotti Helström (2017) Tonic immobility during sexual assault - a common reaction predicting post-traumatic stress disorder and severe depression, DOI: 10.1111/aogs.13174

³ Handlingsplan mot voldtekt 2019-2022, side 15

Kvinnefronten i Norge, Mariboegate 13, 0183 Oslo – post@kvinnefronten.no

at overgrepet du beskriver ikke faller inn under lovens definisjon av voldtekt. Vi tror denne typen opplevelser bidrar til å redusere antallet som anmelder seksuelle overgrep. Av alle menn og kvinner som oppga å ha blitt voldtatt, var det kun 4 av 24 menn som anmeldte, og kun 10 % av kvinnene.⁴ Den lave andelen anmeldelser indikerer behovet for en tydeliggjøring av loven. Vi ber Straffelovrådet vurdere om bestemmelsen er tilstrekkelig klar til å formidle hva som er straffbart og straffverdig på en god måte.

3.3 Plassering av ansvar og skyld

Hele 80,2 % av voldtektsutsatte oppgir at de føler på skam, og 65 % følte at det var deres egen skyld at de ble voldtatt.⁵ Etter at Sverige innførte en frivillighetsbasert voldtektslovgivning, opplevde de at færre voldtektsutsatte hadde problemer med skam og skyldfølelse etter voldtekt.⁶ Straffelovrådet bes derfor om å undersøke om måten voldtekt er definert på i dag, bidrar til at voldtektsutsatte klandrer seg selv, herunder om et økt fokus på frivillighet og samtykke kan bidra til å redusere følelsene av skyld og skam for ofrene. I dette henseende viser vi igjen til at en frivillighetsbasert lovgivning, i motsetning til dagens, ivaretar den enkeltes seksuelle selvbestemmelsesrett.

Det er uten tvil stort behov for et offensivt forebyggende og holdningsskapende arbeid mot voldtekt. I følge Ipsos MMIs holdningsundersøkelse fra 2013 mener hver fjerde person i Norge at en kvinne er helt eller delvis ansvarlig for å ha blitt voldtatt dersom hun frivillig har blitt med en mann på nachspiel. Undersøkelsen viser også at hver tiende mann mener en kvinne er helt eller delvis ansvarlig for å ha blitt voldtatt dersom hun er kjent for å ha hatt mange partnere.⁷ Tett tilknyttet denne problemstillingen ber vi også Straffelovrådet vurdere om en voldtektslovgivning basert på frivillighet vil bidra til en nødvendig holdningsendring i samfunnet.

For Kvinnefronten

Nora Uvsbakk

---

⁴ Handlingsplan mot voldtekt 2019-2022, side 17

⁵ Handlingsplan mot voldtekt 2019-2022, side 16

⁶ Den nye samtyckeslagen i praktiken. Brå rapport 2020:6. En oppfølging av 2018 års förändringar av lagreglerna rörande våldtäkt, side 13

⁷ Ipsos MMI v/ Tonje B. Nordlie og Marius Michelsen (2013) Undersøkelse om voldtekt, side 5

Fra: Kvinnegruppa Ottar Landsstyret <kvinnegruppa@kvinnegruppa-ottar.no>
Sendt: mandag 31. mai 2021 22:28
Til: Arild Brukstuen
Emne: Innspill til straffelovrådet fra Kvinnegruppa Ottar
Vedlegg: Innspill - straffelovrådet mai 2021.docx

Hei,

Viser til invitasjon til å komme med innspill til straffelovrådets gjennomgang av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd og oversender her våre innspill.

Vennlig hilsen

Ane Stø
Leder i Kvinnegruppa Ottar

Straffelovrådet

Epost: arild.brukstuen@jd.dep.no

Deres ref.: 21/2151 – ABR

Straffelovens kapittel om seksuallovbrudd – innspill fra kvinnegruppa Ottar

1. Innledning

Det vises til brev fra Straffelovrådet av 23. april 2021 med invitasjon til å komme med innspill i forbindelse med rådets gjennomgang av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd. I brevet vises det til at rådet har et omfattende oppdrag, og at rådet ønsker å kartlegge problemstillinger det er ønskelig at utredes videre.

Kvinnegruppa Ottar (heretter Ottar) har praktiske erfaringer og synspunkter av prinsipiell art, som særlig er knyttet til seksuallovbruddkapittelet. Våre innspill er *i hovedsak* knyttet til den enkelte paragraf, men vi påpeker også overordnede problemstillinger som vi mener er viktige å utrede for å skape en bedre sammenheng i lovverket og for å sikre en bedre beskytte av særlig barn og kvinner, som er overrepresentert i statistikken over fornærmede. Vi mener et hovedsiktemål med endringer av seksuallovbruddkapittelet bør være å sikre mer effektiv beskyttelse av særlig kvinner i sårbare situasjoner og mindreårige, og sørge for å flere kan domfelles.

2. Innspill til seksuallovbruddkapittelet

2.1 Til § 291: Endre bestemmelsen i retning av en «samtykkelov»

I mandatet vises det til at rådet skal gjennomgå bl.a. straffebudet om voldtekt, «... med sikte på å utforme en regulering som samlet sett ivaretar den enkeltes rett til seksuell selvbestemmelse...». Ottar synes det er positivt at mandatet vektlegger at loven skal ivareta selvbestemmelsesretten. For Ottar innebærer en ivaretagelse av den seksuelle selvbestemmelsesretten, at staten må etablere et effektivt vern mot inngrep i retten det er å selv kunne disponere fritt over sin egen kropp og seksualitet.

Slik voldtektsbestemmelsen er utformet i dag, gis det ikke tilstrekkelig beskyttelse av denne grunnleggende retten.

Hovedbestemmelsen om voldtekt i straffeloven krever at det foreligger vold eller truende adferd for at det skal foreligge et straffbart forhold. Ved voldtekt krenkes den seksuelle selvbestemmelsen ethvert menneske har. Den seksuelle selvbestemmelsesretten – som er en grunnleggende menneskerettighet – må beskyttes i seg selv, og ikke bare der det i tillegg foreligger andre krenkelser (vold og tvang). Beskyttelse av selvbestemmelsesretten vil kun oppnås ved å sette samtykke i sentrum av voldtektsdefinisjonen.

Ottar mener videre at Norge er forpliktet til å endre straffeloven i retningen av en samtykkelov, fordi vi har ratifisert [Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner](#). Av konvensjonens artikkel 36 fremgår bl.a. at:

«1. Partane skal ved lovgiving eller på annen måte treffe dei tiltaka som er nødvendige for å sikre kriminalisering av følgende forsettlege åtfærd:

a. vaginal, anal eller oral penetrering av seksuell art av ein annan sin kropp utan samtykke, med einkvar kroppsdel eller gjenstand;» [understreket her]

Flere av landene som har ratifisert konvensjonen har også innført samtykkelov. Fra 1. januar 2021 trådte Danmarks samtykkelov i kraft. Loven har følgende ordlyd:

«For voldtægt straffes med fængsel indtil 8 år den, der har samleje med en person, der ikke har samtykket heri.»

Vi viser til [bemerkningene til lovforslag](#), og særlig til s. 3 hvor følgende påpekes:

«At indgå i seksuelle aktiviteter med et andet menneske, som ikke ønsker at deltage heri, krænker menneskets grundlæggende frihed og ret til at bestemme over sin egen krop. Voldtægt handler ikke om tvang eller pligt til at sige fra. Tvertimod handler det om, hvorvidt parterne af egen fri vilje samtykker i en seksuel aktivitet. Begge parter skal samtykke, og samtykket skal foreligge under hele samlejet. Ellers er det voldtægt – og det gælder også i parforhold.»

Ottar peker videre på at det som trekkes frem her – særlig om at samtykke skal foreligge under hele samleiet – er sentralt å få innført i norsk rett. Gjennom rettspraksis har det nemlig blitt innført et unntak fra den beskyttelse bevisstløse eller sovende personer skal ha; I Rt. 2003 s. 687 ble det slått fast at dersom man frivillig har inngitt seg på seksuell aktivitet, og siden sovner, så kan den eller de andre straffritt gjøre seg ferdig, så fremt man ikke går over til mer inngripende handlinger mot den som sover.

Som en konsekvens av denne avgjørelsen fra høyesterett, ble tre menn frifunnet for overgrep i en sak hvor det ikke kunne utelukkes at fornærmede hadde samtykket, selv om hun siden sovnet og sov i om lag 1,5 timer mens overgrepene pågikk. I dommen¹ viser retten til at fornærmede – som også ble tatt bilde av – er «slapp og lite deltakende i [den] seksuelle kontakten som pågår. På de bildene hvor fornærmedes ansikt er vist, har hun øynene lukket». Retten påpeker også at ingenting tyder på at hun er ved bevissthet. Med en samtykkelov, vil utgangspunktet være – slik det skal være – at seksuell aktivitet må opphører så snart man blir klar over at den eller de man er med sover. Når noen sover har de valgt å sove, og valgt bort andre aktiviteter. Retten til å bestemme over egen kropp må beskyttes fullt ut i denne sammenheng.

Ottar mener dagens lovgivning medfører at det er et rettstomt rom mellom tilfeller med berøring uten samtykke (som er straffbart etter § 297) og penetrering uten samtykke – som ikke er straffbart med mindre det også foreligger vold eller truende adferd. Når enkelte politiske partier hevder at et samtykkekrav vil innebære å innføre et vanskelig begrep som strafferettspleien ikke kan håndtere, vil vi påpeke at også § 297 nettopp et eksempel på at den norske straffeloven inneholder bestemmelser som sanksjonerer visse handlinger utført «uten samtykke»². Ottar kan derfor ikke se at en samtykkelov vil medføre særlige vansker.

Ottar vil også trekke frem alders- og kjønnsperspektivet som er særlig viktig å ta hensyn til ved utforming av voldtaktsbestemmelsen: Svært mange av de som anmelder voldtakt, er barn – om

¹ Oslo tingretts dom av 12. mai 2017 (saknr. 16-183834MED-OTIR/04)

² Ottar er kjent med at § 297 er benyttet i tilfeller der § 291 ikke har vært mulig å anvende pga. fravær av vold eller truende adferd. At bestemmelsen ikke er ment for voldtaktsstillingene bør fremgå klarere, jf. at strafferammen ikke reflekterer alvorligheten av en voldtakt.

lag halvparten av de som anmelder er under 18 år. I tillegg er rundt 90 % av de som anmelder jenter eller kvinner, og rundt 98 % av de som blir anmeldt er gutter eller menn.

For å forstå voldtektssituasjonene, er det viktig å ha med seg at blant de som voldtas, så er det et flertall unge kvinner og jenter (barn). I mange tilfeller har den som blir utsatt for overgrep fått en frys-reaksjon (når et nei ikke blir respektert, skaper det frykt og usikkerhet og pga. fysisk underlegenhet vil den primære reaksjonen på overgrep være å «spille død» og håpe at krenkelsene går over rask). Dermed skjer overgrepet uten at overgriperen er avhengig av å bruke vold eller truende adferd, slik straffeloven i dag krever for at det skal foreligge en voldtekt.

De psykologiske mekanismene som gjør seg gjeldene taler dermed også for innføring av en samtykkelov. Vi understreker i denne sammenheng at frys-reaksjoner er allment kjent, men det foreligger også omfattende faglitteratur og forskning som beskriver de grunnleggende reaksjoner mennesker får i situasjoner som oppfattes å innebære fare. Særlig jenter og kvinner får den automatiserte frys-reaksjonen.

Vi viser også til NRKs «Innafor» som ble sendt høsten 2020, hvor psykologen som ble intervjuet pekte på at en del (særlig unge gutter og menn) får tunnelsyn i seksuelle situasjoner – i form av at utsikten til å oppnå sex blir det eneste avgjørende for handlingsmønsteret. Psykologen mente at mange overgrep kunne vært unngått med en samtykkelov, nettopp fordi loven da vil kreve at man reflekterer før man handler. At man har reflektert på forhånd, kan bøte på «tunnelsynet». Å oppnå refleksjon hos gutter og menn forutsetter publisitet rundt lovgivningen, noe man helt klart vil få dersom samtykkelov innføres i Norge.

Slik Ottar ser det, er det svært mange overbevisende grunner for å innføre en samtykkelov. Vi viser også til at innføringen av samtykkelov i Sverige har resultert i flere domfellelser, jf. rapport fra Brotsförebyggande rådet, omtalt [her](#). Det er helt sentralt å oppnå dette også i Norge, hvor det blant anslåtte årlige voldtekter (rundt 20 000), er under 1 % som ender med straff. I dag opplever mange unge at de ikke blir tatt på alvor og heller ikke har mulighet til å få straffet sin overgriper. Ottar mener det ut fra dette foreligger et brudd på samfunnskontrakten om at staten skal beskytte sine innbyggere mot vold og overgrep, og mener derfor at en samtykkelov må innføres i Norge.

Ottar mener videre at det er viktig å opprettholde minstestraffer og høye strafferammer. Vi mener skadevirkningene av en voldtekt i dag blir underspilt, til fordel for sympati for overgriper. Det er fortsatt behov for at det gjennom straffesanksjonene signaliseres at voldtekt er alvorlig og uønsket, fordi det innebærer en krenkelse av en grunnleggende menneskerettighet; nemlig retten til å selv å bestemme over sin kropp.

2.2 Til §§ 295 og 296 reguleringen av særlige overgreps- og voldtektstilfeller og behov for bedre beskyttelse av barn (§§ 299 flg.)

Ottar anser det hensiktsmessig å opprettholde de ulike bestemmelsene som knytter seg til misbruk av overmaktsforhold og utnyttelse av sårbarhet.

Ottar ser imidlertid behov for at rådet drøfter betydningen av den seksuelle lavalder – som er fastsatt for å beskytte barn mot overgrep – og betydningen av at det også er ved 16 års alder at barn er helserettslig myndige, likevel begrenset av foreldreansvaret som gjelder frem til barnet er 18 år (og som innebærer at visse typer behandling likevel krever samtykke fra foreldrene).

Ottar mener at konsekvensen av den seksuell lavalder og den helserettslige myndighetsalder, er at barn må gis bedre beskyttelse i lovverket, og at det stilles skjerpede krav til aktsomhet knyttet

til alder, jf. § 307. Vi ser også behov for at den seksuelle lavalderen kommer bedre frem i lovverket, og viser også til at seksuell lavalder har betydning for når barnet kan anses å være samtykkekompetent. Det vil si at samtykke ikke kan oppnås når en person er under 16 år. Som en konsekvens bør også § 299 utvides fra 14 til 16 år for å styrke beskyttelsen av barn.

Videre mener vi at anvendelsesområdet til § 295 bokstav c) kan utvides, ved at tillegget om «særlig sårbar livssituasjon» fjernes, slik at alle som står i et overmaktsforhold eller lignende til et barn, og som utnytter noen under 18 år, rammes av bestemmelsen. Alle mindreårige har behov for beskyttelse mot utnyttelse fra eldre personer, og dette er sentralt ettersom svært mange overgrep skjer på nett og utføres/initieres av personer som ønsker å utnytte barn på grunn av deres unge alder.

Ottar anser også at rådet bør drøfte hvorvidt loven kan bli mer tilgjengelig ved å samle gjerningsbeskrivelsene, dette i motsetning til i dag hvor gjerningsbeskrivelsen fremgår av straffebestemmelser knyttet til ulike aldersgrupper i § 299 flg. Vi ber derfor rådet utrede om beskyttelsen av barn kan styrkes ved at det i ett straffebud listes opp alt som er forbudt å gjøre mot noen under 16 år, og deretter at alder under 14 år omtales som særlig skjerpene. Ottar mener loven kan bli klarere med en slik organisering, men understreker at det er behov for at lav alder skal være skjerpene og at strafferammene også økes ved lav alder.

2.3 Særlig om beskyttelse av barn mot seksuell utnyttelse på nett

Den digitale revolusjonen, særlig med tanke på sosiale medier, har ledet til en økt seksualisering av barn og Ottar er bekymret for at utviklingen har gått i retning av at overgrep mot barn normaliseres.

Det er kommet til en rekke nettsteder og applikasjoner, hvor barn blir utnyttet og utsatt for overgrep. Vi viser blant annet til Kripos' rapport om barn som selger egenprodusert overgrepsmateriale (1/2021), det nå populære Onylfans med såkalt «payperview» og utstrakt salg av nakenbilder m.m., tjenester som tilrettelegger for sugardating/prostitusjon, samt alle nettsider som tilbyr porno som den enkelte kan laste opp selv, og alle fildelingsnettverkene hvor det deles enorme mengder materiale som viser seksuelle overgrep mot barn. Straffeloven fremstår utdatert i lys av utviklingen, og det mangler regulering som kan beskytte barn mot utnyttelse og overgrep på nett.

Ottar mener derfor at straffelovrådet bør se på hvordan straffeloven kan moderniseres for bl.a. å kunne straffesanksjonere nettbaserte tjenester som seksualiserer noen som ser ut som barn (under 18 år), eller som ikke har tilstrekkelig kontroll på alder til bruker, eller hva tjenesten benyttes til. Både innholds- og tjenesteleverandører og andre som tjener på utnyttelse av barns seksualitet og overgrep mot barn, må i langt større grad enn i dag kunne risikere straffesanksjoner.

Ottar peker også på at grooming av barn (jf. § 306) i utstrakt grad skjer på nett, og avtalt møtested (for overgrep) oftere er digitalt enn fysisk. Bestemmelsens anvendelsesområde bør utvides slik at det blir lettere å straffe de som oppsøker barn på nett med sikte på å oppnå seksuell tilfredsstillelse for seg. Vi ber straffelovrådet om å oppdatere seg på den nyeste forskningen som gjelder hvordan man kan beskytte barn bedre på nett, se bl.a. <https://www.sintef.no/siste-nytt/2021/sintef-bidrar-i-viktig-forskning-pa-seksuelle-overgrep-mot-barn-og-unge/>.

2.4 Til § 315 – Hallikvirksomhet og formidling av prostitusjon

2.4.1 Behov for styrking og utvidelse av hallikbestemmelsen

Ottar mener straffelovrådet bør vurdere å styrke og utvide denne bestemmelsen for å sikre effektiv beskyttelse mot menneskehandel og for å beskytte de som utnyttes i prostitusjon. Vi mener alle fasene ved utnyttingen må straffesanksjoneres og være enkelt å håndheve, herunder rekruttering, transport, losjering og mottak. Ottar fremhever at utnyttelse av en person til prostitusjon er langt mer lønnsomt enn annen kriminalitet: våpen og narkotika kan bare selges en gang, mens en ung kvinne kan selges flere ganger om dagen og i flere år. Det er et sterkt behov for et moderne lovverk som gjør det mulig å ramme alle de som tjener på slik utnyttelse.

Enkelte aktører som jobber for å legalisere prostitusjon har tatt til orde for at hallikbestemmelsen bør avskaffes fordi den ikke rammer bakmennene bak menneskehandel direkte og at dette best ivaretas i bestemmelsen om menneskehandel. Aktørene hevder blant annet at hallikbestemmelsen kan hindre prostituerte i å hjelpe og beskytte hverandre, fordi de dermed kan få fordeler av hverandres prostitusjon. Ottar mener at en slik argumentasjon har lite rot i virkeligheten og tjener til å tilslore de organisatoriske aspektene av prostitusjonshandelen ved å fremstille blant annet bordellvirksomhet som et slags spontant kollektiv for kvinner i prostitusjon.

Prostitusjonens skadevirkninger er veldokumenterte³, og medfører både personlig lidelse og et kynisk syn på kvinner som bruksobjekter. Prostitusjon krenker selvbestemmelsen til de som tvinges, forledes eller kompenseres økonomisk for ubehaget ved å ha sex med noen (mange) de ellers ikke ville hatt sex med, på måter de ikke selv ville ønsket og/eller som er smertefulle eller skadelige for dem. Prostitusjonshandlingen fratrar den som blir prostituert sin seksuelle og kroppslige autonomi i det betalte tidsrommet, og denne krenkelsen kan bidra til å forsterke tidligere traumer og øke sårbarheten, selv når handlingene og kompensasjonen inngås såkalt frivillig.

Næringskjedene i prostitusjonshandelen er komplekse, og Ottar mener det er nødvendig å opprettholde og utvide hallikbestemmelsen for å gjøre det mindre profitabelt å inngå i organisering av prostitusjon. Hallikbestemmelsen rammer dessuten også tilrettelegging og formidling av prostitusjon uavhengig av om det foreligger tvang, utnyttelse eller forledelse, og ivaretar dermed synet om at prostitusjon i seg selv er uønsket utnyttelse av mennesker i en sårbar posisjon.

I motsetning til de mer hardbarkede kriminelle miljøene som ofte står bak menneskehandel og organisert prostitusjon, kan resten av næringskjeden som er involvert bestå av ellers lovlydige borgere som huseiere, sjåførere, vaktelskaper, internettaktører, vaskebyråer, regnskapsførere og kredittkortselskaper. Hvitvaskingsregelverket vil gjelde for noen av disse aktørene, men det er uklart om dette regelverket er treffsikkert nok mht. de store inntektene som kommer fra prostitusjonsvirksomhet. Ottar ber derfor rådet utrede hvordan det kan oppstilles et medvirkningsansvar og et aktsomhetskrav, som vil bidra til at færre bidrar til menneskehandel og organisert prostitusjon.

Hallikbestemmelsen henger godt sammen med bestemmelsen om sexkjøp og bidrar til en helhetlig innsats mot prostitusjon, slik rapporten «Evaluering av forbudet mot kjøp av seksuelle tjenester», Rasmussen et al (2014) viser. Rapporten peker blant annet på at:

---

³ Se blant annet denne artikkelen av Melissa Farley: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/695670> og <http://rosa-help.no/publikasjoner-om-menneskehandel/rapporter-og-forskning/>

Markedsgjennomgangen viser at sexkjøpsloven har bidratt til mindre prostitusjon. Sexkjøpsloven i kombinasjon med hallikparagrafen har gjort det vanskeligere å selge sex, spesielt hvis dette skal foregå i hoteller, hospitser, organiserte leiligheter og lignende. Kostnadene for bakmennene er dermed økt og profitten deres er redusert.

Ottar mener straffelovrådet bør vurdere om hallikbestemmelsen bør utvides og moderniseres, slik at det blir lettere å straffeforfølge de som organiserer prostitusjon, og tjener penger eller har andre fordeler av det. Dette kan for eksempel gjelde formidling av prostitusjon via eskorte-apper, nettsider og annonser på Tik-Tok og Instagram.

2.5 Til § 316 – Kjøp av seksuelle tjenester fra voksne

I tråd med argumentasjonen over, mener vi denne bestemmelsen er svært viktig og ikke bør endres.

Det er i hovedsak menn som kjøper seksuelle tjenester fra kvinner, barn og unge menn. Sexkjøpsloven er unik i det at den, sammen med hallikbestemmelsen, plasserer ansvaret for prostitusjonshandelen hos dem som kjøper, selger og utnytter personer i en sårbar posisjon, og skjærmer de som blir utnyttet for straffeansvar.

2.5.1 Særlig om forsøk på kjøp av sex

Ottar viser til Justisdepartementets høringsnotat av mai 2018, snr. 18/2987, hvor det fremgår:

Riksadvokaten har i brev 21. oktober 2016 gitt uttrykk for at forsøk på kjøp av seksuelle tjenester ikke er straffbart etter at den nye straffeloven trådte i kraft: «I straffeloven 2005 er skillet mellom forbrytelser og forseelser forlatt. De rettsvirkningene som tidligere inntrådte som følge av at straffebudet tilhørte den ene eller andre kategorien, er nå gjennomgående knyttet til strafferammen. En konsekvens av denne omleggingen er at forsøk på kjøp av seksuelle tjenester fra voksne, ikke lenger er straffbart. Straffeloven 2005 § 316 har en ordinær strafferamme på fengsel inntil 6 måneder, mens forsøksstraff først er aktuelt dersom strafferammen er på 1 år eller mer, jf. § 16 første ledd. Forsøksstraff er etter dette begrenset til å gjelde de grovere tilfellene som omfattes av § 316 annet ledd, som er sjeldent forekommende i praksis. Hensett til at fullbyrdet overtredelse forutsetter at det har funnet sted seksuell kontakt, skaper denne endringen en del praktiske vanskeligheter for håndhevelsen av straffebudet. Riksadvokaten kan ikke se at avkriminaliseringen er drøftet i forarbeidene. Den synes snarere å være en utilsiktet konsekvens av at det aktuelle straffebudet ikke lenger er klassifisert som en forbrytelse. I Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) s. 449 heter det at straffeloven 2005 § 316 «viderefører innholdet i straffeloven 1902 § 202 a», og det henvises til forarbeidene til denne bestemmelsen. Av disse fremgår at lovgiver ønsket å kriminalisere forsøk, jf. Ot.prp. nr. 48 (2007–2008) punkt 6.2. Dette tilsier at forsøk på overtredelse av § 316 bør kriminaliseres.» Stortinget fattet 7. mai 2018 anmodningsvedtak nr. 699 (2017–2018): «Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av straffeloven som sikrer at forsøk på kjøp av seksuelle tjenester er straffbart.» Bakgrunnen for vedtaket er at det i dag er uklart om slike forsøkshandlinger er straffbare, jf. Dokument 8:123 S (2017–2018) og Innst. 236 S (2017–2018). [understreket her]

Ottar etterlyser den videre behandling av Stortingets anmodningsvedtak, og understreker at avkriminaliseringen av forsøkshandlingen var utilsiktet, og at denne feilen må rettes opp, slik også Stortinget har etterlyst.

2.5.2 Særlig om kjøp av sex på nett

Ottar mener straffelovrådet bør vurdere om sexkjøpsforbudet bør utvides og moderniseres, slik at det blir lettere å straffeforfølge de som betaler for nettbaserte seksuelle tjenester. Dette gjelder særlig tjenester som Onlyfans og private live show som er tilgjengelig på en mengde utenlandsbaserte nettsider.

Selv om de utenlandske arrangørene av tjenestene ikke omfattes av norsk lov, bør det være ønskelig å begrense norske menns sexkjøp via videoløsninger.

2.6 Til § 317 – Pornografiforbudet

Ottar mener bestemmelsen bør opprettholdes og moderniseres. Dagens bestemmelse om pornografiforbud ble utarbeidet i 1985 etter at offentligheten ble gjort oppmerksom på pornografiens krenkende framstilling av kvinner og utstakte bruk av vold, tvang og fornedring. Kvinnebevegelsen konsentrerte mye av sitt arbeid på 1980-tallet om å spre kunnskap om pornografiens skadevirkninger for kvinnene som deltok som aktører og for kvinnesynet i samfunnet som helhet.

Resultatet av kvinnebevegelsens innsats og den større samfunnsdebatten om hvilke seksuelle skildringer som kunne aksepteres og ikke, ble forsøkt innlemmet i formuleringen av bestemmelsen av 1985. Man ønsket tydelig ikke å forby alle seksuelle skildringer, men begrense dette til skildringer som virket «menneskelig forrående og nedverdiggende». Et forsøk på å operasjonalisere hva som kunne ligge i menneskelig forrående og nedverdiggende, ble eksemplifisert som «bruk av lik, dyr, vold og tvang». I tillegg var det i mange år en praksis knyttet til at materiale som inneholdt erigerte penis og «kjønnsorganer i bevegelse» ble omfattet av forbudet, denne praksisen opphørte etter «Mattsson-dommen» i 2005 (Rt-2005-1628).

En svakhet ved definisjonen av pornografi i den gjeldende bestemmelsen er at den ikke har formuleringer knyttet til kvinneundertrykking eller krenkende framstilling av kvinner. På andre områder har nyere lovbestemmelser kommet til siden 1985, ettersom samfunnsdebatten har avdekket behov for vern mot seksuell trakassering i arbeidsmiljøloven, krenkelser av kjønn og seksuell legning, FN-konvensjonen for avskaffelse av alle former for diskriminering av kvinner og tilhørende deklarasjon om eliminering av vold mot kvinner osv. For å få slutt på vold mot kvinner og jenter – herunder seksualisert vold - er det nødvendig å endre maktstrukturer, slik det moderne lovverket på mange områder bidrar til.

«Den alminnelige rettsoppfatning» har dermed utviklet seg i to delvis motstridende retninger siden 1985, den ene går i retning av sterkere vern mot krenkelser av kropp, intimitet, integritet mv, og den andre i retning av et mer liberalt forhold til kropp og seksualitet i offentligheten. Ottar mener det er viktig å vektlegge likestilling og frihet fra diskriminering og vold i en ny formulering av denne bestemmelsen.

Vi mener også at straffelovrådet bør vurdere reguleringen av pornografi i sammenheng med prostitusjon. Etter vårt syn er det ingen prinsipiell forskjell mellom å betale for seksuelle

tjenester i den private sfære eller i et studio. Pornografiske filmer er ikke skuespill og fiksjon slik vi ellers er vant til å se det på film. Pornoaktørene utfører ekte seksuelle handlinger, mot en økonomisk kompensasjon for de smerter, skader og ubehag det medfører. Innspilling av pornofilmer og ulike live-tjenester der aktørene utfører seksuelle handlinger på seg selv og andre på bestilling, medfører dermed den samme krenkelsen av seksuell selvbestemmelse som i prostitusjon.

Det kan derfor være grunnlag for å anse alt pornografisk materiale som dokumentasjon av overgrep, og vi mener straffelovrådet bør drøfte straffeansvaret for kjøp og tilrettelegging grundig.

2.6.1 Til første ledd: gjerningsbeskrivelsen

Ottar mener at gjerningsbeskrivelsen bør oppdateres og moderniseres til den digitale virkeligheten på 2020-tallet. I dag ser de fleste pornobrukere, også barn (jf. Medietilsynets årlige rapporter «Barn og media»), dette materialet på nettet, ikke i blader eller VHS-kassetter.

Det er klart at den kommersielle pornografien er å anse som uønsket, både fordi den svært ofte seksualiserer barn, men også fordi materialet inneholder vold og overgrepsmateriale eller materiale som er såkalt «hevnporno». På bakgrunn av denne erkjennelsen, har blant annet selskapene Mastercard og Visa brutt samarbeidet med Pornhub.⁴ Når det er allmenn kjent at materiale som er tilgjengelig – ikke bare på fildelingstjenester på det dype nett – men også på kommersielle og store pornonettssteder – består av overgrepsmateriale, bør straffelovrådet drøfte i hvilken grad også strømming av slikt materiale skal straffesanksjoneres. Det er ikke lenger mulig å være i god tro om at dette materialet ikke bidrar til krenkelser og store lidelser.

Ottar er derfor av den klare oppfatning at det er behov for å ansvarliggjøre brukeren, fordi det å strømme slike videoer bidrar til utbredelse av overgrepsmateriale og ytterligere overgrep.

Ottar mener i tillegg at innholds- og tjenesteleverandører (ekom-aktørene) må kunne holdes ansvarlig, ettersom også disse aktørene tjener på brukertilgangen til disse sidene. Straffelovrådet bør derfor drøfte i hvilken grad ekom-aktørene kan holdes ansvarlig for å «utgi, selger eller på annen måte søker å utbre pornografi.»

Ottar er klar over at ekom-aktørene vil være prinsipielt imot ansvar for hva brukerne benytter nettilgangen til. Vi mener imidlertid at det juridisk sett er rom for å regulere ekom-aktørens ansvar i nasjonal straffelovgivning, når dette er nødvendig for å forhindre overgrep og sikre vern av grunnleggende menneskerettigheter.

2.6.2 Særlig om overlatelse av pornografi til barn

Av første ledd bokstav c fremgår at det er straffbart å *overlate* pornografi til barn. Ottar mener dette er en viktig bestemmelse som må styrkes og moderniseres, særlig med henblikk på den digitale utviklingen.

Om forståelse av begrepet «overlate», gir en dom fra Borgarting lagmannsrett (LF-2016-123160) noe veiledning; Her ble en mann dømt for å ha overlatt pornografisk materiale til en jente ved å gjøre henne kjent med porno på internett og lært henne å søke etter dette. Om bestemmelsen uttaler retten: Lagmannsretten legger også til grunn at tiltalte gjennom sin handlemåte må sies å ha "overlatt" pornografi til B. Han har gjort henne i stand til å finne pornografi på nettet, noe hun verken hadde kjennskap til, eller selv var i stand til å finne før

⁴ <https://www.vg.no/nyheter/i/gW3yGA/mastercard-og-visa-bryter-samarbeidet-med-pornhub>

tiltalte viste henne dette. Reelle hensyn tilsier med styrke at dette omfattes av begrepet "overlate" et begrep som i en digitalisert hverdag fremstår som lite tidsmessig. Bestemmelsens formål er å verne barn mot pornografi, og dette formål hensyntas ved en slik fortolkning.

Fordi pornografi er lett tilgjengelig på nett og mange voksne sender også linker til barn i chatter, på epost osv, mener Ottar det er vesentlig at barn beskyttes særskilt på digitale plattformer. Dette kan skje gjennom ulike filterløsninger på server eller nettverk eller gjennom innstillinger på den enkelte enhet eller i nettleser. Ottar ønsker at rådet drøfter hvorvidt manglende etablering av slike løsninger for å beskytte barn skal anses som å overlate pornografi til barn. Dette fordi man i praksis overlater pornografi til barn ved å ikke sørge for filterløsninger.

Ottar viser herunder til at Stortinget den 10. april 2018 traff følgende anmodningsvedtak (vedtak 592):

Stortinget ber regjeringen utarbeide nasjonale retningslinjer for barnehage- og skoleeiere, slik at de tar i bruk løsninger som skjuler alvorlig skadelig innhold på nettbrett, PC og lignende digitale enheter som deles ut eller er tilgjengelige for barna.

På bakgrunn av anmodningsvedtaket bør det drøftes særskilt om skoler og andre institusjoner kan anses for å overlate pornografi dersom det ikke er etablert tilstrekkelige mekanismer for å forhindre tilgang.

Ottar vil her også løfte frem skadevirkningene det har for barn å bli utsatt for den harde, kommersielle nettpornoen. I Springer science⁶ sitt tidsskrift *Archive of sexual behaviour*, er det trukket frem at et stort forbruk leder til negativt kroppsbilde og symptomer på depresjon.⁷ Videre vises det til en studie (utført i 2016) av tenåringer i fem europeiske land, hvor forskerne fant en klar sammenheng mellom gutters bruk av porno og sexistiske holdninger til kvinner. Forskerne fant også sammenheng mellom bruk av porno og erfaring med seksuell tvang og misbruk. Funnene er publisert i en artikkel i tidsskriftet «Journal of Interpersonal Violence».⁸

Den norske delen ble utført av Carolina Øverlien, som er forsker II ved Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS), og dosent ved Stockholm universitet.

Vi viser også til at det er påvist en sammenheng mellom utbyggingen av bredbånd, og tilhørende dramatisk økning i voldtekter og overgrep.⁹ Vi mener det dermed kan påvises en klar sammenheng mellom åpen internett-tilgang og funnene som beskrives gjennom den felleseuropeiske forskningen.

Ottar mener det nå foreligger så mange forskningsbaserte fremstillinger som beskriver skadevirkningene det har for barn å bli utsatt for pornografi, og skadene det har for samfunnet over tid (mer vold mot jenter og kvinner). Når Medietilsynets undersøkelser viser at bruken blant barn – og særlig blant unge gutter – øker, er det avgjørende at samfunnet tar grep ved å innføre straffebud som setter en høyere terskel for å oppsøke dette materialet, og som bidrar til

⁵ Jf. også saken med stortingspolitiker Ulf Leirstein, som sendte linker til barn.

⁶ Springer Science er verdens nest største forlag innen naturvitenskap, teknikk og medisin

⁷ Thomas H. F. Whitfield, H. Jonathon Rendina, Christian Grov, Jeffrey T. Parsons) <https://link.springer.com/article/10.1007%2Fs10508-017-1045-y> : Arch Sex Behav, online ISSN 1573-2800)

⁸ Stanley, N., Barter, C., Wood, M., Aghtaie, N., Larkins, C., Lanau, A., & Øverlien, C. (2016). Pornography, sexual coercion and abuse, and sexting in Young people's intimate relationships: A European study. *Journal of Interpersonal Violence*. doi:10.1177/0886260516633204

⁹ Se artikkelen «Internet use, pornography and sex crime» som beksriver økning i seksuallovbrudd etter utbygging av høyhastighetsinternett i Norge, <https://w2.uib.no/filearchive/havnes11.pdf>

at vold og overgrep kan reduseres. Ottar ønsker at ingen offentlig eller åpne nett kan holdes uten filter.

2.6.3 Til annet ledd: definisjonen av pornografi

Ottar foreslår at straffelovrådet ser nærmere på hvordan definisjonen av hva som regnes som pornografi kan tydeliggjøres for å ivareta intensjonene med bestemmelsen og avgrense fra annet materiale som ikke bør omfattes av straffebudet.

Vi legger til grunn at svært mye av det som er tilgjengelig på ulike strømmetjenester for porno i dag har tydelige elementer av vold og tvang og dermed burde omfattes av straffebudet. For kundene av disse tjenestene er det åpenbart ikke like tydelig at materialet de oppsøker er forbudt og vi tror at en presisering av hva som omfattes av forbudet vil kunne virke normdannende.

Foruten at vi mener det er viktig å beholde dagens formulering om lik, dyr, vold og tvang, mener vi straffelovrådet bør se på om andre straffbare forhold bør tas inn i definisjonen for å ivareta intensjonen. Dette kan gjelde framstillinger av grooming, situasjoner der kvinner presses til sex eller seksuelle handlinger som det framgår at de ikke ønsker, verbal trakassering, utnyttelse av sårbarhet, forledelse, seksuell handling uten samtykke, spytting, kveletak osv.

I følge Pornhub er filmen «Big Titty Beauty Autumn Falls Takes Big Dick and Gets Filthy» den mest sette i Norge i mai 2021. Dette er en veldig ordinær pornofilm, som er lite drøy når det gjelder vold og ingen anal eller dobbel penetrering. Men på 12 min og 46 sekunder får vi kveletak, lugging, brekningslyder av penis i halsen, de tre mennene kaller henne «daddy`s little whore», «filthy whore» osv, og hun kaller dem «daddy» og seg selv en «slut».

En studie av de 30 mest populære pornofilmene fra 2005 viser at fysisk aggresjon/vold forekom i 88,2% av scenene og verbal aggresjon/vold forekom i 48,7% av scenene. Kvinnene som blir utsatt for volden og aggresjonen gir uttrykk for at de liker det eller forholder seg nøytralt til aggresjonen i 95,1% av tilfellene. Dette gir grunnlag for å si at mainstream-pornoen er voldelig, og det må fremkomme at slik pornografi (selv om den for visse grupper fremstår som vanlig), omfattes av forbudet.

Ottar mener derfor det er behov for at det fremgår klarere hva som er forbudt, herunder at man må gå bort fra at forbudet skal være en rettslig standard. Vi anser det svært skadelig om den kommersielle pornoen – slik den fremstår i dag – skal kunne definere straffebudets innhold. Ottar mener det er særdeles viktig at pornografibestemmelsen setter klare grenser, slik at det også blir enklere for befolkningen å etterleve intensjonen bak bestemmelsen og at det blir lettere å avgjøre hva som bør forfølges rettslig.

Vi mener det er prinsipielt uheldig at en straffebestemmelse er en rettslig standard, og det er særlig uheldig på dette området, fordi pornografibestemmelsen da mister sin effekt og vi ser også at det foreligger en stor risiko for at nyvinninger i bransjen ikke omfattes, slik vi ser eksempler på når det gjelder pornografisk materiale på for eksempel TikTok.

De mest søkte kategoriene på Pornhub er «teenager» og andre søkeord som innebærer vold og krenkelser. Fremstillingene seksualiserer i stor grad barn, og etter vårt syn bidrar de til en normalisering av overgrep mot barn. Når man skal vurdere hvordan barn bedre kan beskyttes mot overgrep, må straffelovrådet drøfte hvordan pornoforbudet kan moderniseres og tydeliggjøres, slik at man i sterkere grad får forhindre personer i Norge fra å strømme disse fremstillingene.

2.6.4 Oppsummering

Ottar mener det er viktig at straffeloven regulere den pornoen som er tilgjengelig i dag, og rammer de tjenester som formidler porno.

2.7 Til § 318: Utstillingsforbudet

Ottar ber straffelovrådet om å vurdere en modernisering av utstillingsforbudet som er i tråd med at det meste av pornografisk innhold i dag ikke stilles ut i for eksempel bensinstasjoner og kiosker, men i den store offentligheten som internett utgjør.

Utstilling og spredning av pornografisk materiale på sosiale medier som Instagram og TikTok bør også omfattes av forbudet.

Vi ønsker straffelovrådet lykke til med et særdeles viktig og omfattende arbeid.

For Kvinnegruppa Ottar

Ane Stø, leder

Fra: Ingeborg Berg-Olstad <Ingeborg.Berg.Olstad@nsf.no>
Sendt: tirsdag 1. juni 2021 23:07
Til: Arild Brukstuen
Emne: Innspill fra Landsgruppen av helsesykepleiere
Vedlegg: Innspill til Straffelovrådet - gjennomgang av straffebud om voldtekt.pdf

Hei

Takker for muligheten til å gi innspill.
Dette er en viktig gjennomgang for vår målgruppe – ungdom og unge voksne.

Vennlig hilsen

Ingeborg Berg-Olstad

Fagrådgiver

Landsgruppen av helsesykepleiere NSF

Tlf. + 47 99152888

NORSK
SYKEPLEIERFORBUND

Tenk miljø – ikke skriv ut denne om det ikke er absolutt nødvendig!

INNSPILL TIL STRAFFELOVRÅDETS UTREDNING AV STRAFFELOVENS KAPITTEL OM SEKSUALLOVBRUDD

Til: Straffelovrådet
Fra: LaH NSF

Juni 2021

Vi viser til Straffelovrådets invitasjon 23. april, om straffelovens kapittel om seksuallovbrudd. Vi takker for muligheten til å gi innspill, og synes det er positivt at det blir en gjennomgang av straffeloven. Landsgruppen av helsesykepleiere NSF, representerer nært 4000 helsesykepleiere i Norge. Helsesykepleiere jobber med barn og unge 0-20 år og deres familier, samt unge voksne. Som yrkesgruppe mener vi at retten til personlig integritet og seksuell selvbestemmelse er svært viktig for våre brukere. Våre brukere er en sårbar gruppe mht alder, og må særlig beskyttes. Negative opplevelser/traumer kan skade deres normale og sunne seksuelle utvikling.

Vi ber Straffelovrådet om å:

- bidra til en samtykkebasert voldtektsbestemmelse.
- utvikle en definisjon som gjenspeiler unge menneskers oppfatning av en voldtekt.
- gjennomgå og vurdere urettvise forskjeller i rettslig vern.
- se på utfordringer ved seksuell lavalder på 16 år, og kriminell lavalder på 15 år.

Å bestemme over sin egen kropp og seksualitet er en menneskerett, og retten til selvbestemmelse må gjenspeiles tydelig i loven. Vi mener at voldtekt må defineres som seksuell omgang uten samtykke. En samtykkebasert voldtektsbestemmelse vil tydeliggjøre at en person er seksuelt utilgjengelig inntil det er gitt et samtykke. Helsesykepleiere møter mange unge mennesker, som tenker at voldtekt er sex uten samtykke og/eller sex hvor den ene parten ikke deltar frivillig. Definisjonen bør gjenspeile unge menneskers oppfatning av hva en voldtekt er, da det nettopp er unge mennesker som ofte utsettes og siktes for voldtekt. Det er behov for forebyggende og holdningsskapende arbeid mot voldtekt. En samtykkebasert definisjon vil være et godt utgangspunkt for holdningsskapende og universelt arbeid i vår tjeneste.

Slik voldtekt defineres av loven i dag, kreves det bruk av vold eller trusler, eller at personen var bevisstløs eller ute av stand til å motsette seg handlingen. At det kreves noe mer utover at personen ikke har samtykket til den seksuelle omgangen, er problematisk i praksis. Personer som for eksempel «fryser til» under en voldtekt, og ikke klarer å forsvare seg, bør likevel ha rettsvern på lik linje med andre som var ute av stand til å motsette seg handlingen på grunn av beruselse.

Forskjeller i rettslig vern avhengig av Straffelovens paragrafer, som bør gjennomgås. En utsatt bør også få juridisk bistand, uansett om det er overtredelser etter § 297 eller § 291. Å få hjelp i slike saker for unge mennesker bør ikke være avhengig av økonomi. Sosiale ulikheter vil kunne utgjøre store forskjeller i hjelp til utsatte, noe vi mener er svært uheldig. Straffeansvaret bør ikke foreldes uansett paragraf, da det i mange tilfeller tar lang tid før unge mennesker forteller om negative opplevelser.

Vennlig hilsen Landsgruppen av helsesykepleiere NSF

LaH NSF
Adresse: Tollbugt. 22, Pb. 456
Sentrum, 0104 Oslo
Org.nr.: 971 403 160 MVA

Tlf. + 47 97082666
E-post: lah@nsf.no
www.nsf.no/helsesykepleiere
<https://www.facebook.com/helsesykepleiere>

Fra: Ane Maus Sandvig <ane@lnu.no>
Sendt: fredag 28. mai 2021 08:58
Til: Arild Brukstuen
Emne: Innspill til straffelovrådets utredning av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd
Vedlegg: Innspill til straffelovrådets utredning av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd LNU.docx

Hei,

Viser til Straffelovrådets invitasjon av 23. april 2021 vedrørende straffelovens kapittel om seksuallovbrudd – behov for endringer og legger ved Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoners høringsinnspill.

Ta selvfølgelig gjerne kontakt dersom dere har noen spørsmål!

Med vennlig hilsen
Ane Maus Sandvig
Organisasjonsrådgiver
Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU)
Tlf. +47 47 03 72 35

Innspill til straffelovrådets utredning av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd

Vi viser til Straffelovrådets invitasjon av 23. april 2021 vedrørende straffelovens kapittel om seksuallovbrudd – behov for endringer.

Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU) er en paraplyorganisasjon for 97 frivillige og demokratiske barne- og ungdomsorganisasjoner. Medlemsorganisasjonene har til sammen rundt 450 000 medlemmer og over 10 000 lokallag, og representerer et stort mangfold av aktiviteter og verdier. I over 20 år har LNU arbeidet for å gjøre barne- og ungdomsfrivilligheten tryggere. Gjennom kompetanseopplegget «Trygg!» bistår vi organisasjonene i å forebygge og håndtere saker som omhandler seksuell trakassering og overgrep.

Innledende bemerkninger

LNU er svært positive til en gjennomgang av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd. Som en organisasjon som bygger vårt verdigrunnlag på Barnekonvensjonen og arbeider for en trygg barne- og ungdomsfrivillighet er vi opptatt av retten til personlig integritet og seksuell selvbestemmelse. Vårt syn er at denne retten ikke blir tilstrekkelig ivaretatt i någjeldende regulering, og at dette særlig kommer til uttrykk i lovens definisjon av voldtekt i § 291. I dette innspillet vil vi derfor sette søkelys på kapitlets regulering av voldtekt.

Voldtekt må defineres som seksuell omgang uten samtykke

Slik voldtekt defineres av loven i dag, kreves det bruk av vold eller trusler, eller at personen var bevisstløs eller ute av stand til å motsette seg handlingen. Denne definisjonen er svært problematisk, da den utelukker tilfeller av seksuell omgang uten samtykke som like fullt tilsvarer voldtekt. Disse tilfellene vil typisk i praksis behandles som og falle under § 297, til tross for at det er snakk om seksuell omgang, og ikke seksuell handling. Vi mener at voldtekt må defineres som seksuell omgang uten samtykke. Å bestemme over sin egen kropp og seksualitet er en menneskerett, og denne retten til selvbestemmelse må gjenspeiles tydelig i loven. LNU mener at vi trenger en samtykkebasert voldtektsbestemmelse som tydeliggjør at all sex skal være frivillig og enhver skal ha rett til å bestemme over egen kropp. Vi ber derfor straffelovrådet se hen til våre naboland, Sverige og Danmark, og vurdere en tilsvarende regulering i Norge.

Praktiske erfaringer og sentrale problemstillinger

Unges oppfatning av voldtekt gjenspeiles ikke i loven

Gjennom vårt Trygg!-arbeid møter vi mange barn og unge. Holdningen blant dem er at voldtekt er sex uten samtykke. Det samme gjelder holdningen blant et stort flertall av barne- og ungdomsorganisasjonene som vedtok at LNU skulle arbeide for en samtykkebasert lovgivning. Det er synd at vi har en definisjon som ikke gjenspeiler unge menneskers oppfatning av hva en voldtekt er, spesielt da det nettopp er unge mennesker som i størst grad utsettes og siktes for voldtekt. Blant utsatte og siktede for voldtekt, hovedandelen i den målgruppa vi arbeider med og møter daglig, nemlig 15-30 år. Vi ber derfor Straffelovrådet om

å undersøke om dagens definisjon av voldtekt er i tråd med folkets oppfatning av hva en voldtekt er, og særlig unge menneskers oppfatning, da voldtekt er noe som i stor grad angår dem.

Mange kvier seg for å anmelde og anmeldelser fører ikke fram

På bakgrunn av misoppfatningen av hva som regnes som en voldtekt etter loven, er det også flere som opplever å ikke bli tatt alvorlig i møte med politiet, fordi de selv tror at det de ble utsatt for regnes som en voldtekt. Å anmelde er for mange en stor belastning i seg selv. Desto større blir den dersom du blir møtt med at overgrepet du beskriver ikke faller inn under lovens definisjon av voldtekt. Den lave andelen anmeldelser indikerer behovet for en tydeliggjøring av loven. Gjennom vårt tryggarbeid har vi gitt medlemsorganisasjonene våre veiledning i håndteringen av over 80 varslingssaker de siste fem årene. Vi vil understreke at ikke alle sakene involverer brudd på straffeloven. I flertallet av de sakene som har omhandlet seksuallovbrudd har organisasjonene opplevd at den utsatte kvier seg for å anmelde i frykt for å ikke bli trodd og/eller at anmeldelsen ikke vil føre fram. Vi ber Straffelovrådet vurdere om bestemmelsen er tilstrekkelig klar til å formidle hva som er straffbart og straffverdig på en god måte.

I alle varslingssakene vi har veiledet våre medlemsorganisasjoner i, har kun én resultert i en domfellelse. Når vi statistikken også viser at kun en av hundre voldtektssaker¹ resulterer i en dom er det nødvendig å endre lovgivningen.

Plassering av ansvar og skyld

Mange unge som utsettes for voldtekt føler på skam og skyld. Dette vet vi fra vårt Trygg!-arbeid. Statistikk forteller oss dessuten at 80,2 % av voldtektsutsatte oppgir at de føler på skam, og 65 % følte at det var deres egen skyld at de ble voldtatt.² Etter at Sverige innførte en frivillighetsbasert voldtektslovgivning, opplevde de at færre voldtektsutsatte hadde problemer med skam og skyldfølelse etter voldtekten.³ Straffelovrådet bes derfor om å undersøke om måten voldtekt er definert på i dag, bidrar til at voldtektsutsatte klandrer seg selv, herunder om et økt fokus på frivillighet og samtykke kan bidra til å redusere følelsene av skyld og skam for ofrene. I dette henseende viser vi igjen til at en frivillighetsbasert lovgivning, i motsetning til dagens, ivaretar den enkeltes seksuelle selvbestemmelsesrett.

For Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner

Andreas Tangen Borud
Generalsekretær

¹ <https://www.aftenposten.no/norge/i/d911/bare-en-av-hundre-voldtektssaker-ender-med-dom>

² Handlingsplan mot voldtekt 2019-2022, side 16

³ Den nye samtyckeslagen i praktiken. Brå rapport 2020:6. En oppfølging av 2018 års förändringar av lagreglerna rörande våldtäkt, side 13

Fra: Lise Marit Nyerrød <lise.nyerroed@ldo.no>
Sendt: mandag 31. mai 2021 15:09
Til: Arild Brukstuen
Emne: Innspill til revisjon av straffeloven kapittel 26
Vedlegg: LDO_innspill_revisjon_straffelovenkap.26.pdf

God ettermiddag

Vedlagt ligger vårt innspill til revisjon av straffeloven kapittel 26. Dersom det er noen spørsmål til notatet, ta gjerne kontakt med Lise Marit Nyerrød på denne e-postadressen.

Vennlig hilsen/Kind regards,

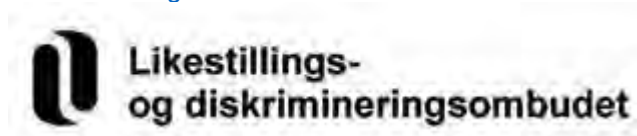
Lise Marit Nyerrød
Førstekonsulent

Likestillings- og diskrimineringsombudet | Equality and Anti-Discrimination Ombud

telefon: 0047 23 15 73 00 Mariboestgt. 13, 4 etg. N-0183 Oslo (besøk)

Postboks 9297 Grønland, N-0134 Oslo, Norway

www.LDO.no - [Bli med LDO på facebook](#) – [Twitter @MittOmbud](#) – [LDO på YouTube](#) - [LDO direkteending](#)

Ombudet oppfordrer deg til ikke å sende personsensitive, taushetsbelagte eller andre fortrolige opplysninger via e-post. Bruk heller vårt [krypterte kontaktskjema](#) . Du kan også ringe oss.

Likestillings- og
diskrimineringsombudet

Justis- og bredskapsdepartementet
v/Arild Brukstuen

Vår ref.:
21/941- 2 – LINY

Deres ref.:
21/2151-ABR

Dato:
31.05.2021

Innspill til Straffelovrådets revisjon av straffeloven kapittel 26 (seksuallovbruddene)

Likestillings- og diskrimineringsombudet takker for anledningen til å komme med innspill til Straffelovrådets gjennomgang av straffeloven kapittel 26 (seksuallovbrudd). Siden straffelovrådets mandat er vidt, har vi ikke hatt anledning til å gjennomgå alle potensielle problemstillinger i detalj. Ombudet ønsker å peke på enkelte problemstillinger vi mener bør være sentrale i Straffelovrådets gjennomgang av straffeloven kapittel 26. Ombudet står selvfølgelig til disposisjon dersom Straffelovrådet har spørsmål, eller ønsker vår bistand underveis i arbeidet.

1. Harmonisering av strafferammer og mulige nye straffebud
I dagens lov er det stor variasjon i strafferammene for ulike seksuelle krenkelser. Eksempelvis er strafferammen for voldtekt etter § 291 «fengsel i inntil 10 år» eller «fengsel inntil 21 år» dersom voldtekten er grov. For seksuell handling uten samtykke er strafferammen «fengsel inntil 1 år» jf. § 297. Ombudet mener det bør undersøkes om det er behov for en harmonisering av strafferammene for ulike seksuelle krenkelser. En slik harmonisering kan gjøres på ulike måter.

Et alternativ er å heve strafferammen i § 297, slik at ulikheten mellom strafferammene i § 297 og § 291 blir mindre enn hva som er tilfellet i dag. Grensen mellom en seksuell handling og seksuell omgang kan i noen tilfeller være vanskelig å trekke, og det kan være liten grad av forskjell i klanderverdigheten av handlingene, noe som bør gjenspeiles i strafferammene. En harmonisering av strafferammene vil etter vår mening også avhjelpe enkelte utfordringer ved å fastholde en minstestraft for voldtekt, slik denne fremgår av straffeloven § 292.

Et annet alternativ er å omstrukturere deler av kapittel 26 ved å utarbeide nye straffebud, hvor dagens straffebud spaltes opp og handlingene graderes i større grad. Eksempelvis kan seksuelt krenkende atferd, seksuelt krenkende berøring, seksuell utnyttelse og seksuelt overgrep være et utgangspunkt for nye graderte straffebud.¹ En slik gradering kan gi mer presise straffebud, samtidig som det blir en bedre sammenheng i graden av straff for ulike krenkelser av den seksuelle autonomi.

Uavhengig av lovteknisk løsning, mener ombudet at graden av klanderverdighet for den straffbare handlingen må danne utgangspunkt for en harmonisering av strafferammene.

2. Behov for en samtykkebestemmelse?

Spørsmålet om «samtykkelov», eller nærmere bestemt en samtykkebasert voldtektsbestemmelse, har vært sentralt i den norske debatten om voldtekt de siste årene. En straffebestemmelse som tar utgangspunkt i manglende frivillighet hos ble vedtatt i Sverige i 2018, og en samtykkebasert bestemmelse ble vedtatt i Danmark i 2020. Ombudet mener derfor at spørsmålet om det skal innføres et samtykkebasert straffebud må stå sentralt ved gjennomgangen av straffeloven kapittel 26.

Ombudet mener at forutsetningen for et samtykkebasert straffebud innføres i norsk rett, er at det foretas en gjennomgang av hvilke problemstillinger et samtykkebasert straffebud vil løse. Spørsmål som må diskuteres er om en samtykkebasert lovgivning gir bedre vern av den seksuelle autonomi, om det vil forhindre flere «gråsonesaker», om flere faktisk skyldige vil bli dømt, og til sist om en samtykkebasert lovgivning baseres på en tilstrekkelig avveining mellom fornærmedes rettsvern og den straffeforfulgtes rettssikkerhet.

Et argument for å innføre en samtykkebasert bestemmelse er at en slik lovbestemmelse kan ha en normerende og pedagogisk effekt. Samtidig kan det at et samtykkekrav fremgår av ordlyden bidra til å sikre forutberegnelighet for både fornærmede og den straffeforfulgte. Et samtykkebasert straffebud kan være viktig, særlig for ungdom og unge voksne, som utforsker og oppdager egen seksualitet.² På den andre siden er kunnskap om lovens normerende effekt usikker, slik at det kan diskuteres om argumentet er tilstrekkelig tungtveiende til å innføre en samtykkebasert bestemmelse.

---

¹ Jacobsen, J (2019) *Valdtektsstraffebudet – gjeldande rett og spørsmål om reform*, s. 332.

² Se eksempelvis Barneombudets rapport fra 2018 «Alle kjenner noen som har opplevd det», hvor det på s. 31 trekkes frem at mange ungdommer opplever seksuelle krenkelser i ulik grad, samtidig som kunnskapen om hva som er straffbart er liten.

Ombudet mener derfor at det kan være et behov for å nærmere undersøke holdninger til voldtekt og overgrep, og at det må vurderes om en samtykkebasert bestemmelse vil bidra til å øke bevissthet og holdninger om krenkelser av den seksuelle autonomi. Dersom det viser seg at en samtykkebasert bestemmelse vil ha en normerende effekt, mener ombudet at det taler for at en slik bestemmelse innføres.

Et annet argument for å innføre et samtykkekrav er at et slik krav i dag fremgår av ordlyden i § 297, som hjemler grunnlag for straff for «den som foretar seksuell handling med noen som ikke har samtykket i det». Siden § 297 har en lavere strafferamme og er ment å ramme mindre klanderverdige handlinger, taler hensynet til lovens systematikk for at det skal gjelde et uttrykkelig samtykkekrav for både seksuelle handlinger og seksuell omgang.

At et samtykke bør danne utgangspunktet for den norske voldtektsbestemmelsen, ble bemerket av CEDAW-komiteen, i deres avsluttende kommentar til Norges 9. rapport (CEDAW/C/NOR/CO/9) nr. 25. CEDAW-komiteen anbefalte at Norge «lovfester en juridisk definisjon av voldtekt i straffeloven, hvor manglende fritt samtykke danner kjernen, i tråd med komiteens generelle anbefalinger nr. 35 (2017), Vertido-saken (CEDAW/C/46/D/18/2008) og konvensjonspartens forpliktelser i henhold til Istanbul-konvensjonen».³ Ombudet mener denne uttalelsen bør tas til etterretning og at den bør inkluderes i diskusjonene om et samtykkebasert straffebed i norsk lovgivning.

En utfordring i etterforskningen og domfellelsen av voldtekt er manglende eller usikre bevis, som får den rettslige følgen at strafferettslige beviskravet ikke er oppfylt. Denne utfordringen vil etter vår mening vanskelig løses ved å innføre et samtykkekrav i straffebedet. Et nytt bevistemata i straffesaken vil i tilfelle kunne bli hvorvidt et kvalifisert samtykke faktisk er avgitt, slik at et samtykkekrav kan føre til nye bevisutfordringer.

I tillegg er det en forutsetning at et samtykkebasert straffebed utformes på en klar og presis måte. Det kan være utfordrende å utforme et straffebed som oppfyller kravet til klar lovhjemmel, samtidig som det er vidt nok til å inkludere de straffbare handlingene straffebedet er ment å ramme. Dersom et samtykkebasert straffebed

---

³ CEDAW/C/NOR/CO/9, s. 8 bokstav f). Den fullstendige anbefalingen fra CEDAW-komiteen kan leses her: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW/C/NOR/CO/9&Lang=En

skal innføres, er det nødvendig at ordlyd og forarbeider klart kommuniserer når et virksomt samtykke er avgitt, slik at det ikke oppstår usikkerhet ved lovtolkningen.

Seksuallovbruddene skal regulere intime situasjoner mellom mennesker, hvor et samtykke kan gis mer eller mindre implisitt, og hvor opplevelsen av krenkelse av den seksuelle autonomi vil variere. Ombudet er derfor usikker på om en samtykkebasert lovgivning vil løse de mange rettslige spørsmålene som oppstår i voldtektssakene. Et alternativ i den sammenheng er å utforme straffebudet på en måte som ikke oppstiller direkte krav om samtykke, men at ordlyden heller formuleres som et krav til frivillighet, slik som i Sverige.⁴ Vi antar at det å se hen til utfordringer og løsninger i den svenske lovgivningen vil være fordelaktig i den norske utredningen.

3. Behov for presisering i enkelte straffebud

En god straffelovgivning kjennetegnes som kjent av klare og presise straffebud. Ombudet mener det er behov for en gjennomgang av enkelte deler av seksuallovbruddene, og at enkelte av disse med fordel bør endres eller presiseres. Dette gjelder særlig enkelte elementer i voldtektsbestemmelsen, § 291 som «truende adferd» og «av andre grunner ute av stand til å motsette seg». Rettspraksis viser eksempelvis at vilkåret «truende adferd» brukes sjeldent,⁵ slik at det kan være grunn til bekymring for om ordlyden i tilstrekkelig grad rammer de tilfellene den er ment å ramme. Det er også usikkert hvor langt ordlyden «av andre grunner ute av stand til å motsette seg» rekker, og hvilke tilfeller som inngår i ordlyden. Selv kjernen av bestemmelsen synes å være uklar og en kilde til mange «gråsonesaker».⁶

4. Avsluttende bemerkninger

For å sikre et tilstrekkelig strafferettslig vern ved seksuelle krenkelser er det avgjørende at reglene i straffeloven og straffeprosessloven fungerer i et godt samspill. Ombudet er kjent med en rekke utfordringer på etterforsknings- og påtalestadiet som kan medføre at straffansvar ikke realiseres. Eksempler på slike utfordringer er feil ved bevissikringen, som at tilrettelagt avhør ikke brukes for å avhøre risikoutsatte personer, eller at et forhold subsumeres under feil

⁴ Den svenske Brottbalken (BrB) SFS 1962:7006. 6. kapittel 1 §.

⁵ Av rettspraksis med direkte rettskildemessig vekt er det primært Rt. 2002 s. 917 som bidrar til nærmere avklaring av bestemmelsens yttergrense. Avgjørelsen ble avsagt før dagens straffelov. Ordlyden som tolkes er derfor straffeloven (1902) § 192 «frykt for noens liv eller helse». I nyere juridisk teori er problemstillingen behandlet i Jacobsen, J (2019) *Valdtektsstraffebudet – gjeldende rett og spørsmål om reform*, s. 96-106.

⁶ Se særlig Jacobsen J. (2019) *Valdtektsstraffebudet – gjeldende rett og spørsmålet om reform*, s. 151 – 230 for en nærmere behandling av vilkåret « av andre grunner ute av stand til å motsette seg».

lovbestemmelse. Ombudet har tidligere vært bekymret for om en subsumsjonsfeil medfører at § 295 brukes i stedet for § 291 dersom en person med psykiske lidelser eller psykisk utviklingshemming er blitt utsatt for seksuelle overgrep i form av voldtekt.⁷ En slik subsumsjonsfeil medfører at risikoutsatte personer har et dårligere strafferettslig vern, og er feil som må unngås. Hvorvidt det er behov for endringer i ordlyden for å redusere risikoen for anvendelse av feil straffebud, for eksempel i § 295, vil dermed også være en problemstilling Straffelovrådet kan se på.

For å legge til rette for et godt samspill mellom straffeloven og straffeprosessloven, mener ombudet det er særlig viktig at straffebudene utformes på en klar og presis måte, slik at forutberegneligheten sikres, og at straffeloven gir tilstrekkelig hjemmel for at skyldige kan dømmes og uskyldige går fri.

Som nevnt innledningsvis kan vi gjerne bli kontaktet dersom det er behov for utdyping av punktene ovenfor, eller dersom dere ønsker innspill på andre problemstillinger knyttet til gjennomgangen av straffeloven kapittel 26.

Vennlig hilsen

Hanne Inger Bjurstrøm
Likestillings- og diskrimineringsombud

Margrethe Søbstad
Fagdirektør

Lise Marit Nyerrød
Førstekonsulent

Dokumentet er elektronisk godkjent, og gyldig uten signatur.

---

⁷ Ombudets innspill til Stortingsmelding om sikring av utviklingshemmedes menneskerettigheter kan leses her: <https://www.ldo.no/en/arkiv/hoyringsarkiv/hoyringar-2017-2020/innspill-til-stortingsmelding-om-sikring-av-utviklingshemmedes-menneskerettigheter/>

Fra: Hilde Stoltenberg <hilde.stoltenberg@statsadvokatene.no>
Sendt: onsdag 26. mai 2021 13:39
Til: Arild Brukstuen
Emne: Innspill til Straffelovrådet

God ettermiddag,

Det vises til riksadvokatens brev av 28. april 2021, og deres epost av 23. april s.a..

Statsadvokatembetene har jevnt over mange saker som gjelder seksuallovbrudd og vi har ved Nordland statsadvokatembeter kommet frem til at vi ønsker å spille inn følgende problemstillinger:

- Bør det innføres krav til samtykke for seksuell omgang?
Mange av sakene vi aktorerer er utfordrende. Eksempelvis er bevissituasjonen *ofte* rettet *både* mot om fornærmede var ute av stand til å motsette seg (dersom beruset, men ikke bevisstløs) og om siktede opptrådte med tilstrekkelig grad av skyld opp mot nettopp dette vilkåret. Det kan argumenteres både for og mot et samtykkekrav, men tiden er etter vår mening inne for å vurderer innføring av lignende samtykke-krav som allerede er innført i Sverige. Oss bekjent er det også besluttet innført i Danmark.
- Straffutmålingen for seksuelle handlinger som ligger nært opp seksuell omgang.
Seksuell handling uten samtykke straffes med inntil 1 års fengsel (§297). Differansen til eksempelvis straffeloven § 291 blir veldig stor når det kommer til straffutmålingen i saker hvor det er utført seksuelle handlinger som ligger helt på grensen til seksuell omgang (f.eks. 20-121065AST-HALO).
- Straffeprosessloven § 93 g gir fornærmede forholdsvis vide fullmakter til å ivareta egne rettigheter, bl.a. til å velge om en sak skal anmeldes eller ei, fra fylte 15 år (til sammenligning er den seksuelle lavalder 16 år). Dette avviker ganske klart fra mistenktes rettigheter og velregulerte krav til vergers involvering. Vi foreslår at straffelovrådet vurderer om aldersgrensen for når fornærmede skal få råderett over saken bør være høyere, og mer lik regulering rundt mistenkte og mistenkte sine vergers rettigheter.

Innspillene er korte og peker på problemstillinger som antas kjent for rådet allerede og de er derfor ikke begrunnet nærmere. Vi utdyper gjerne om ønskelig.

Mvh
Hilde

Hilde Stoltenberg
kst. førstestatsadvokat/embetsleder
Nordland statsadvokatembeter

Telefon: (+47) 415 57574 / 755 19550
E-post: hilde.stoltenberg@statsadvokatene.no
Riksadvokaten.no

Fra: Grete Herlofson <grete.herlofson@sanitetskvinnene.no>
Sendt: mandag 31. mai 2021 16:29
Til: Arild Brukstuen
Kopi: Eli Beenfeldt; Cathrine Linn Kristiansen
Emne: Innspill til straffelovrådet
Vedlegg: N.K.S. hørings svar straffelovrådet.docx

Hei

Vedlagt følger innspill til straffelovrådet fra Norske Kvinners Sanitetsforening.

Med vennlig hilsen

Grete Herlofson

Generalsekretær

* Mob: 95 03 57 43 *

* sanitetskvinnene.no * [Følg oss på Facebook](#)

* [Følg oss på Twitter](#) * [Følg oss på Instagram](#)

Straffelovrådet
Justis- og beredskapsdepartementet
Gullhaug Torg 4A
0484 Oslo

Oslo, 31.05.21

Norske Kvinners Sanitetsforening viser til Straffelovrådets invitasjon av 23. april 2021 vedrørende straffelovens kapittel om seksuallovbrudd – behov for endringer

- N.K.S. mener at sex uten samtykke er det samme som voldtekt
- N.K.S. mener at dagens lovgivning ikke gir godt nok rettsvern til voldtektsutsatte
- N.K.S. mener at dagens lovgivning ikke henger med på samfunnsutviklingen, og at det er vanskelig å drive forebyggende arbeid uten en samtykkebasert voldtektslovgivning

N.K.S. mener at sex uten samtykke er det samme som voldtekt

1 av 10 norske kvinner blir voldtatt i løpet av livet. Halvparten av voldtektene skjer før jenta har fylt 18 år. De fleste voldtekter skjer på fest, der overgriper og fornærmede er unge (dvs under 25 år), ruset og gjerne kjenner hverandre fra før. Tall fra 2017 viste at hele 44,1 % av alle anmeldte voldtekter var festrelaterte.¹ Straffeloven, slik den er i dag, fanger ikke opp alle tilfeller av ufrivillig sex. Hvis en kvinne sier tydelig nei til sex, men mannen fortsetter likevel, vil situasjonen falle utenfor lovens definisjon på voldtekt. Det finnes mange måter å uttrykke manglende samtykke til sex. Mange ofre opplever en såkalt «frysreaksjon», der de ikke klarer å gjøre motstand eller uttrykke verbalt at de ikke samtykker. Dette er altså allikevel ikke nok for at en sak faller innunder §291, og dermed etterforskes som voldtekt. Etter dagens straffelov er voldtekt definert som det å skaffe seg seksuell omgang “ved vold eller truende atferd” eller ved å ha seksuell omgang med noen som er “bevisstløs eller av andre grunner ute av stand til å motsette seg handlingen”

Hva er et samtykke? Et samtykke er en bekreftelse på at du har tatt et aktivt og frivillig valg om å ha sex. Samtykke kan komme til uttrykk på mange ulike måter – for eksempel gjennom ord, handlinger, blick eller berøring. Denne gjensidige bekreftelsen skal være på plass før den seksuelle omgangen finner sted. Har man sagt nei, eller på andre måter gitt uttrykk for at man ikke ønsker seksuell omgang, så har man ikke samtykket til handlingen. Samtykke må alltid ses i lys av de omkringliggende omstendigheter. En person kan ikke gi frivillig samtykke til seksuell omgang dersom vedkommende er under den seksuelle lavalderen, i en tvangssituasjon, bevisstløs på grunn av rus, skade eller søvn, eller utsettes for vold eller trusler.

---

¹ Handlingsplan mot voldtekt 2019-2022, side 15

N.K.S. mener at dagens lovgivning ikke gir godt nok rettsvern til voldtektsutsatte

Vi trenger en samtykkelov for å gi voldtektsutsatte et bedre rettslig vern. Det er behov for regler som sikrer at alle former for voldtekt kan strafferettslig forfølges uavhengig av hvordan mangel på samtykke kommer til uttrykk.

Mange voldtektsanmeldelser i Norge henlegges og når aldri frem til domstolen fordi dagens lovverk ikke er dekkende nok. Sverige innførte samtykkelov i 2018. En evaluering av loven i 2020 viser at den har resultert i at flere ble tiltalt og dømt for voldtekt. En samtykkelov vil føre til at flere voldtektsanmeldelser kan etterforskes, og forhåpentligvis ender med rettferdig behandling i domstolene.

At seksuell omgang uten samtykke ikke omfattes av §291, men kan omfattes av §297 er problematisk for det rettslige vernet til offeret. Det likestiller samleie og samleielignende forhold uten samtykke med seksuell beføling uten samtykke. Det er en betydelig forskjell i integritetskrenkelsens alvor, og dette må gjenspeiles i loven.

Videre foreldes saker om seksuell handling uten samtykke etter to år. Det vil, i tilfeller der seksuell omgang uten samtykke omfattes av § 297, innebære at slike tilfeller ikke kan straffes hvis det er mer enn to år siden hendelsen skjedde. Straffansvaret for voldtekt, etter § 291, foreldes ikke.

Det er også av betydning at overtredelser etter § 297, om seksuell handling uten samtykke, ikke utløser rett til bistandsadvokat for den utsatte. Dette fører igjen gjerne til at færre anmelder slike forhold, fordi de utsatte ikke har råd til å betale for juridisk bistand. Ved overtredelser av voldtektsbestemmelsen derimot, § 291, har fornærmede rett til å få oppnevnt bistandsadvokat.

Etter alminnelig lesning av gjeldende voldtektsbestemmelse, kan det være vanskelig å forstå hva voldtekt er. Å fastslå at voldtekt er lik seksuell omgang uten samtykke, vil gjøre det enklere for både den utsatte og voldsutøver å vite hva som er lovlig og ulovlig atferd. Videre vil beviskravet være det samme, med og uten samtykkelov. Man er uskyldig inntil det motsatte er bevist. Det må være klarlagt at personen som har blitt anmeldt hadde seksuell omgang med en ufrivillig part. Det må også være klarlagt at personen som har blitt anmeldt visste at den seksuelle omgangen skjedde mot den ufrivillige partens vilje. En lovendring vil ikke ha noen påvirkning på de strenge beviskravene som gjelder på strafferettens område. Likevel viser eksempler fra Sverige at flere saker om sex uten samtykke har endt i fellende dommer der bevisene har vært sterke.

Samtykke er også et krav i Istanbul-konvensjonen, Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner. Norge ratifiserte denne konvensjonen i 2017, og må dermed følge den.

N.K.S. mener at en samtykkelov vil bidra til bedre forebygging og holdningsskapende arbeid

En samtykkelov vil bidra til bedre forebygging og holdningsskapende arbeid ved å tydeliggjøre at sex uten samtykke ikke er greit. Sanitetskvinnene har eksempelvis undervisning for elever på ungdomsskoler og videregående skoler over hele landet, gjennom kampanjen «Ja betyr ja»; en

kampanje for å forebygge voldtekter blant unge ved å fokusere på viktigheten av samtykke til sex. «Ja betyr ja» henspiller på at det skal være helt klart at begge parter vil ha sex. Det skal foreligge et reelt samtykke, som uttrykkes både gjennom ord og handlinger.

Erfaringer vi har gjort oss under dette forebyggende arbeidet tilsier at mange ungdom i dag har vært med på grenseoverskridende sex. Vi lever i et samfunn der seksualitet er et tema i mange kanaler rettet mot ungdom; om det er underholdningsprogrammer på TV eller i russe-sanger. Statistikk viser at seksuell krenkende adferd, vold og overgrep er en økende trend. Ifølge Ipsos MMIs holdningsundersøkelse fra 2013 mener hver fjerde person i Norge at en kvinne er helt eller delvis ansvarlig for å ha blitt voldtatt dersom hun frivillig har blitt med en mann på nachspiel. Undersøkelsen viser også at hver tiende mann mener en kvinne er helt eller delvis ansvarlig for å ha blitt voldtatt dersom hun er kjent for å ha hatt mange partnere. Å legge ansvaret på den som er utsatt fører til at det er vanskelig å snakke om eller anmelde voldtekten, og bidrar til at overgriperen går fri. Vi vet at nesten en tredjedel av de som blir voldtatt aldri forteller om voldtekten. En lov som sier at sex uten samtykke er voldtekt sender et tydelig signal. Dette kan føre til færre voldtekter, men også at flere tør å si ifra.

N.K.S., som en del av Samtykkealliansen, mener at en ny samtykkebasert voldtektsbestemmelse må på plass.

Med vennlig hilsen
Norske Kvinners Sanitetsforening

Grete Herlofson
generalsekretær

Fra: politidirektoratet@politiet.no
Sendt: tirsdag 1. juni 2021 08:28
Til: Arild Brukstuen
Emne: Innspill til Straffelovrådets gjennomgang av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd
Vedlegg: Innspill til Straffelovrådets gjennomgang av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd.pdf; Kripos.pdf; Kripos - VEDLEGG -høringssvar NOU 2017 nr 12.pdf; Straffelovrådet - seksuallovbrudd - Høringsvar fra Oslo politidistrikt (1).pdf; Politihøgskolen.pdf; Sør-Øst politidistrikt.pdf; Vest politidistrikt.pdf

Se vedlegg

Arkivreferanse:#74f37f7ffc9e4d09adae7a0dac41edf82013613324#ACOS.WEBSAK#

POLITIET

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

Politidirektoratet

Deres referanse:

Vår referanse:

Dato:

21/50679 - 27

31.05.2021

Innspill til Straffelovrådets gjennomgang av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd

Politidirektoratet viser til invitasjon fra Justis- og beredskapsdepartementet av 23 april 2021 til å komme med innspill til straffelovrådets arbeid med å gjennomgå straffelovens kapittel om seksuallovbrudd.

Invitasjonen er forelagt for samtlige politidistrikter, Politihøgskolen og Kripas. Kripas, Politihøgskolen, Oslo politidistrikt, Sør-Øst politidistrikt og Vest politidistrikt har kommet med innspill. Innspillene følger vedlagt.

Politidirektoratet støtter samtlige innspill. I forhold til innspillet fra Sør-Øst politidistrikt om egen lovbestemmelse om serieovergrep, bemerkes det at dette er et lovforslag som allerede ligger til behandling i Justis- og beredskapsdepartementet. Det synes å være enighet om at det er behov for et slikt straffebed, men at straffebedet må praktiseres før det evalueres.

Innspillene viser at det er ulike vinklinger og problemstillinger innenfor de enkelte foreslåtte temaer. Det er derfor behov for at straffelovutvalget har en bred tilnærming for å favne om de ulike problemstillingene.

Med hilsen

Astrid Birgitte Borge
Fung. seksjonssjef

Fredrik Skoglunn
Politiinspektør

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Politidirektoratet

Vedlegg:

Kripos

Kripos - VEDLEGG -hørings svar NOU 2017 nr 12

Straffelovrådet - seksuallovbrudd - Hørings svar fra Oslo politidistrikt (1)

Politihøgskolen

Sør-Øst politidistrikt

Vest politidistrikt

Kopi:

Arild Brukstuen

Mottakere

Justis- og
beredskapsdepartementet

Postboks 8005 Dep

0030

Oslo

Politidirektoratet

Deres referanse:
21/50679 - 2

Vår referanse:
21/50679-15

Sted, dato:
Bryn, 25.05.2021

Innspill til Straffelovrådets gjennomgang av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd

Det vises til Straffelovrådets invitasjon til å komme med innspill til arbeidet med å gjennomgå straffelovens kapittel om seksuallovbrudd i brev av 23. april 2021, samt tilhørende oversendelsesbrev fra Politidirektoratet av 29. april 2021. Frist for oversendelse av innspill til Politidirektoratet er satt til 25. mai 2021.

Nedenfor følger Kripos innspill. Vi benytter også anledningen til komme med et innspill til endringer utenfor straffelovens kapittel om seksuallovbrudd. Det vises til Straffelovrådets mandat, der det fremkommer at rådet står fritt til å foreslå endringer også i andre kapitler i straffeloven eller i straffeprosessloven i den grad det er nødvendig for å få en god og sammenhengende regulering.

Lav strafferamme i straffeloven § 311

Straffeloven § 311 om fremstillinger av seksuelle overgrep mot barn, eller fremstillinger som seksualiserer barn, har en strafferamme på tre års fengsel. Det bør utredes om strafferammen er for lav til å gjenspeile alvorligheten av noen av de handlingene som i praksis rammes av bestemmelsen.

I flere rettskraftige dommer de senere år har retten brukt strafferammen i § 311 tilnærmet maksimalt, se for eksempel Eidsivating lagmannsretts dom LE-2017-122181, Bergen tingretts dom 17-089296 og Oslo tingretts dom 17-139038. I avgjørelsen fra Bergen tingrett ble det stilt spørsmål ved om strafferammen i § 311 er høy nok sett hen til "den teknologiske utviklingen, og de sterke allmennpreventive hensyn som har medført stadig strengere straffer".

Politiets databaseslag hos mistenkte gjerningspersoner avdekker i en del tilfeller svært store mengder materiale i form av bilder og film som seksualiserer barn. Et eksempel på dette finner vi blant annet i Ofoten tingretts dom 16-161367MED-OFOT. Dommen gjaldt et av de største beslagene av overgrepsmateriale som er foretatt i Norge. Beslaget omfattet samlet minst 11 millioner bilder, hvorav om lag 2,3 millioner var unike, og 56000 filmfiler med mer enn 5800 timer samlet spilletid. Domfelte hadde anskaffet

materialet over en svært lang tidsperiode, fra 2001 til 2014. Under etterforskningen ble det ikke funnet tegn til at domfelte hadde delt materialet med noen eller produsert materiale ved selv å begå fysiske overgrep mot barn. Det ble likevel lagt vekt på spredningsfaren ved å besitte et en så omfattende mengde bilder og filmer som seksualiserer barn.

Det varierer hvor aktive gjerningspersonene er på internett. I noen saker har de utelukkende lastet ned overgrepsmateriale, mens de i andre saker har hatt en mer aktiv rolle, med et stort kontaktnett blant likesinnede både i inn- og utland. Dette innebærer et betydelig spredningspotensial. I Sogn og Fjordane tingretts dom 17-055240MED-SOFT ble en mann dømt til fengsel i ett år og åtte måneder for gjennom en periode på ti år å ha mottatt, oppbevart og delt overgrepsmateriale med andre. Politiet beslagla flere millioner bilder som domfelte systematisk hadde sortert i mapper på PC-en sin. En stor andel av bildene var systematisert med utgangspunkt i kallenavnet til den som hadde delt bildene med ham på internett. Domfeltes begrunnelse for å systematisere materialet på denne måten var at det ville være enkelt for ham å finne frem dersom noen av kontaktpersonene hans ba ham om å dele filer med et nærmere bestemt innhold, for eksempel bilder av barn i en bestemt aldersgruppe. Domfelte hadde delt overgrepsmateriale med i alt 72 norske og utenlandske kontaktpersoner.

Det er også store variasjoner når det gjelder grovheten av det beslaglagte overgrepsmaterialet. I Oslo tingretts dom 17-139038MED-OTIR/01 fremkommer det at politiet hadde beslaglagt totalt 15 000 bilder og 2 500 filmer med en samlet lengde på 130 timer. Domfelte var ikke bare svært aktiv i et fildelingsnettverk, men skal ifølge dommen også ha delt oppskrifter og guider til hvordan man kan begå seksuelle overgrep mot barn fra spedbarnsalder og oppover. Beslaget inneholdt bilder og filmer av svært grove seksuelle overgrep mot barn fra spedbarnsalder og opp til 18 år, herunder overgrep som bar preg av tortur og som påførte barna store smerter.

De ovennevnte dommene illustrerer at saker som gjelder overtredelse av straffeloven § 311 kan være svært alvorlige, både når det gjelder omfang av overgrepsmateriale, varigheten av det straffbare forholdet, materialets grovhet, spredningsfaren og den faktiske spredningen som har funnet sted. Etter vårt syn er det på bakgrunn av dette grunn til å stille spørsmål ved om strafferammen på fengsel i tre år er tilstrekkelig for å fange opp straffverdigheten av de mest alvorlige sakene på dette området.

Til sammenligning er strafferammen for "grovt pornografibrott" i Sverige seks år. Ved bedømmelsen av om forholdet er grovt, skal det blant annet tas hensyn til om det gjelder en særlig stor mengde bilder og om barna på bildene er særlig unge, utsatt for vold eller utnyttet på en særlig hensynsløs måte. I Danmark er strafferammen for tilsvarende bestemmelse seks år dersom det foreligger særlig skjerpene omstendigheter, som at barnets liv er i fare, det er anvendt grov vold, eller dersom det er snakk om utbredelse av "pornografier eller film, andre pornografiske visuelle gengivelser eller lignende af personer under 18 år" av mer systematisk eller organisert karakter.

Ingen avvergingsplikt for straffeloven § 311

Kripos har tidligere foreslått å utvide avvergingsplikten i straffeloven § 196 til å omfatte straffeloven § 311. Det vises til vårt hørings svar til NOU 2017: 12 *'Svikt og svik – Gjennomgang av saker hvor barn har vært utsatt for vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt'* (vedlagt). Vi er fortsatt av den oppfatning at det bør utredes om avvergingsplikten skal utvides som foreslått. Dette kan bidra til å avdekke overgrep som er begått og dokumentert, men også til å forebygge fremtidige og fortsatte overgrep mot barn.

Saker om internettrelaterte overgrep mot barn blir som oftest avdekket ved at politiet mottar tips, eventuelt i forbindelse med politiets etterforskning og gjennomgang av databeslag i en straffesak. Kripos mottar jevnlig informasjon fra aktører som Europol og Interpol, samt utenlandske eller internasjonale organisasjoner som National Center for Missing and Exploited Children (NCMEC) og National Child Exploitation Center (NCECC), om norske brukere som har lastet ned eller delt overgrepsmateriale. Slike saker blir imidlertid sjelden anmeldt av de fornærmede eller andre med kjennskap til det straffbare forholdet.

Avvergingsplikten er i dag begrenset til å gjelde de mest alvorlige seksuallovbruddene; straffeloven § 291 (voldtekt), § 295 (misbruk av overmaktsforhold og lignende), § 299 (voldtekt av barn under 14 år), § 303 (grov seksuell omgang mv. med barn mellom 14 og 16 år), § 312 (incest) og straffeloven § 314 (seksuell omgang mellom andre nærstående). Dette er i utgangspunktet godt begrunnet. For utenforstående kan det imidlertid være svært vanskelig å vite hva slags seksuelle overgrep som blir eller kan bli begått. Vurderingen av om avvergingsplikten er utløst, kan derfor sannsynligvis bli enklere for den enkelte å foreta dersom plikten blir utvidet til å omfatte straffeloven § 311. Dersom man ikke ønsker at plikten skal favne for bredt, er et alternativ å utrede om avvergingsplikten bør omfatte straffeloven § 311 i tilfeller der det straffbare materialet viser barn under 14 år, eller barn som fremstår å være under 14 år.

Manglende meldeplikt for tjenesteleverandører

Norske internettleverandører har etter dagens lovverk ingen plikt til melde fra til myndighetene dersom de oppdager at tjenestene deres blir brukt til straffbar oppbevaring eller distribusjon av seksualisert materiale av barn. Det bør etter vårt syn utrededes om norske tjenesteleverandører skal pålegges å bidra i arbeidet med å avdekke personer som befatter seg med overgrepsmateriale, for eksempel gjennom en lovbestemt varslingsplikt til politiet.

Tjenesteleverandører i en rekke land, blant annet i USA, har i dag plikt til å varsle myndighetene dersom de får kjennskap til at seksualisert materiale av barn som blir lagret eller distribuert via tjenestene deres. Flere utenlandske tjenesteleverandører har som følge av dette også tilpasset sine tjenester for å lettere identifisere brukere som har befatning med overgrepsmateriale. Treff blir i praksis rapportert inn til NCMEC, som vidererapporterer til landet hvor det antas at brukeren befant seg på tidspunktet for opplasting eller deling av overgrepsmateriale.

Rapporteringsplikten i andre land gjelder også norske brukere av disse tjenestene. Kripos mottok eksempelvis i overkant av 7000 tips fra NCMEC i 2020. Slike tips utgjør et svært viktig bidrag til politiets arbeid med å avdekke og straffeforfølge seksuelle overgrep mot barn. Flere personer i Norge har blitt domfelt for befatning med overgrepsmateriale på bakgrunn av lovbestemt varslingsplikt i andre land, og norsk politi har som følge av dette også avdekket fysiske overgrep mot barn. Dette er saker som trolig ikke ville blitt anmeldt eller oppdaget på selvstendig grunnlag av politiet i Norge. Noen av de norske internetbrukerne vil kunne bli oppdaget av tjenestetilbydere i USA og andre land med rapporteringsplikt, men informasjon om disse forbrytelsene og bevis på befatning med slikt materiale finnes utvilsomt også hos norske tjenesteleverandører.

Med hilsen

Kristin Ottesen Kvigne

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Saksbehandler:

Oda Karterud

politiadvokat

Vedlegg:

Høringssvar – NOU 217:12

Kopi:

Det nasjonale statsadvokatembetet

Politidirektoratet
NCIS Norway

per e-post

Deres referanse:

Vår referanse:

Sted, dato

201701871

Oslo, 01.12.2017

HØRING – NOU 2017: 12 SVIKT OG SVIK – HØRINGSSVAR FRA KRIPOS

1 INNLEDNING

Kripos oversender med dette vårt hørings svar til *NOU 2017: 12 Svikt og svik*, under henvisning til e-post fra Politidirektoratet av 22. august 2017. Kripos har etter avtale med direktoratet fått utsatt høringsfrist.

Barnevoldsutvalget (heretter kalt utvalget) har gjennomgått 20 straffesaker hvor barn og ungdom har vært utsatt for grov vold, seksuelle overgrep og alvorlig omsorgssvikt, med den hensikt "å identifisere eventuell systemsvikt som har bidratt til at krenkelsene mot barna ikke har blitt forebygget eller avdekket på et tidlig nok tidspunkt"¹. Utredningen peker på en rekke alvorlige svakheter ved det offentlige håndtering av de undersøkte sakene, og inneholder forslag til tiltak som kan bidra til å redusere sannsynligheten for tilsvarende svikt i fremtiden. Et gjennomgående funn er at avdekking av alvorlig vold og overgrep ikke har vært et resultat av det offentlige tjenesteapparatets innsats.

De 20 gjennomgåtte sakene (hvorav kun 9 er gjennomgått av samtlige utvalgsmedlemmer) er fra perioden etter 1. januar 2005.² Siden antallet saker er lavt, bør en være varsom med å trekke generelle konklusjoner basert på funnene. I tillegg må en ta i betraktning at det i løpet av årene fra 2005 og frem til nå har vært et økt fokus på saker som omhandler vold og overgrep mot barn, og flere ulike tiltak er iverksatt. Eksempelvis har det nye regelverket om tilrettelagte avhør hatt betydning for hvordan disse sakene nå håndteres av politi og påtalemyndighet, og for samarbeidet med andre etater. Funn som er gjort noen år tilbake gjenspeiler ikke nødvendigvis situasjonen slik den er i dag. Undersøkelsen gir ikke svar på om de siste årenes endringer i lovverk, retningslinjer og praksis har medført at saker som for få år siden ikke ble avdekket eller avdekket sent, nå avdekkes i større grad eller på et tidligere tidspunkt.

¹ NOU 2017: 12 side 42

² NOU 2017: 12 kapittel 5, om utvalgets metode.

Kripos/

Post: Pb. 8163 Dep., 0034 Oslo
 Besøk: Brynsalléen 6, 0667 Oslo
www.poltli.no/kripos

Telefon: (+47) 23 20 80 00
 Telefaks: (+47) 23 20 88 80
 E-post: kripos@poltliet.no

Org. nr: 974 760 827

Etter Kripos' oppfatning ville et noe større utvalg av saker, og flere nyere saker, gitt et bedre grunnlag for å vurdere hvilke tiltak som er relevante å iverksette nå. Vi mener likevel at utredningen gir et godt utgangspunkt for å vurdere dagens situasjon, og for å identifisere hvilke tiltak og endringsforslag som er best egnet.

I det følgende gis merknader og forslag til tiltak for de områdene av utredningen som i størst grad berører Kripos' virksomhet. Våre merknader følger oppbygningen i utredningen del III, kapittel 7-15, og vi henviser til disse i parentes. Vi har imidlertid funnet det mest hensiktsmessig å innta kommentarer til enkeltområder av svikt som fremgår av kapittel 6 i de øvrige kapitlene. Kripos har ingen særskilte merknader til kapitlene 13 og 14.

2 KUNNSKAP OG KOMPETANSE (KAPITTEL 7)

Kripos tiltrer utvalgets anbefaling om gjennomføring av kunnskapshevende tiltak, og støtter forslagene som gjengis i sammendraget punkt 7.1.

2.1 Medisinsk kunnskap

Ved mistanke om overgrep og grov vold mot barn kreves kompetanse hos alle personer som behandler barnet. I etterforskning av slike saker er det Kripos' erfaring at det er svært nyttig å benytte etterforskere med særlig kompetanse i å avhøre helsepersonell samt etterforskningsledere med spesialkompetanse på fagområdet. Mangel på videreutdanning for personer som ønsker å spesialisere seg på avhør av medisinsk personell er imidlertid en utfordring. Politihøgskolen gjennomfører med jevne mellomrom (1-2 år) videreutdanning i etterforskning av grov vold og drap samt etterforskning av seksualforbrytelser. Avhør av medisinsk personell inngår imidlertid ikke som en del av disse videreutdanningene.

I saker om overgrep og vold mot barn kan medisinske funn være hovedgrunnlaget, eller det eneste grunnlaget, for mistanken. Det kan være avgjørende at politi og påtalemyndighet forstår hva de medisinske funnene innebærer, slik at relevante etterforskningskritt blir gjennomført. I et forsøk på å avhjelpe mangelen på andre kompetansehevende tiltak på fagfeltet, har Kripos for første gang i år (2017) arrangert medisinske fagdager for etterforskere og påtalejurister som arbeider med saker som gjelder grov vold mot barn. Det er viktig at det fremover satses på å øke kompetansen i politiet og påtalemyndigheten innen dette fagfeltet.

Det er Kripos' erfaring at også andre tjenester, som for eksempel helsestasjoner og barnevernet, kan ha behov for økt medisinsk kunnskap relatert til vold mot barn. Slik kunnskap kan være avgjørende for å forstå legeuttalelser og kunne sammenligne skader eller merker på et barn mot hva man normalt vil finne på barn som ikke har vært utsatt for vold eller overgrep. Slik vil den enkelte aktør kunne tolke eller sammenligne barns merker eller skader mot en gitt forklaring om årsakssammenheng. Videre vil medisinsk kunnskap kunne bidra til gjenkjenning av skader. For eksempel kan små barn være påført store indre skader, som ribbensbrudd eller kraniebrudd, uten at dette gir seg utslag gjennom ytre tegn/skader.

Økt kunnskap hos alle aktører som arbeider med vold og overgrep mot barn vil gi aktørene et bedre grunnlag for å vurdere når det er grunn til oppfølging, herunder varsling av barnevern eller politi. Det vil også kunne bidra til at tjenesteyter bedre kan vurdere om en forklaring på hva som forårsaket en skade hos et barn er troverdig.

2.2 Avdekking av vold og overgrep

Kripos er enig i at det er behov for at barn og ungdom jevnlig får informasjon om hva vold og overgrep er. De bør få informasjon om både fysiske-, psykiske- og internetrelaterte overgrep. Dette vil sette barna i stand til å forstå hva overgrep innebærer, og gi dem kunnskap om hvor de kan henvende seg for å få hjelp. Informasjon om hva som møter dem dersom de ber om hjelp, kan redusere frykt og motvirke uriktige antakelser.

Forskning vil kunne belyse hvilken effekt informasjonskampanjer som Kripos' kampanje *Ikke alle hemmeligheter skal holdes* og Ressurssenter for vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) sin informasjonsvideo *Har du en vond hemmelighet?*³, har på avdekking av vold og overgrep. Både informasjonskampanjer og undervisning i barnehage og på skole vil kunne være med på å oppfordre til dialog, enten det er med en barnehageansatt, lærer, andre voksne barnet har tiltro til, eller andre barn.

I en nylig publisert artikkel⁴ har forfatterne Ane U. Albæk, Liv G. Kinn og Anne M. Milde beskrevet avdekking av vold og overgrep «som å løse barn gjennom et minefelt». De erfarte at fagpersoners manglende avdekking av belastninger som vold og overgrep hos barn i hovedsak skyldtes tre forhold: utilstrekkelige ressurser og kompetanse som fører til manglende tro på evnen til å avdekke overgrep, engstelse for å bidra til å gjøre vondt verre samt personlig følelsesmessig belastning forbundet med å snakke om og tenke på barnemishandling. Erfaring og retningslinjer er i seg selv ikke nok, og artikkelforfatterne anbefaler bevisst og målrettet trening, opplæring og støtte til de som forventes å avdekke barnetraumer.

I tillegg til offentlige tjenesteytere, er det i denne sammenheng viktig å inkludere fosterforeldre og beredskapsforeldre. I mange tilfeller vil det være disse eller andre voksenpersoner i barnets liv som vil være nærmest til å avdekke vold og overgrep. Politiet varsles ofte på et sent tidspunkt.

Kripos vil understreke viktigheten av god rolleforståelse og samhandling mellom politi og øvrige tjenester som håndterer barn som kan være utsatt for vold og overgrep. De enkelte aktører må være bevisste sine egne roller og vite når det er grunnlag for å varsle andre aktører, for eksempel ved en anmeldelse til politiet.

Bedre samhandling vil kunne bidra til økt kunnskap om og forståelse for hvilken belastning det vil kunne være for barn å forklare seg for politiet, men også hvilke positive effekter en slik forklaring kan ha. Spesielt viktig er oppfølgingen barnet kan få på Statens Barnehus.

2.3 Undersøkelser av barn

Utvalget påpeker at kun 20 % av barn som møter til rettelagte avhør som fornærmet i volds- eller overgrepssaker får tilbud om medisinsk undersøkelse på barnehuset. I felles retningslinjer for Statens Barnehus er det angitt at samtlige skal få et slikt tilbud, enten som medisinsk undersøkelse i «helsesporet», eller som rettsmedisinsk undersøkelse etter beslutning fra

³ <https://youtu.be/JsLOmVazTsk>

⁴ Albæk, Kinn & Milde, 2017, Walking Children Through a Minefield: How Professionals Experience Exploring Adverse Childhood Experiences. Publisert i *Qualitative Health Research*, Sagepub.com og psykologisk.no

påtalemyndigheten.⁵ Kripos støtter at det bør gjennomføres et større antall medisinske undersøkelser på barnehusene enn i dag.

Nasjonale faglige retningslinjer for tannhelsetjenester til barn og unge 0-20 år⁶ er forventet ferdigstilt i februar 2018. I forslaget til retningslinje er det angitt at fylkeskommunen har ansvaret for at det er tannleger tilgjengelig for undersøkelser på barnehusene. Samtidig er fylkeskommunen også ansvarlig for at det inngås samarbeidsavtaler mellom barnehus og tannhelsetjenesten. Det er videre foreslått at tannhelsetjenesten skal ha ansvar for aktivt å følge opp barn som ikke møter til time. Det er utarbeidet forslag til brev til foresatte og/eller barnet ved manglende oppmøte. Dersom forslaget blir godkjent, vil foreldrene eller barnet få informasjon om at uteblivelse kan medføre en bekymringsmelding til barnevernstjenesten. Denne informasjonen vil bli gitt ved annen gangs varsling om uteblivelse fra tannhelsetjenesten. En slik aktiv oppfølging er etter Kripos' syn nødvendig for å unngå at barn unndras nødvendig helsetjenester. Temaet er også belyst i felles retningslinjer for Statens Barnehus. Kripos er positiv til at behandlingen av barn som kan være utsatt for vold og overgrep fremgår av nasjonale retningslinjer.

Utvalget har videre foreslått at også helsestasjoner skal kunne drive mer aktiv oppfølging, for eksempel gjennom hjemmebesøk.⁷ Kripos mener det er ønskelig med en differensiert oppfølging, avhengig av foreldrenes situasjon. Det kan være aktuelt å vurdere risikomomenter som foreldrenes alder og erfaring, deres nettverk og mulighet for hjelp og støtte, bruk eller tidligere bruk av rusmidler, psykiske eller fysiske lidelser eller hemninger, tidligere sykdomshistorikk og bruk av medisiner som kan påvirke deres rolle som forelder. Spesielle utfordringer med barnet, for eksempel knyttet til matinntak og søvn, kan også gi grunn til tettere oppfølging fra det offentlige.

2.4 Identifisering av barn som ofre for vold og overgrep

Politiet opplever i stadig økende grad at overgripere bevisst forsøker å skjule sin og/eller den fornærmedes identitet. Spor som kan gi indikasjoner på identitet fjernes, for eksempel fysiske eller elektroniske spor i overgrepstilfelle. Ansiktsgjenkjenningsteknologi kan være et godt verktøy for å motvirke dette, og det er ønskelig med en videreutvikling av denne teknologien til bruk i etterforskning. Det følger av passloven § 8a at politiet kan hente ut informasjon fra passregisteret ved forebygging og etterforskning av en handling med høyere strafferamme enn 6 måneders fengsel. Per i dag foregår imidlertid sammenligningen av bilder i hovedsak manuelt, noe som kan være svært ressurskrevende.

2.5 Oversikt over identifiserte ofre for seksuelle overgrep

Kripos er kjent med at politiet i Storbritannia rapporterer på antall identifiserte ofre fra overgrepstilfelle. Særskilt utpekte tjenestemenn er kontaktpersoner og ansvarlig for oppfølgingen av dette arbeidet. Innføringen av slik rapportering medførte en markant økning i fokuset på identifisering av ofre, og antallet identifiserte økte betraktelig. Kripos har erfaring med at det tidvis tar lang tid før identifisert overgrepstilfelle sendes inn til Kripos fra politidistriktene, for samling i nasjonal database. Det har vært eksempler på at dette har medført at flere miljøer innad i politiet har brukt unødig tid på å identifisere en allerede

⁵ Riksadvokatens brev «Felles retningslinjer for Statens Barnehus – politi og påtalemyndighetens deltakelse i konsultasjonsteam», av 02.03.2017

⁶ <https://helsedirektoratet.no/retningslinjer/nasjonale-faglige-retningslinjer-for-tannhelsetjenester-til-barn-og-unge-020-ar>

⁷ NOU 2017:12, kapittel 10.

identifisert fornærmet. Det pågår for tiden et arbeid i å bedre den tekniske samhandlingen mellom Kripos og politidistriktene, slik at arbeidet med å samle identifisert eller kategorisert overgrepsmateriale kan gå raskere.

2.6 Samarbeidet med norske tjenesteleverandører

Tjenesteleverandører innen for eksempel sosiale medier og lagringstjenester i USA har plikt til å melde ifra dersom de oppdager overgrepsmateriale eller seksualisert materiale av barn som blir lagret eller distribuert via deres tjenester. Dette gjøres ved at tjenesteleverandørene sammenligner filer mot en forhåndsdefinert liste av «hash-verdier» for bilder og filmer som viser overgrepsmateriale eller seksualisert materiale av barn. Listen over «hash-verdier» oppdateres og utvikles jevnlig etterhvert som overgrepsmateriale avdekkes eller rapporteres inn. Treffene rapporteres fra tjenesteleverandørene til National Center for Missing and Exploited Children (NCMEC), som igjen rapporterer videre til det landet hvor det er antatt at brukeren befant seg på tidspunktet for opplasting/deling.

Norske tjenesteleverandører er ikke underlagt samme rapporteringsplikt. Det er rimelig å anta at politiet, ved å avdekke personer som laster ned, oppbevarer eller deler overgrepsmateriale, også vil kunne avdekke personer som begår fysiske seksuelle overgrep. Det bør vurderes om også norske tjenesteleverandører bør bidra i dette arbeidet, eksempelvis gjennom en varslingsplikt til politiet.

2.7 Forslag for å bedre dokumentasjon og journalføring

Kripos er positiv til at utvalget har foreslått tiltak for å bedre aktørenes dokumentasjon og journalføring. Enkelte forskningsresultater antyder at det i gjennomsnitt tar ca. 17 år fra en person blir utsatt for seksuelle overgrep til vedkommende forteller om dette. I disse og andre saker vil mangelfull journalføring være et problem. Kripos opplever ofte at det i avhør av helsepersonell fremkommer viktig informasjon som ikke er nedtegnet i journaler.

3 SAMARBEID OG SAMORDNING (KAPITTEL 8)

Kripos er positiv til at det er satt fokus på økt samarbeid og samhandling i den hensikt å gi barn den oppfølging eller hjelp de har krav på. Kripos har tro på at ytterligere oppfølging av de punktene det er satt fokus på, kan bidra til at politiet oftere eller raskere kan etterforske hvorvidt barn er utsatt for vold eller seksuelle overgrep. En ikke ubetydelig andel av saker som gjelder vold og overgrep mot barn, henlegges etter bevisets stilling (denne henleggelsesgrunnen innebærer at saken anses uoppløst). Tidligere varsling av politiet, og bedre samhandling mellom politi og øvrige aktører, vil kunne medføre oppklaring av flere saker, enten i form av en fellende dom, eller ved at saken kan henlegges fordi intet straffbart forhold anses bevist. Det er – selvsagt – like viktig å avklare uskyld som skyld.

3.1 Frister for politi og påtalemyndighetens arbeid i familievoldssaker

Utvalget har foreslått at det innføres frister for politiets og påtalemyndighetens arbeid i familievoldssaker. Det følger av de siste årenes mål- og prioriteringsrundskriv fra riksadvokaten at slike saker skal være høyt prioritert. I saker der det er krav om tilrettelagte avhør, er det allerede fastsatt frister for gjennomføring av dette, jf. straffeprosessloven § 239 e). Funnene i utredningen gir etter vår oppfatning ikke grunnlag for å anta at innføring av lovpålagt frist for ferdigstilling av etterforskningen er et egnet tiltak. Vi støtter derfor ikke dette forslaget.

Selv om kort saksbehandlingstid kan være et tegn på kvalitetsmessig god etterforskning, er det en klar risiko for at et for stort fokus på saksbehandlingstid kan gå på bekostning av fokuset på øvrige kvalitetsmarkører i etterforskningen. Det fremgår av utredningen at utvalget så eksempler på at samtaler med barn ble gjennomført på en måte som gjorde at de ikke var trygge nok til å fortelle om vold eller overgrep de hadde blitt utsatt for. Ikke alle barn som møter hos politiet er klare til å fortelle om alt de har vært utsatt for som har betydning for straffesaken. Det kan også være flere søsken, som hver for seg forteller på forskjellige tidspunkt, for eksempel i forbindelse med at situasjonen har stabilisert seg i et beredskaps- eller fosterhjem. I saker som gjelder grov vold mot små barn, vil det som oftest være behov for en eller flere sakkyndigvurderinger. Dette vil også ha innvirkning på saksbehandlingstiden.

Dersom det innføres frist på alle saker som gjelder overtredelse av familievoldsbestemmelsene i straffeloven §§ 282 og 283, vil dette omfatte et stort antall saker hvert år. Sakene vil være av forskjellig alvorlighetsgrad og ha både voksne og barn som fornærmede. Riksadvokaten har de siste årene innført tiltak som er ment å redusere saksbehandlingstiden, slik som direktiv om bruk av etterforskningsplaner i saker som omhandler familievold.⁸ I stedet for å innføre frister, anbefaler Kripos at fokuset på øvrige kvalitetshevende tiltak økes, slik som kompetanseheving hos involverte og tverrfaglig samhandling. I tillegg bør det også vurderes om ressursene som er avsatt til dette området er tilstrekkelige.

3.2 Konsultasjonsteam

Kripos er positiv til at det foretas en evaluering av bruken og nytten av tverrfaglige konsultasjonsteam. Politiets og påtalemyndighetens deltakelse i konsultasjonsteam reiser flere problemstillinger som er omhandlet i riksadvokatens brev av 2. mars 2017⁹. Dette må hensyntas ved en evaluering.

3.3 Tverrfaglige øvelser i håndtering av saker som gjelder vold og overgrep mot barn

Et annet mulig tiltak som kan vurderes for å bedre samhandling og rolleforståelse, er tverrfaglige øvelser som gjelder vold og overgrep mot barn. Kripos er kjent med at enkelte sykehus har gode instruksverk for håndtering av saker hvor det er mistanke om barnemishandling eller omsorgssvikt, men kjenner ikke til omfanget av dette. Felles tverrfaglige øvelser vil kunne bidra til å bedre samhandlingen og å avdekke forbedringsområder. Kripos har fått tilbakemelding fra helsepersonell som opplever usikkerhet knyttet til reglene om når de skal varsle barnevern eller politi, og hvordan dette skal gjøres i praksis. Økt kjennskap til de ulike aktørenes roller og kapasitet, og hvem man kan henvende seg til med spørsmål, vil kunne bidra til en riktig terskel for varsling.

4 BARN MEDVIRKNING OG SAMTALE MED BARN (KAPITTEL 9)

Kripos er enig i at barns medvirkning i saker som angår dem, bør styrkes. Utvalget har pekt på at det bør utvikles skriftlige rutiner for skoler, barnehager, barnevernstjenesten og helsevesenet for samtaler med barn og hvordan barns medvirkning skal sikres. Det er angitt at disse bør omhandle hvilke situasjoner samtale med barn skal tilstrebese, hva som skal være

⁸ Riksadvokatens direktiv av 30.03.2015, om bruk av etterforskningsplaner – utvidelse.

⁹ Riksadvokatens brev «Felles retningslinjer for Statens Barnehus – politi og påtalemyndighetens deltakelse i konsultasjonsteam», av 02.03.2017

rammene for samtalen, innholdet i spørsmålene, og forslag til hvordan spørsmålene kan stilles. Kripos er positiv til dette arbeidet. Politiet har avhørere med stor praktisk erfaring og relevant utdanning i avhør av barn og andre sårbare personer. Arbeidet bør inkludere representanter fra politiet. Spørsmål som stilles, og hvordan de første samtalene med barnet blir gjennomført, vil kunne ha avgjørende betydning for resultatet av etterforskningen.

Utvalget har videre påpekt at det bør vurderes om adgangen til å holde journaler tilbake fra foreldrenes innsyn bør tydeliggjøres og konkretiseres. Digitale journaler kan tilnærmet umiddelbart etter gjennomført undersøkelse bli gjort tilgjengelig for foreldrene ved pålogging på nett. Dette kan være en utfordring i de tilfeller det er grunnlag for anmeldelse til politiet. Kripos er derfor enig i at adgangen til å skjermes journaler fra foreldrene bør klargjøres.

5 OPPSØKENDE VIRKSOMHET (KAPITTEL 10)

Kripos anser at økt oppsøkende virksomhet kan gi bedre muligheter til å avdekke omsorgssvikt og mulige straffbare forhold mot barn. Videre kan oppsøkende virksomhet redusere risiko. Oppsøkende virksomhet bør inkludere hjemmebesøk både under svangerskap og etter fødsel. Kripos er positiv til at det utarbeides en veiledning som også omhandler melding til barnevernstjenesten og politiet.

6 OPPFØLGING AV PERSONER SOM BEGÅR GJENTATTE SEKSUELLE OVERGREP (KAPITTEL 11)

Kripos støtter utvalget i forslaget om forskning på årsaker til vold og overgrep, samt hvilken effekt behandling kan ha på personer som begår slik kriminalitet. Utvalget har også påpekt behovet for å utrede hvordan man kan forhindre at personer som har begått seksuelle overgrep, fortsetter å begå overgrep etter soning. Videre uttaler utvalget at tilbakefallsrisiko og hvilken betydning en pedofilidiagnose har, bør utredes nærmere.¹⁰ Kripos er enig i dette. I tillegg kan det også være ønskelig med økt kunnskap om hva som kjennetegner domfelte overgripere i Norge som begår nye overgrep etter domfellelse. Det er ikke tilstrekkelig forskning på om, og eventuell hvilken effekt, tid og soning av dom har på gjentakelsesfaren. Kunnskap om dette må sees i lys av de senere års økning i straffens lengde ved domfellelse for vold og seksuelle overgrep mot barn.

Utvalget har stilt spørsmål om personer som er domfelt for seksuelle overgrep mot barn i noen tilfeller bør pålegges jevnlig meldeplikt til politiet. Utvalgets begrunnelse er ikke utdypet. Dersom vedkommende har sonet ferdig den tidsbestemte straffen, og eventuell prøvetid er utløpt, vil det ikke være grunnlag for videre meldeplikt. Forvaringsinstituttet skal som kjent fange opp de tilfellene hvor en tidsbestemt straff ikke anses tilstrekkelig til å verne samfunnet.

Det kan imidlertid være grunn til å vurdere om eksisterende muligheter for oppfølging av dømte seksualforbrytere utnyttes tilstrekkelig. Politiet og påtalemyndigheten kan trolig gjøre økt bruk av Justis- og beredskapsdepartementets rundskriv G-116/00, som omhandler varslingsrutiner for å hindre seksuelle overgrep mot barn. Videre kan det vurderes en mer aktiv oppfølging av dømte seksualforbrytere som løslates fra soning. Oppfølging kan gjennomføres som en forebyggende aktivitet. Eventuelt kan det ilegges besøksforbud, jf.

¹⁰ Pkt. 7.12.1, s 80

straffeprosessloven § 222 a, eller kontaktforbud, jf. straffeloven § 57, dersom vilkårene for dette er oppfylt.

7 TAUSHETSPLIKT, OPPLYSNINGSPLIKT, OPPLYSNINGSRETT OG AVVERGEPLIKT (KAPITTEL 12)

7.1 Avvergingsplikt, jf. straffeloven § 196

I boken *"Tale eller tie – om plikt til å avverge alvorlige lovbrudd og uriktige domfellelser"*, har forfatter Morten Holmboe stilt spørsmål ved om avvergingsplikten bør utvides til også å gjelde straffeloven § 311.¹¹ Straffeloven (2005) § 311 gjelder fremstillinger som viser seksuelle overgrep eller fremstillinger som seksualiserer barn. Kripos er positive til at det vurderes. Dersom man ikke ønsker at plikten skal favne for bredt, er et alternativ å utrede om det bør omfatte § 311 der hvor det straffbare materialet viser barn under 14 år, eller barn som fremstår å være under 14 år.

For en utenforstående vil det være vanskelig å vite hva slags seksuelle overgrep det er sannsynlighetsovervekt for at vil bli begått. Ved å inkludere § 311, vil denne vurderingen kunne være enklere å foreta. En aldersbegrensning til 14 år kan sies å korrespondere bedre med avvergingsplikten, slik bestemmelsen er utformet i dag. Samme lov § 299, voldtekt av barn under 14 år, er omfattet av avvergingsplikten, mens samme lov § 302, seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år, ikke er omfattet. Dersom § 311 inntas, bør det også vurderes å inkludere § 310. § 310 forbyr det å overvære en fremvisning av seksuelle overgrep mot barn, eller fremvisning som seksualiserer barn.

Kripos anbefaler videre at det utarbeides en offentlig tilgjengelig veileder i hvordan avvergingsplikten skal forstås, tilpasset eksterne aktører som kan motta informasjon om vold og overgrep mot barn. Ikke sjelden har personer som vurderer å varsle et nært forhold til den det er aktuelt å varsle om, enten det gjelder en mulig mistenkt eller en mulig fornærmet. En tydeliggjøring av hva avvergingsplikten er, hvordan den oppfylles og hvilke kontaktpunkter som skal brukes, vil kunne gjøre vurderingene enklere for melder.

Usikkerhet omkring forholdet mellom taushetsplikt og melde- og avvergingsplikten, kan også gjøre at personell i for eksempel helsesektoren, skole- og barnehagesektoren vegrer seg for å melde fra. Økt kunnskap om avvergingsplikten for personell med yrkesmessig pålagt taushetsplikt kan bidra til riktigere vurderinger om når opplysningsplikten inntreffer og hva den i praksis innebærer. Kripos stiller seg derfor positiv til kompetansehevende tiltak på dette området.

Barnevernlovens bestemmelser om innsyn for foreldrene er i enkelte tilfeller en utfordring for politiet. Det bør vurderes om påtalemyndigheten, i enkelte tilfeller og for en begrenset tidsperiode, kan pålegge barnevernet å klausulere sine dokumenter for innsyn. Særlig aktuelt er dette der en eller begge foreldrene enten er mistenkte eller sentrale vitner. Det bør vurderes å gjelde uavhengig av om dokumentene er produsert av barnevernet selv eller mottatt fra andre aktører, som barnehage, skole, helsevesenet eller politiet.

¹¹ Morten Holmboe, 2017, *Tale eller tie – om plikt til å avverge alvorlige lovbrudd og uriktige domfellelser*, s. 234-235.

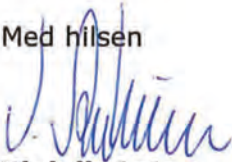
8 FAST UNDERSØKELSESDORDNING (KAPITTEL 15)

Kripos er uenig i utvalgets forslag om opprettelse av en fast undersøkelsesordning. Vi slutter oss til utvalgsmedlemmet Dinardi's dissens, jf. utredningen punkt 15.6.

Flertallet har blant annet vist til at "*politiets etterforskning begrenser seg i stor grad til å avdekke hvem som er gjerningspersonen*". Etter Kripos' syn er dette en uriktig beskrivelse av hva en etterforskning omfatter. En etterforskning skal ikke bare gi svaret på hvem, men også hva, hvor, når, hvorfor og hvordan. Under etterforskningen utredes både hendelsesforløp, årsaksfaktorer og årsakssammenhenger, avhengig av hva den konkrete saken gir grunnlag for å undersøke. I tillegg til å avklare spørsmålet om straffeskyld er undersøkelsene av betydning for straff- og erstatningsutmåling. Opplysningene fra etterforskningen kan også benyttes i et forebyggende perspektiv.

En kommisjon vil ha overlappende oppgaver med både tilsynsmyndigheten og politiet. Dette kan bidra til en uklar rolleforståelse, med risiko for uheldige konsekvenser. De tiltenkte ressursene kan utnyttes bedre ved å styrke eksisterende organer.

Med hilsen

Vignje Antun
ass. sjef Kripos

Saksbehandlere:
Line Thorsberg
politiadvokat

Anne Merete Evenrud
politiadvokat

Gjenpart: Det nasjonale statsadvokatembetet

Politidirektoratet

OSLO POLITIDISTRIKT

Deres referanse:
21/52266Vår referanse:
21/52266Sted, Dato
Oslo, 28.05.2021**Høringsvar fra Oslo politidistrikt – Straffelovrådets gjennomgang av kapittel 26 i Straffeloven - Seksuallovbrudd****INNLEDNING**

Det vises til brev datert 29.04.2021 hvor politidistriktene er bedt om å komme med innspill til straffelovrådets gjennomgang av kapittel 26 i straffeloven. Straffelovrådet skriver følgende i sin invitasjon:

"Straffelovrådet inviterer med dette til å komme med innspill til problemstillinger som det er ønskelig at rådet utreder i sitt arbeid. Praktiske erfaringer og synspunkter som illustrerer forbedringspunkter ved dagens kapittel om seksuallovbrudd, vil være av særlig interesse. Aktuelle problemstillinger kan være for eksempel om det finnes handlinger som kan karakteriseres som så klanderverdige at de bør straffes som voldtekt, men som ikke er straffbare som voldtekt etter gjeldende rett. Andre problemstillinger kan være om handlinger som kan straffes etter straffebudet om voldtekt, eller andre straffebud, bør møtes med mildere eller strengere reaksjoner. Aktuelle problemstillinger kan også springe ut av at det er uklart hvilke handlinger som omfattes av ulike straffebud, eller at grensene mellom straffebudene er uklare, noe som også kan bety at de ulike straffebudene ikke er godt nok avstemt mot hverandre".

Oslo politidistrikt (heretter OPD) vil innledningsvis takke for muligheten til å komme med innspill i dette viktige arbeidet.

INNSPILL TIL DE ULIKE BESTEMMELSENE:**Strl § 291 (Voldtekt)**

Innledningsvis vises til det lovforarbeid med foranliggende høringsuttalelser som allerede er gjort gjennom ny straffelov og dens ikrafttreden i oktober 2015. Utvidelsen av voldtektsbestemmelsen

OSLO POLITIDISTRIKT

med tanke på manglende samtykke er som kjent vurdert flere ganger tidligere og Oslo politidistrikt slutter seg fortsatt til de innvendinger som har vært fremholdt, blant annet gjennom høringssvaret fra Hordaland statsadvokatembeter 14.mai 2013 hvor det blant annet heter følgende:

"De gjeldende straffebestemmelser mot voldtekt, bygger klart nok på at den straffbare seksuelle omgang må skje uten samtykke. Loven gir uttrykk for dette ved å beskrive situasjoner eller tilstander ved offeret hvor reelt samtykke mangler eller hvor gjemingspersonen tvinger sin vilje igjennom ved å bruke maktmidler (vold eller truende adferd) for å skaffe seg seksuell omgang. Det er ikke et krav til motstand/motverge fra offeret for noen av voldtektskategoriene i strl. 1902 § 192. Fravær av bevis for motverge/motstand i en konkret sak, har først og fremst betydning for bevisbedømmelsen, særlig mht. gjerningsmannens forsett, jf. ovenfor. Bevisproblemene - herunder bevistemaet- endres etter vårt syn ikke ved tilføyelse som foreslått.

Vi er derfor skeptisk til forlaget om en ny § 192 bokstav d) rettet mot den som " ... på annen måte har seksuell omgang med noen som ikke har samtykket i det. " En slik bestemmelse bør etter vårt syn ikke vedtas. En slik bestemmelse har heller ikke i tidligere lovarbeid vært ansett som nødvendig, jf. redegjørelsen i høringsnotatets pkt. 4.4. Den "restkategori" som forslaget tar sikte på å ramme, synes det svært vanskelig å finne praktiske eksempler på. Vi kjenner ingen saker herfra, og de eksempler som nevnes i høringsnotatet (på s. 33) dekkes etter vårt syn av gjeldende lov.

Dersom det av "pedagogiske grunner" inntas en formulering i loven om manglende samtykke, slik departementet argumenterer for, bør det i så fall vurderes om dette kan ivaretas ved en tilføyelse i gjeldende § 192 bokstav b), f. eks. ved å endre formuleringen der til " ... noen som er bevisstløs eller av andre grunner er fysisk eller psykisk ute av stand til å motsette seg eller samtykke i den seksuelle omgang, ... "

Med en slik formulering vil fokuset dreies noe - slik man ønsker - fra manglende motstand slik loven i dag lyder, og over mot det grunnleggende og klart underforståtte: fornærmedes manglende samtykke. Se i samme retning den finske lovs fokus på manglende evne til å forvare seg eller utforme eller uttrykke sin vilje jf. høringsnotatet s. 30-31).

Dersom også den foreslåtte formulering " fysisk eller psykisk", tilføyes, vil det tydeliggjøres at loven rammer tilfeller hvor offeret er i stand til motstand, men av frykt helt unnlater eller mister evnen til motstand eller straks gir opp enhver motstand. Slik Rt. 1993 s. 963 Gf. høringsnotatet s. 34) og tilfellene nevnt i Matningsdal, Norsk spesiell strafferett s. 176. Noen endring i rettsstillingen vil ikke forslaget her innebære, men vil antagelig klarere uttrykke gjeldende rett.

Vår erfaring er at bestemmelsen i § 291 favner de tilfeller som bør falle inn under voldtektsbestemmelsen, med dertil gjeldende minstestraft og strafferamme. Spørsmålet om manglende samtykke bør etter vår oppfatning ikke tas inn i og blandes sammen med voldtektsbestemmelsen i 291. Det er vesentlige forskjeller, særlig med tanke på straffverdighet, straffeutmåling og gjerningsmannens grad av skyld i de tilfellene som nå faller inn under § 291 og tilfeller med seksuell omgang uten samtykke.

Straffeloven § 297, seksuell *handling* uten samtykke, omfatter i teorien også seksuell omgang uten samtykke, men bestemmelsen benyttes i liten grad i disse tilfellene i praksis. Dersom man ønsker å tydeliggjøre at også seksuell omgang uten samtykke er straffbart, bør det fremkomme eksplisitt i § 297 som i dag heter seksuell *handling* uten samtykke. Strafferammen i § 297 bør da økes fra 1 år til inntil 6 år (se under) slik at den er i samsvar med de øvrige bestemmelsene i kapittelet som omfatter seksuell omgang, som for eksempel seksuell omgang som følge av misbruk av overmaktsforhold (§ 295), seksuell omgang med innsatte mv. i institusjon (§ 296), og seksuell omgang med barn mellom 14-16 år (§ 302). Det vil på denne måten også markere ulikheten mellom seksuell omgang oppnådd på grunn av manglende samtykke og de tilfeller hvor den seksuelle omgangen beviselig er oppnådd med vold, tvang eller trusler eller hvor fornærmede var bevistløs og ute av stand til å motsette seg.

Vi vil imidlertid understreke at det er straffeskjerpende omstendigheter ved den seksuelle omgangen i strl § 295 og 296, som ikke er tilstede i vårt forslag, og som gjør at strafferammen for seksuell omgang uten samtykke kanskje bør legges noe lavere enn 6 år.

For øvrig bemerkes at strafferammen for overtredelse av dagens strl § 297 etter vårt syn er for lav og bør økes. Dette vil skape bedre sammenheng med straffenivået for voldtekt samt gi et større handlingsrom i enkeltsak. Forslaget om utvidelse av strafferamme innebærer også at foreldelsesfristen for disse tilfellene øker tilsvarende.

Samtidig kan man vurdere å nedjustere minstestrafen i 292 og 300 fra 3 til 2 år for å gi retten et større handlingsrom og muligens redusere uriktige frifinnelser der særlig meddommere kan føle at konsekvensen for domfelte ved domfellelse for voldtekt, blir for stor. Dette gjelder kanskje særlig i de tilfellene som omfattes av § 291 b, der fornærmede er ute av stand til å motsette seg handlingen pga søvn/beruselse. Vi understreker imidlertid at vi med dette ikke mener å skape et forskjellig straffenivå for de ulike alternativene i strl § 291.

Strl § 311

Oslo politidistrikt mener strl § 311 slik den er utformet i dag er for snever og at bestemmelsen bør vurderes justert, i alle fall med en økning av strafferammen. Vi ser imidlertid også gode grunner for en oppdeling slik at man får en mildere bestemmelse med en strafferamme på 1 år og en grovere

bestemmelse med strafferamme på 6 år (evt 10 år), i tillegg til den nåværende bestemmelsen med strafferamme 3 år. Se til sammenligning tyveribestemmelsene samt familievoldsbestemmelsene.

Historikk:

Straffeloven § 311 viderefører bestemmelsen i gammel straffelov § 204a. Strafferammen ble ikke hevet for denne bestemmelsen i straffeloven av 2005.

Ved Høyesteretts avgjørelse i Rt-2013-950 ble det generelle straffenivået for befatning med fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn hevet. Det straffbare forholdet i saken gjaldt befatning med omfattende overgrepsmateriale av grov art og spredning av materialet ved fildeling.

Høyesterett uttalte følgende i avsnitt 32-36:

"I tilknytning til arbeidet med ny straffelov uttalte departementet at det på enkelte områder er ønskelig med en skjerpet straff, herunder ved befatning med barnepornografi, jf. Ot.prp.nr.90 (2003–2004) Om lov om straff side 125. Uttalelsen fikk tilslutning i Innst.O.nr.72 (2004–2005) side 26. Også i Ot.prp.nr.8 (2007–2008) side 24 uttalte departementet at det blant annet ved seksualiserte skildringer av barn er ønskelig med en skjerpet straff. Straffenivået for overgrepsskildringer er imidlertid ikke nevnt i Ot.prp.nr.22 (2008–2009), der bestemmelsen i § 204a foreslås videreført med mindre endringer. I forbindelse med endringer i straffeloven 1902 som blant annet skjerper straffen for seksuallovbrudd, gjør departementet rede for vurderinger om skjerpet straff som ble foretatt i forbindelse med ny straffelov, og det vises til ønsket om å skjerpe straffen blant annet for seksualiserte skildringer av barn, jf. Prop.97 L [2009-2010] side 8.

Jeg oppfatter disse uttalelsene dithen at lovgivers intensjon er at straffenivået ved befatning med barnepornografi bør heves.

Det bør etter mitt syn dessuten få betydning at det i nyere rettspraksis – på bakgrunn av lovendringen 25. juni 2010 nr. 46 – er foretatt en merkbar heving av straffenivået for seksuell omgang med barn. I denne forbindelse viser jeg til at Høyesterett ved utmåling av straff for befatning med barnepornografi, også tidligere har vektlagt at straffen for overgrep mot barn er skjerpet, jf. Rt-2002-1187 på side 1191".

I HR-2016-2357-A peker Høyesterett på at den teknologiske utviklingen gir grunn til å vurdere om allmennpreventive hensyn tilsier at det bør skje en justering av straffenivået. I avsnitt 24 og 25 fremgår:

"Internett og datasystemer er blitt viktige verktøy ved befatning med overgrepssbilder av barn, jf. Prop.68 L (2015–2016) side 25. Mens det bare for få år siden tok lang tid å laste ned bilder fra internett, er det nå utviklet en rekke nye funksjoner som har bidratt til økt spredning av barnepornografisk materiale over nettet. Det er i dag mindre behov for å laste ned bilder, fordi slike bilder til enhver tid er lett tilgjengelige på internett uten lagring på egen maskin.

Den teknologiske utviklingen bør etter mitt syn få betydning for hvilke momenter som skal stå sentralt som målestokk for handlingens grovhet. Utviklingen gir også grunn til å vurdere om allmennpreventive hensyn tilsier at det bør skje en justering av straffenivået ved overtredelse av straffeloven 1902 § 204 a. Jeg tilføyer at straffeloven 2005 § 311 med visse justeringer viderefører § 204 a og har samme øvre strafferamme på tre år."

Straffeskjerpelsen som det vises til i Rt-2013-950 bør gjenspeiles i straffebestemmelsen og samsvare med den øvrige straffeskjerpelsen etter 2005 loven.

Dette vil medføre at foreldelsesfristen blir lengre enn 5 år, og underbygger således allmenne preventive hensyn.

Når det gjelder straffeutmålingsmomenter i 311 saker følger det av Rt-2007-422 avsnitt 12:

Når det gjelder straffenivået ved besittelse av barnepornografi, vil dette bero på flere momenter der særlig mengden av stoff, grovheten i skildringene, barnas alder, varigheten av besittelsen og eventuell videreformidling av stoffet til andre vil ha betydning.

Det følger av Rt-2013-950 avsnitt 19 og HR-2016-2357-A avsnitt 22 at disse generelle synspunktene fremdeles danner utgangspunktet for straffutmålingen.

For å utmåle riktig straff for en overtredelse av straffeloven § 311 må det foretas en bred vurdering av ovennevnte momenter. Det kan derfor være mer skjønnsomt å heve strafferammen istedenfor å utforme en ny bestemmelse som skal komme til anvendelse for de grove overtredelsene slik som i f.eks narkotikabestemmelsen.

Teknologien endrer seg raskt. Det er mulig å få tilgang til overgrepsmateriale på det mørke nettet, og det bidrar til at oppdagelsesrisikoen blir lavere ved å bruke fildelingsprogrammer som ikke etterlater spor. Dette bør få betydning i form av høyere straff når det brukes betydelige ressurser for å avdekke den typen kriminalitet. Det krever høy faglig kompetanse å avdekke og etterforske slike saker. Besittelse og produksjon av overgrepsmateriale representerer et stort samfunnsproblem og rammer de mest hjelpesløse og har stort skadepotensiale for ofrene. Å heve strafferammen vil på en tydelig måte sende et signal om at lovgiver slår hardt ned på overtredelser som rammer barn.

Oslo politidistrikt har ved flere anledninger sett at strafferammen for overtredelse av strl § 311 er for lav og at retten stanger i taket i de verste tilfellene. Se f.eks "Arkitektdommen" (19-07621MED-OTIR/01) som dreide seg om en 58 år gammel arkitekt som over 15 år hadde lastet ned 10.859 unike filer, hvorav 949 filer var unike filmer på over 150 timer. Materialet hadde en stor spennvidde, fra misbruk av barn ned i spedbarnsalder, til poseringsfoto med gutter i tenårene. Via chat hadde han også vært med på å lage en rekke skildringer av seksuelt misbruk av barn, i tillegg til at det hadde funnet sted deling. Materialet ble ansett grovt; det inneholdt den beryktede filmen "Daysys Destruction", der blant annet en jente på bare 18 måneder ble utsatt for grovt misbruk. Med

utgangspunkt i omfang, grovhet og deling, mente retten at man skulle lagt til grunn lovens maksimum på tre år. Etter en tilståelsesrabatt på fire måneder og en liggetidsrabatt på fire måneder, ble straffen fastsatt til fengsel i to år og fire måneder.

Se videre LB-2018-28906 hvor tiltalte i tingretten var dømt til 2 år og 8 måneder fengsel (inkludert tilståelsesrabatt) for besittelse og deling av bilder og videoer som viste seksuelle overgrep mot barn, jf. 311 første ledd. Lagmannsretten nektet domfeltes anke over straffutmålingen fremmet.

Se også Oslo tingretts dom av 15.11.19 (19-134900MED-OTIR/01) hvor tingretten tok et utgangspunkt på i underkant av 5 års fengsel, i en sak som omhandlet to forskjellige perioder med nedlasting/oppbevaring av straffbart materiale fra den domfeltes side, men hvor dommen siden ble opphevet fordi man mente de to periodene måtte anses som et fortsatt straffbart forhold. Når vi nå skal sende saken inn på nytt til tingretten med forslag om tilståelsesdom, er vi bundet til nåværende strafferamme på 3 år.

Og til sist HR-2019-2048-A hvor Høyesterett vurderte befatning med grove fremstillinger av seksuelle overgrep mot barn i en periode på 2 og et halvt år, til fengsel i 3 år.

Det kan også nevnes at Sverige og Danmark har hevet strafferammen til 6 år for grov overtredelse. Angivelig var dette til dels begrunnet med at det i flere EU-land er krav om mer enn 6 års strafferamme for å benytte skjulte metoder. I saker som krever etterforskning i utlandet kan dette også tale for å heve strafferammen i Norge til 6 år.

Samtidig ser Oslo politidistrikt en rekke saker med unge gjerningspersoner, fortrinnsvis gutter, som har fått tilsendt videoer, såkalte virale videoer, som viser seksuelle overgrep mot små barn som deles på ulike apper. Dette er personer som ikke har søkt etter ulovlig materiale, men som kommer over det ved en tilfeldighet, og enten lagrer det eller deler det videre. De vil i dag straffes for § 311, og en domfellelse for overtredelse av § 311 vil kunne ødelegge mange muligheter for dem mtp fremtidig utdanning og jobb. Vi tror dette er en utilsiktet følge. Disse typetilfellene, bør fortsatt være straffbare, men kunne vurderes i en mildere kategori i form av et straffebud med 1 års strafferamme, som f.eks ikke inntas i opplistingen i personregisterloven § 39.

Oppsummert er Oslo politidistrikts av den oppfatning at strafferammen for overtredelse av strl § 311 er for lav og at vi mener en løsning kan være å innføre en "grov" bestemmelse i f.eks strl § 311a med strafferamme på inntil 6 år (evnt 10 år som i strl § 283). Hvilke saker som skal subsumeres i den grove bestemmelsen vil baseres på et skjønn med kriterier lik det Høyesterett har vurdert som straffeskjerpene omstendigheter i nevnte dommer. Man kan som antydnet tenke seg en ordlyd tilsvarende strl § 283.

Videre mener vi at det også bør være en ordinær bestemmelse og en mild bestemmelse. Vi mener at påtalekompetansen for den milde bestemmelsen (1 år) og den ordinære (3 år) bestemmelsen bør delegeres til politiet. Saksbehandlingen av disse sakene vil med det forenkles i tillegg til at det kan bli lettere for politiet å sortere hvilke avsnitt/seksjoner som bør etterforske sakene.

Lovteknisk mangel?

Strl § 311 har etter vårt syn også en lovteknisk "mangel" ved at jevnbyrdighetsregelen kun gjelder de mellom 16 og 18 år som deler bilder. Den bør utvides til 15 år, og gjelde både bilder og film, da det ikke er rent sjeldent at 15 årige kjæresten deler bilder og filmer.

En ønsker også å påpeke at det kan være et dilemma at det ikke er overensstemmelse mellom den seksuelle lavalder og definisjonen av barn etter § 311. Dette kan skape noen rare avgrensninger, der man som 16 åring er gammel nok til å ha seksuell omgang mens et seksualisert bilde/film av samme person kan bli vurdert som ulovlig.

Annet

Strl. 308

Det bes om at straffelovrådet vurderer hvorvidt bestemmelsen i § 308 skal endres til å også omfatte tilfeller som nevnt i § 305 a. Disse tilfellene er ikke inkludert i opplistingen av tilfeller som kan lates straffri på grunn av jevnbyrdighet i alder og utvikling. Det fremgår ikke av forarbeidene hvorfor for eksempel seksualisert prat mellom jevnaldrende ikke skal omfattes av unntaksbestemmelsen i § 308.

Med vennlig hilsen

Beate Brinch Sand

Leder, Felles enhet for påtal

POLITIHØGSKOLEN

Politidirektoratet
Postboks 2090 Vik
0125 OSLO

NORWEGIAN POLICE UNIVERSITY COLLEGE

Deres referanse:
21/50679 - 2

Vår referanse:
21/00841-3

Dato:
10.05.2021

INNSPILL TIL STRAFFELOVRÅDETS GJENNOMGANG AV STRAFFELOVENS KAPITTEL OM SEKSUALLOVBRUDD

Politihøgskolen viser til brev av 29. april vedrørende ønske om innspill til Straffelovrådets gjennomgang av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd.

Politihøgskolen mener Straffelovrådet bør vurdere å gjennomgå regelen om straffbortfall og straffnedsettelse på grunn av jevnbyrdighet i alder og utvikling (straffeloven § 308). I tillegg til at partene må være omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling, kreves det at den eldre ikke har utnyttet den mindreårige. Regelen gjelder bare frivillig seksuell omgang mv. (Jacobsen et al., 2020, s. 150-153; Matningsdal, 2021, s. 248-252). Straffenivået for seksuallovbrudd mot mindreårige er blitt betydelig skjerpet i de senere årene. Dersom vilkårene for straffbortfall er oppfylt, vil resultatet bli henleggelse eller frifinnelse, og saken vil dermed ikke bli anmerket på en politiattest. En anmerkning på politiattesten om straffereaksjon for seksuallovbrudd mot mindreårige vil utelukke vedkommende fra en rekke stillinger, utdanninger og verv. Det har derfor stor betydning for mistenkte om straffbortfallsregelen anvendes.

Den aldersforskjellen som kan godtas, er gjennom et samspill mellom rettspraksis og lovgiveren blitt betydelig utvidet siden vedtakelsen i 1963. Det er ikke lett for borgerne å forutse når regelen kan og skal anvendes (Holmboe, 2019, s. 332-334). Det kan for eksempel føre til at et yngre kjærestepar der aldersforskjellen er litt for stor, har seksuell omgang i den uriktige tro at det er innenfor loven, noe som kan føre til at den eldste kan bli stemplet som seksualforbryter. Det kan være et spørsmål om regelen kan formuleres klarere både vedrørende den tillatte aldersforskjellen, og om hva slags atferd som skal utelukke bruk av regelen.

Med hilsen

Nina Skarpenes
Rektor

Elisabeth Hammer Sæten
Seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Kilder:

- Holmboe, M. (2019). Ungdom, sex og straff – om straffbortfall og straffnedsettelse på grunn av jevnbyrdighet i alder og utvikling. I K. E. Sæther, K. A. Kvande, R. Torgersen & U. Stridbeck (Red.), *Straff & frihet: Til vern om den liberale rettsstat*. Festskrift til Tor-Aksel Busch (s. 315-336). Gyldendal Juridisk.
- Jacobsen, J., Husabø, E. J., Gröning, L. & Strandbakken, A. (2020). *Forbrytelser i utvalg : straffelovens regler om voldsforbrytelser, seksualforbrytelser, formuesforbrytelser og narkotikaforbrytelser*. Fagbokforlaget.
- Matningsdal, M. (2021). *Norsk spesiell strafferett (3. utg.)*. Fagbokforlaget.

Saksbehandler:

Professor Morten Holmboe

Kopi til:

Politidirektoratet v/Fredrik Skoglunn

Politidirektoratet
Postboks 2090 Vik
0125 Oslo

Sør-Øst politidistrikt

Deres referanse:

Vår referanse:
21/50679 - 19

Dato:
25.05.2021

Innspill til Straffelovrådets gjennomgang av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd - Sør-Øst politidistrikt

Det vises til Straffelovrådets invitasjon til å komme med innspill til problemstillinger som det er ønskelig at rådet utreder i sitt arbeid med lovendringer i straffelovens kapittel om seksuallovbrudd. Innspillene skal sendes inn til POD innen tirsdag 25. mai 2021, jf. brev av 29. april 2021.

Under følger Sør-Øst politidistrikt sine innspill til Straffelovrådet.

1. Seksuell omgang uten samtykke

Problemstillingen er i saker hvor fornærmede anmelder en voldtekt og forklarer seg om seksuell omgang som ikke var frivillig, men hvor det ikke var benyttet vold, truende atferd eller fornærmede ikke har vært bevisstløs eller av andre grunner ikke har klart å motsette seg handlingen. Heller ikke andre bestemmelser som retter seg mot seksuell omgang ved misbruk av tillitsforhold eller lignende er oppfylt. Som oftest er dette hendelser som er seksuell omgang, men rammes i dag kun av seksuell handling uten samtykke, jf. straffeloven § 297. Strafferammen for disse lovbruddene er da fengsel inntil 1 år.

Eksempler på slike hendelser er innføring av penis, fingre eller gjenstand i skjeden hvor fornærmede sier nei og/eller "fryser til" uten at det faller inn under ute av stand-alternativet i voldtektsbestemmelsen.

Bør det være en bestemmelse som omfatter seksuell omgang uten samtykke, uten at dette er voldtekt? Strafferammen bør i så fall være høyere enn seksuell handling uten samtykke, men under voldtekt.

Som kjent vurderte lovgiver dette når ny straffelov ble utredet, men landet på at disse hendelsene ble rammet av seksuell handling uten samtykke og at påtalemyndigheten skulle vurdere om denne bestemmelsen får anvendelse, jf. Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) punkt 7.5.1.5. Her fremgår blant annet:

Sør-Øst politidistrikt

"En bestemmelse om seksuell handling med noen som ikke har samtykket i det, finnes i straffeloven 1902 § 200 første ledd og er foreslått videreført i forslag til straffeloven 2005 § 297. Man kunne tenkt seg en felles regulering av seksuell omgang og seksuell handling med noen som ikke har samtykket i det. Spørsmålet om det praktiske behovet for en slik bestemmelse melder seg imidlertid også her. I tillegg kommer en risiko for at visse tilfeller av voldtekt ville bli nedsubsumert til seksuell omgang med noen som ikke har samtykket i det. Departementet foreslår nedenfor i punkt 7.5.3.3 å heve minstestrafen for voldtekt til samleie til fengsel i tre år. Selv om departementet forutsetter at domstolene vil følge lovgivers intensjoner, kan man ikke helt se bort fra risikoen for nedsubsumsjon, som vil svekke den skjerpingen av straffenivået for voldtekt som departementet ønsker.

Departementet vil derfor ikke foreslå en egen bestemmelse som retter seg mot seksuell omgang uten samtykke.

Hvis det skulle være tilfeller hvor det kan bevises at det har skjedd seksuell omgang uten samtykke og at tiltalte har utvist forsett i så måte, men uten at de kvalifiserende elementene i voldtektsbestemmelsen eller andre bestemmelser som retter seg mot seksuell omgang ved misbruk av tillitsforhold eller lignende er oppfylt, mener departementet at det bør vurderes om bestemmelsen om seksuell handling uten samtykke kan anvendes for å dekke i hvert fall visse sider av handlingen."

I vår praksis har vi erfart at vi synes det er uheldig at saker som handler om seksuell **omgang** uten samtykke faller inn under seksuell **handling** uten samtykke, med en lav strafferamme. Disse sakene er mer alvorlige, men ikke like alvorlige som voldtekt. Vi mener således det bør innføres et eget straffebud som omhandler seksuell omgang uten samtykke, med en strafferamme som er høyere enn fengsel inntil 1 år, men lavere enn fengsel inntil 10 år.

2. Foreldelsesfrister på de mindre alvorlige seksuallovbruddene

Foreldelsesfristen for enkelte av de mindre alvorlige seksuallovbruddene, er i enkelte tilfeller svært kort. Seksuelt krenkende atferd og handlinger mot fornærmede som er over 16 år har en strafferamme på 1 år, jf. straffeloven §§ 297 og 298. Foreldelsesfristen er da 2 år, jf. straffeloven § 86 første ledd bokstav a.

Mange forhold er foreldet før de anmeldes eller før vi har mulighet til å sikte gjerningsmannen.

I vår praksis har vi opplevd uheldige følger av dette. Det kan være barn mellom 16 og 18 år som har blitt berørte av voksne på arbeidsplassen, som ikke våget å anmeldes forholdet før det har gått en stund. Når fornærmede endelig tør å si i fra, så kan forholdet være foreldet. For en ung fornærmet som akkurat har startet i arbeidslivet, kan dette være svært uheldig.

Også andre forhold enn alder kan gjøre at man er sårbar for ulike seksuelle tilnærmelser. Mange kan føle det som urettferdig at gjerningsmannen ikke blir stilt til ansvar fordi forholdet skjedde for to eller tre år siden.

3. Eget lovbestemmelse om serieovergrep

Sør-Øst politidistrikt har tidligere støttet innføring av en egen bestemmelse for serieovergrep, særlig på nettet. Dette bør kanskje også problematiseres av Straffelovrådet. Vi skrev følgende i vår høringsuttalelse den gang:

"1. Bør det innføres et nytt straffebud om serieovergrep?

Sør-Øst politidistrikt mener det bør innføres et kollektivstraffebud mot serieovergrep på linje med straffebudene mot vold i nære relasjoner og terrorhandlinger. Politidistriktet ser ulempene, men mener fordelene veier tyngre. Man vil særlig treffe mer presist kjernen i den straffbare virksomhet, noe som innebærer en pedagogisk gevinst, slik Riksadvokaten påpeker. Videre støtter politidistriktet følgende uttalelse fra Riksadvokaten:

"Det vil således ikke være nødvendig å forholde seg teknisk og formelt til et stort antall vedleggssaker, med tilhørende beslutninger om etterforskning og påtaleavgjørelser. I stedet vil etterforskning og iretteføring kunne avgrensnes løpende innenfor rammene av én sak."

Den mest uheldige virkningen av et slik lovbud vil kunne være at samtlige seksuelle overgrep gjerningspersonen har begått, og som anses som en del av det straffbare forholdet, blir rettskraftig avgjort ved pådømmelsen. Dette gjelder også for handlinger som ikke er nevnt i tiltalen, eller vært fremme under forhandlingene. Riksadvokaten påpeker dog at denne virkningen kan forebygges:

"Vekten av en slik motforestilling begrenses imidlertid av at det skisserte straffebud bare vil få anvendelse i meget alvorlige saker, og det skal således mye til for at saken senere skal komme i et helt nytt lys. Skulle det likevel være tilfellet, kan påtalemyndigheten etter straffeprosessloven § 393 kreve gjenåpning til skade for en domfelt når det på grunn av nye opplysninger eller bevis må antas at han er skyldig i «en vesentlig grovere straffbar handling enn den han er dømt for."

4. Andre problemstillinger

Andre forhold Straffelovrådet kan vurdere å se på er problemstillinger som fremkommer av HR-2017-1245-A, samt HR-2019-537-A og LA-2019-63142. Også i saker hvor den fornærmede ikke er under 18 år bør man vernes av lovbrudd i kapittelet om seksuallovbrudd når bilder eller sniktitting åpenbart gjøres i seksuell motivasjon, og selv om fornærmede ikke kjenner til det.

Med hilsen

Per Thomas Omholt
 Politiinspektør

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Kopi:

Fredrik Skoglunn

Politidirektoratet
Postboks 2090 Vikta
0125 Oslo

Vest politidistrikt

Deres referanse:

Vår referanse:
21/50679 - 21

Dato:
25.05.2021

Innspill til Straffelovrådets gjennomgang av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd

Det vises til Justis- og beredskapsdepartementets invitasjon til å komme med innspill til Straffelovrådets arbeid med å gjennomgå straffelovens kapittel om seksuallovbrudd.

Vest politidistrikt ønsker her å komme med noen korte innspill.

- 1) Under henvisning til at det foreligger rettspraksis hvor strafferammen for overtredelser av straffeloven § 311 er benyttet fullt ut, se for eksempel HR-2019-2048, bør strafferammen for denne type lovovertridelser vurderes økt.
- 2) Pt har vi straffebestemmelser som rammer hhv seksuell handling uten samtykke og voldtekt. Vi har imidlertid ingen bestemmelse som rammer seksuell omgang uten samtykke, og et slikt tilfelle kan eventuelt kun straffes som seksuell handling uten samtykke.

Dette kan fremstå som et manglende ledd i en skala for grovhet på området for seksuelle overgrep. Det er ut fra anmeldelser som kommer inn indikasjoner på at opinionen er at det foreligger voldtekt dersom seksuell omgang gjennomføres uten samtykke. Uten å vurdere en "samtykkelov" i forhold til voldtekt, kan det likevel være aktuelt å straffe seksuell omgang uten samtykke med en lavere strafferamme enn voldtekt, men høyere enn seksuell handling uten samtykke.

- 3) Strafferammen for seksuell handling uten samtykke, jfr. straffeloven § 297 bør skjerpes, alternativt bør det tilføres nytt ledd i bestemmelsen om "kvalifisert seksuell handling" med høyere strafferamme tilsvarende straffeloven § 299 bokstav c).

Her nevnes ett konkret eksempel for å illustrere behovet; Fornærmede var 16 år på gjerningstidspunktet, mens mistenkte var i slutten av 30 årene og venn av familien og nabo. Det seksuelle overgrepet besto i at mistenkte plutselig dro ned buksen og trusen til fornærmede og begynte å suge penis hans. En krenkende handling som ga fornærmede diverse problemer i ettertid, men uten at det ble benyttet vold eller truende atferd og selv om fornærmede "frøys til" var han ikke ute av

Vest politidistrikt

stand til å motsette seg handlingen i lovens forstand, jfr. straffeloven § 291 a) og b). Handlingen ble heller ikke rammet av straffeloven § 295. Det aktuelle straffebudet ble dermed § 297. Gjerningstidspunkt var sannsynligvis våren 2017. Hendelsen ble anmeldt i juli 2019, hvilket medførte at handlingen på det tidspunkt allerede var foreldet, jfr. straffeloven § 297 jfr. § 86 bokstav a). (Foreldelsesfristen løper fra handlingen og ikke fra når fornærmede er 18 år, slik som ved en del andre sedelighetslovbrudd jfr. § 87.)

Også denne type overtredelser kan ha store skadevirkninger. Det er i disse sakene ikke uvanlig at fornærmede venter lenge med å anmelde ofte ettersom de har en relasjon til overgriper. Derfor er en foreldelsesfrist på 2 år uheldig. En høyere strafferamme i bestemmelsen evt. Et eget alternativ for "kvalifisert seksuell handling" som i § 299 c) vil fjerne dette problemet.4) Ifm en slik generell gjennomgang som nå skal gjøres, kan det også være aktuelt å vurdere hvorvidt den relativt skjematisk straffeutmålingspraksisen skal/bør opprettholdes.

Med hilsen

Gunnar Henry Fløystad
Politiinspektør

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Fra: Bjørg Norli <bjorg.norli@vel.oslo.kommune.no>
Sendt: tirsdag 1. juni 2021 13:51
Til: Arild Brukstuen
Emne: Innspill
Vedlegg: Innspill Straffelovrådet.pdf

Hei

Vedlagt Pro Sentrets innspill til Straffelovrådets arbeid med å gjennomgå straffelovens kapittelom seksuallovbrudd.

Lykke til med det videre arbeidet.

Med vennlig hilsen

Bjørg Norli
Leder
Pro Sentret
Velferdsetaten
Oslo kommune

Tlf: 23100200
Mob: 97001704

www.prosentret.no
www.velferdsetaten.oslo.kommune.no

Instagram: prosentret_no
Snapchat: prosentret
<https://www.facebook.com/prosentret/>

Tenk på miljøet og ikke skriv ut denne e-posten hvis du ikke må.

Straffelovrådet
v/ Arild Brukstuen

Deres ref.:
21/2151-ABR

Vår ref. (saksnr.):

Saksbehandler:
Line Kolstad Rødseth

Dato: 01.06.21

Innspill til Straffelovrådet - Straffelovens kapittel om seksuallovbrudd

Pro Sentret er et nasjonalt kompetansesenter innen prostitusjon og Oslo kommunes tjenestetilbud til personer som har erfaring fra sexsalg.

Personer som selger seksuelle tjenester er svært voldsutsatt, noe Pro Sentret har dokumentert i en rekke rapporter gjennom årene. Volden skjer både i møte med sexkjøpere og i private relasjoner. Seksuell vold og seksuelle krenkelsener er en del av voldsproblematikken som blir spesifikk for våre brukere i lys av det de livnærer seg av.

Pro Sentret ser behovet for en bedring av dagens lovverk, en tydeliggjøring av straffebudene samt effektivisering av saksbehandling og etterforskning, særlig med tanke på kompetanse og tidsbruk.

Svært mange som selger seksuelle tjenester har av flere grunner lav tillit til politi, rettsvesen og forvaltning og de defineres som en særlig utsatt og sårbar gruppe. De har varierende grad av kunnskap og forståelse om den norske rettsstaten og noen har få rettigheter i Norge. På tvers av oppholdsstatus og rettighetsbilde er det gjennomgående lite kunnskap om lovverk og kjennskap til hvordan man gjør sine rettigheter gjeldende.

Mange av Pro Sentrets brukere har forsørgeransvar og kommer fra dårlige sosioøkonomiske kår. De har sammensatte og overlappende levekårsutfordringer, er marginaliserte og selger sex for å forsørge seg selv og/eller familien. Med dagens ordning er det allerede høye terskler som hindrer den enkelte å gå til politiet, anmelde og oppsøke advokat eller hjelpeapparat etter en voldshendelse/voldtekt. Det kan skyldes psykiske belastninger, skam og skyldfølelse, lite tillit til systemet, frykt for represalier fra skadevolder, lite kunnskap om rettigheter eller at man ikke har tilgang på ressursene som kreves for å klare å gå gjennom en slik prosess. Mennesker som selger sex vil ofte frykte diskriminering i møte med slike instanser. Videre kan det, avhengig av den enkeltes oppholdsstatus, være forbundet med risiko og negative konsekvenser å gi seg til kjenne for politiet. Pro Sentret har erfart at politiet, også i vold- og overgrepssaker har vært mer opptatt av personens oppholdsstatus og eventuelle brudd på utlendingsloven enn de krenkelsene vedkommende har blitt utsatt for, med utvisning/bortvisning som resultat. Personer med løselig tilknytning til Norge vil følgelig ha en høyere terskel for å kontakte politiet i frykt for fokus på andre ting enn de seksuelle krenkelsene. På samme måte vil rusmiddelbrukere kunne vegre seg for å kontakte politiet, i frykt for at rusmiddelbruken blir politiets fokus.

Å bli utsatt for seksuelle krenkelser, seksuell vold og voldtekt vil for de fleste innebære følelser av skam, stigma og tap av kontroll. Utsatte forteller oftest om frykt for ikke å bli trodd. Våre brukere kan i lys av samfunnets forforståelse av prostitusjon som fenomen og av personer som selger seksuelle tjenester oppleve en ekstra stigmatisering rundt det å være et verdig offer. Det er nok av eksempler fra norsk rettsvesen hvor det faktisk at seksuelle krenkelser, seksuell vold og voldtekt har skjedd i rammen av sexsalg har blitt brukt som argument for at handlingene ikke kan forstås som overgrep og/eller en formildende omstendighet for skadevolder.

Krenkelser

Seksuell autonomi er et viktig begrep for mennesker som selger sex. For mange er det vesentlig å kjenne en form for kontroll og eierskap over egen kropp og seksualitet i arbeidet de utfører. Noen oppnår det gjennom tydelige avtaler samt gjennom å sette tydelige grenser for hva en avtale skal innebære. Når disse grensene overskrives kan det oppleves som svært krenkende og enkelte får reaksjoner som ligner symptomer etter annen seksuell vold, herunder voldtekt. Krenkelser vi ofte hører om på Pro Sentret handler om «stealththing», forsøk på å endre avtalen før, underveis eller etter «akten», diskusjon rundt pris og at kunden nekter å betale etter avtalen. For noen ligger voldsperspektivet latent i det avtalen arrangeres og for andre er det et tydelig skjevt maktforhold mellom kjøper og selger i møtene. I noen tilfeller skjer volden etter den seksuelle akten. Volden vil likevel for mange settes i sammenheng med det seksuelle da det er premissene for at møtet har funnet sted. Vi hører om brukere som er svært redde for å bli utsatt for voldtekt under utøvelse av slik vold og at volden oppleves som «seksuell». Spørsmål rundt rettigheter etter slike krenkelser er gjennomgående i tjenestetilbudet på Pro Sentret og det er tydelig at personer som selger sex har behov for både tilgjengelig informasjon ift disse spørsmålene, men også et tydelig lovverk som tar opp i seg de krenkelsene de opplever. Det skal nevnes at seksuell autonomi er viktig for alle og at de krenkelsene som her nevnes også skjer i relasjoner hvor det er samtykket til sex uten vederlag.

Svært mange av de som selger seksuelle tjenester på gata forteller om seksuelle krenkelser og seksuell trakassering i forbindelse med at de er synlig i bybildet. Pro Sentret anser det som viktig å ha et tydelig lovverk som kriminaliserer handlinger som «stealththing», seksuell omgang der avtalen eller samtykket endres underveis i akten, samt krenkelser og trakassering utført på grunnlag av at man selger seksuelle tjenester.

Samtykke

Det er utfordrende å ta stilling til om samtykke bør innføres i straffeloven eller ikke. Pro Sentret ser både fordeler og ulemper med en slik presisering for personer som selger sex. De opplever situasjoner der verken vold eller truende adferd har vært tilstede som de likevel kategoriserer som voldtekt. Slike situasjoner kan spesifikt handle om et nei som ikke blir lyttet til eller at avtaler endres og de blir presset til å gjøre handlinger som ikke var avtalt på forhånd. Maktforholdet i noen relasjoner er særs ubalansert og i enkelte tilfeller kan selger være marginalisert på en måte som gjør det vanskelig å hevde sin rett. Andre er redd for å ringe politiet og har en opplevelse av å være uten rettsikkerhet. Slike forhold kan oppleves som truende nok til at man føler seg presset til å gjennomføre handlinger man ikke ønsker. Det er likevel ikke ønskelig med for høye krav til hvordan man lager avtaler og hvor klar og tydelig man har vært i å gi samtykke på forhånd. Pro Sentret ønsker derfor å presisere at et slikt fokus bør ligge på gjerningspersonen og det bør i så måte stilles spørsmål rundt hvordan samtykket er innhentet av tiltalte.

Hallikvirksomhet og formidling av prostitusjon

Straffelovens paragraf 315 bokstav B er problematisk for mennesker som selger seksuelle tjenester av flere grunner. I denne sammenheng er det viktig å belyse at paragrafen er til hinder for å kunne jobbe trygt sammen med andre, å kunne jobbe fra eget hjem der en ofte føler større trygghet og kontroll samt sikker tilgang på egen bolig.

Fagvitner

Pro Sentret vil sterkt oppfordre til bruk av «fagvitner» i rettsprosesser. Nøytrale fagvitner kan bidra til kunnskapsheving i rettsaker rundt seksuelle krenkelser, seksuell vold og voldtekt generelt og mot personer som selger seksuelle tjenester spesielt. Vi anser det som svært viktig å bygge et kunnskapsgrunnlag rundt definisjoner, vanlige reaksjoner, symptomer og handlingsmønstre i rettsaker. En slik ordning vil kunne skifte fokuset fra fornærmede og fornærmede vil slippe å bære ansvaret for å gi forklaringer på normale symptomer og reaksjoner.

Avslutningsvis ønsker vi å belyse at Pro Sentrets brukere blir utsatt for alle former for seksuell vold og er representert i alle voldtektskategoriene (Kripos' voldtekts kategorier). Voldtektene de blir utsatt for utføres både i forbindelse med kommersiell sex, men også i private relasjoner. Man bør derfor ikke utelukkende kategorisere voldtektene sexselgere utsettes for som såkalte «sårbarhetsvoldtekter».

Med vennlig hilsen

Björg Norli
Leder

Line Kolstad Rødseth
Spesialkonsulent

Fra: Millie Girardeau <millie@snuorg.no>
Sendt: mandag 31. mai 2021 12:33
Til: Arild Brukstuen
Kopi: snu@snuorg.no
Emne: Innspill til straffelovrådet - Straffelovens kapittel om seksuallovbrudd - behov for lovendringer
Vedlegg: Innspill_Straffelovrådet_SNU.pdf

Vedlagt er innspill fra SNU - Seksualpolitisk Nettverk for Ungdom til straffelovrådets arbeid med Straffelovens kapittel om seksuallovbrudd. SNU takker for muligheten til å gi innspill på dette arbeidet og gleder oss over at dette arbeidet er i gang.

Med vennlig hilsen,
Millie Aass Girardeau (hun/henne)
Politisk Nestleder i SNU - Seksualpolitisk nettverk for ungdom

Oslo, 31.05.21

INNSPILL TIL PROBLEMSTILLINGER VED STRAFFELOVRÅDETS UTREDNING AV STRAFFELOVENS KAPITTEL OM SEKSUALLOVBRUDD

Vi viser til Straffelovrådets invitasjon av 23. april 2021 vedrørende straffelovens kapittel om seksuallovbrudd – behov for endringer.

SNU - Seksualpolitisk Nettverk for Ungdom er Norges største ungdomsorganisasjon som utelukkende arbeider for å fremme alle ungdommers seksuelle og reproduktive helse og rettigheter (SRHR), både nasjonalt og internasjonalt. Vi mener at seksualitet er en integrert del av menneskets identitet, og at kroppslig autonomi er en del av menneskerettighetene. Vårt formål er å sikre ungdommers rett til å uttrykke og nyte sin seksualitet uten frykt eller fare for stigma eller diskriminering, og til å fritt ta avgjørelser relatert til sin reproduktive helse. SNU mener at interseksjonell likestilling, samtykke, likeverd og autonomi, er viktige forutsetninger for å realisere disse rettighetene.

1.0 Innledende bemerkninger

SNU er ytterst positive til en gjennomgang av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd. Som en organisasjon som primært arbeider for alle unges seksuelle og reproduktive helse og rettigheter anser vi retten til personlig integritet, autonomi over egen kropp og seksuell selvbestemmelse som en essensiell og selvsagt rett, og at enhver form for brudd på dette bør medføre straff. I den någjeldende reguleringen er ikke denne retten tilstrekkelig ivarettatt, noe som særlig kommer til uttrykk i lovens definisjon av voldtekt i § 291. Derfor velger vi å sette søkelys på kapitlets regulering av voldtekt i dette innspillet.

2.0 Mangler ved någjeldende regulering

Vi mener at dagens definisjon av voldtekt i dagens lov er høyst problematisk fordi den utelukker tilfeller av seksuell omgang uten samtykke. Her menes seksuell omgang i tilfeller hvor den utsatte har blitt penetrert i enten/og/eller skjede, analåpning eller munnhule uten å ha samtykket til det. Ved samtykke menes det at personen ikke har sagt, eller vist, noe tegn til at de ønsker å bli penetrert i noen av sine kroppsåpninger. I mange tilfeller har den utsatte også verbalt sagt “nei”, “stopp” eller lignende frase, og/eller prøvd å vri seg unna. Dette oppleves selvfølgelig like fullt som en voldtekt for den utsatte.

Vi mener at voldtekt **må** defineres som seksuell omgang uten samtykke. Å bestemme over sin egen kropp og seksualitet er en menneskerett, og denne retten til selvbestemmelse må gjenspeiles tydelig i loven. Loven må stadfeste at man er seksuelt utilgjengelig frem til man har gitt sitt samtykke, og ikke at man er konstant seksuelt tilgjengelig med mindre man klarer å kjempe tilbake, opplever vold, er bevisstløs eller overstadig beruset og lignende. I mandatet til Straffelovrådet står det at “*Straffebudet om voldtekt inngår i et system av flere straffebud om seksuelle krenkelser, som samlet skal ivareta den enkeltes rett til seksuell autonomi*”. Poenget om å ivareta den enkeltes rett til seksuell autonomi er nettopp årsaken til at vi trenger en samtykkebasert lovbestemmelse inn i § 291. Norge har behov for en regulering som sikrer at alle former for voldtekt kan straffefølges, uavhengig av hvordan fravær av samtykke kommer til uttrykk. All sex skal være frivillig fra alle parter, og loven bør gjenspeile dette.

Vi ser at i noen av tilfellene hvor den utsatte har opplevd ufrivillig seksuell omgang, slik som penetrering i skjede, munnhule eller analåpning, at dette typisk nedsubsummeres til å omfattes av § 297, til tross for at det er snakk om seksuell omgang, og ikke seksuell handling. Dette er svært problematisk av flere grunner, blant annet fordi man da sidestiller det å bli penetrert uten sitt samtykke med det å bli befølt på for eksempel rumpa uten samtykke.

3.0 Praktiske erfaringer og sentrale problemstillinger

3.1 Tilfeller som faller utenfor gjeldende regulering og som burde regnes som voldtekt

SNU mener at det bør være tilstrekkelig at personen sier nei, eller på annen måte gir uttrykk for at den seksuelle omgangen er uønsket. All sex skal være frivillig, og enhver skal ha rett til å bestemme over egen kropp. Vi ber derfor straffelovrådet se hen til våre nordiske naboland, Sverige, Island og Danmark, og vurdere en tilsvarende regulering i Norge.

Det er ikke nødvendigvis slik at et overgrep oppleves verre for den utsatte ved at gjerningspersonen var truende, eller brukte vold. Det samme gjelder ved bevisstløshet eller sterk beruselse. Det avgjørende for om en handling skal defineres som voldtekt eller ikke, burde derfor ikke begrenses til disse vilkårene. Det er den seksuelle krenkelsen som burde stå i fokus. Dette tydeliggjøres av at forskning viser at de psykiske ettervirkningene av seksuell omgang med manglende samtykke er de samme som i tilfellene der det for eksempel er brukt vold. Dette er en sterk indikator på at vi i dag har tilfeller som er minst like klanderverdige som voldtekt, men som ikke kan strafferettslig forfølges som det.

At det kreves noe mer utover at personen gir uttrykk for at omgangen er uønsket, er særlig problematisk når så mange som 70% av voldtektsutsatte oppgir at deres instinktive reaksjon under overgrepet var å fryse til. I slike tilfeller er det ikke nødvendig for gjerningspersonen å bruke vold eller trusler. Det stilles spørsmål ved hvorfor disse personene ikke får et tilsvarende rettsvern på lik linje med andre som for eksempel var ute av stand til å motsette seg handlingen på grunn av beruselse.

3.2 Uklare grenser mellom straffebudene

En annen problemstilling er om det i dag er uklart hvilke handlinger som omfattes av ulike straffebud, og om grensene mellom straffebudene er uklare. Det siktes særlig til forholdet mellom straffelovens § 291 og § 297. Vi mener at grensen mellom de to bestemmelsene i utgangspunktet er klar. Forskjellen på seksuell omgang og seksuell handling er beskrevet tydelig i forarbeidene. Problemet ligger i at tilfeller av seksuell omgang uten samtykke kodifiseres og nedsubsummeres til å omfattes av § 297, til tross for at bestemmelsen ikke er tiltenkt disse tilfellene.

Det er mangelen på et vern av de som opplever seksuell omgang uten samtykke som først og fremst er problemet. For eksempel er det svært problematisk at frystilfellene kan nedsubsummeres til å omfattes av § 297. Ved å inkludere seksuell omgang i § 297, vil samleie og samleielignende forhold uten samtykke likestilles med beføling uten samtykke. Det er en betydelig forskjell i alvorlighetsgrad mellom de to bestemmelsene og dette må gjenspeiles i loven.

Videre foreldes saker om seksuell handling uten samtykke etter to år. Det vil, i tilfeller der seksuell omgang uten samtykke omfattes av § 297, innebære at slike tilfeller ikke kan straffes hvis det er mer enn to år siden hendelsen skjedde. Straffansvaret for voldtekt, etter § 291, foreldes ikke.

Det er også av betydning at overtredelser etter § 297, om seksuell handling uten samtykke, ikke utløser rett til bistandsadvokat for den utsatte. Dette fører igjen gjerne til at færre anmelder slike forhold, fordi de

utsatte ikke har råd til å betale for juridisk bistand. Ved overtredelser av voldtektsbestemmelsen derimot, § 291, har fornærmede rett til å få oppnevnt bistandsadvokat.

3.3 Gjeldende regulering gjenspeiler ikke folkets oppfatning

Gjennom vårt arbeid møter vi mange unge mennesker. Holdningen blant dem er at voldtekt er sex uten samtykke og/eller sex hvor den ene parten ikke deltar frivillig. Det er synd at vi har en definisjon som ikke gjenspeiler unge menneskers oppfatning av hva en voldtekt er, spesielt da det nettopp er unge mennesker som utsettes og siktes for voldtekt. Tall fra 2017 viste at hele 44,1 % av alle anmeldte voldtekter var festrelaterte. Festrelaterte voldtekter kjennetegnes typisk ved at begge partene er under 25 år. Blant siktede for voldtekt, er en stor andel mellom 15-30 år. Vi ber derfor Straffelovrådet om å undersøke om dagens definisjon av voldtekt er i tråd med folkets oppfatning av hva en voldtekt er, og særlig unge menneskers oppfatning, da voldtekt er noe som i stor grad angår dem.

På bakgrunn av misoppfatningen av hva som regnes som en voldtekt etter loven, er det også flere som opplever å ikke bli tatt alvorlig i møte med politiet, fordi de selv tror at det de ble utsatt for regnes som en voldtekt. Å anmelde er for mange en stor belastning i seg selv. Desto større blir den dersom du blir møtt med at overgrepet du beskriver ikke faller inn under lovens definisjon av voldtekt. Vi tror denne typen opplevelser bidrar til å redusere antallet som anmelder seksuelle overgrep. Av alle menn og kvinner som oppga å ha blitt voldtatt, var det kun 4 av 24 menn som anmeldte, og kun 10 % av kvinnene. Den lave andelen anmeldelser indikerer behovet for en tydeliggjøring av loven. Vi ber Straffelovrådet vurdere om bestemmelsen er tilstrekkelig klar til å formidle hva som er straffbart og straffverdig på en god måte.

3.4 Plassering av ansvar og skyld

Hele 80,2 % av voldtektsutsatte oppgir at de føler på skam, og 65 % følte at det var deres egen skyld at de ble voldtatt. Etter at Sverige innførte en frivillighetsbasert voldtektslovgivning, opplevde de at færre voldtektsutsatte hadde problemer med skam og skyldfølelse etter voldtekten. Straffelovrådet bes derfor om å undersøke om måten voldtekt er definert på i dag, bidrar til at voldtektsutsatte klandrer seg selv, herunder om et økt fokus på frivillighet og samtykke kan bidra til å redusere følelsene av skyld og skam for ofrene. I dette henseende viser vi igjen til at en frivillighetsbasert lovgivning, i motsetning til dagens, ivaretar den enkeltes seksuelle selvbestemmelsesrett.

Tett tilknyttet denne problemstillingen ber vi også Straffelovrådet vurdere om en frivillighetsbasert lovgivning vil bidra til en holdningsendring i samfunnet. I følge Ipsos MMIs holdningsundersøkelse fra 2013 mener hver fjerde person i Norge mener at en kvinne er helt eller delvis ansvarlig for å ha blitt voldtatt dersom hun frivillig har blitt med en mann på nachspiel. Undersøkelsen viser også at hver tiende mann mener en kvinne er helt eller delvis ansvarlig for å ha blitt voldtatt dersom hun er kjent for å ha hatt mange partnere.

For SNU - Seksualpolitisk Nettverk for Ungdom

Millie Girardau

Rebecca Wångström

Politisk Nestleder

Leder

Fra: Sol Stenslie <sol@skeivungdom.no>
Sendt: tirsdag 1. juni 2021 23:34
Til: Arild Brukstuen
Emne: Høringsinnspill fra Skeiv Ungdom
Vedlegg: INNSPILL TIL STRAFFELOVRÅDETS- STRAFFELOVENS KAPITTEL OM SEKSUALLOVBRUDD.docx.pdf

Hei Arild,

vedlagt er vårt høringsinnspill.

--

Med vennlig hilsen

Sol Stenslie (hun/henne)
Fagrådgiver i Skeiv Ungdom
www.skeivungdom.no

Oslo, 01.06.21

INNSPILL TIL PROBLEMSTILLINGER VED STRAFFELOVRÅDETS UTREDNING AV STRAFFELOVENS KAPITTEL OM SEKSUALLOVBRUDD

Vi viser til Straffelovrådets invitasjon av 23. april 2021 vedrørende straffelovens kapittel om seksuallovbrudd – behov for endringer.

Skeiv Ungdom er en ungdomsorganisasjon for alle under 30 år. Vi jobber for hvert enkelt menneskes frihet til å være seg selv uavhengig av kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og seksualitet. Vi ønsker en verden der alle seksuelle relasjoner og uttrykk basert på samtykke og likeverd er akseptert, og ingen får privilegier i samfunnet på bakgrunn av kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk eller seksualitet. Skeiv Ungdom er for mangfold og mot diskriminering. Vi arbeider i stor grad med brukermedvirkning og med likepersonsarbeid. Skeive er spesielt utsatt for psykisk uhelse, trakassering og seksuell vold og vi uttaler oss på bakgrunn av de erfaringer vi har gjort oss gjennom vårt arbeid med våre medlemmer og forskning.

1. Innledende bemerkninger

Vi er svært positive til en gjennomgang av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd. Som organisasjon er vi opptatt av autonomi over egen kropp og liv, samt retten til personlig integritet og seksuell selvbestemmelse. Vårt syn er at denne retten ikke blir tilstrekkelig ivarettatt i någjeldende regulering, og at dette særlig kommer til uttrykk i lovens definisjon av voldtekt i § 291. I dette innspillet vil vi derfor sette søkelys på kapittelets regulering av voldtekt.

2. Mangler ved någjeldende regulering

Slik voldtekt defineres av loven i dag, kreves det bruk av vold eller trusler, eller at personen var bevisstløs eller ute av stand til å motsette seg handlingen. Denne definisjonen er svært problematisk, da den utelukker tilfeller av seksuell omgang uten samtykke som like fullt tilsvarer voldtekt. Disse tilfellene vil typisk nedsubsumeres til å omfattes av § 297, til tross for at det er snakk om seksuell omgang, og ikke seksuell handling. Vi mener at voldtekt må defineres som seksuell omgang uten samtykke. Å bestemme over sin egen kropp og seksualitet er en menneskerett, og denne retten til selvbestemmelse må gjenspeiles tydelig i loven. Norge har behov for en voldtektsregulering som sikrer at alle former for voldtekt kan straffeforfølges, uavhengig av hvordan fravær av samtykke kommer til uttrykk. Vi mener også at alle paragrafer inn under kapittelet ikke skal ha noen former for foreldelsesfrist og at alle paragrafene automatisk skal gi den utsatte/fornærmede rett på bistandsadvokat.

3. Praktiske erfaringer og sentrale problemstillinger

3.1 Tilfeller som faller utenfor någjeldende regulering og som burde regnes voldtekt

Vår organisasjon mener at vi trenger en samtykkebasert voldtektsbestemmelse som tydeliggjør at en person ikke er seksuelt tilgjengelig inntil personen sier nei, men seksuelt utilgjengelig inntil det er gitt et samtykke. All seksuell omgang skal være ønsket og frivillig og enhver skal ha rett til å bestemme over egen kropp. Vi ber derfor straffelovrådet se hen til våre nordiske naboland, Island, Sverige og Danmark, og vurdere en tilsvarende regulering i Norge.

Det er alvoret i den seksuelle integritetskrenkelsen som burde stå i fokus. Forskning viser at de psykiske ettervirkningene av seksuell omgang ved manglende samtykke er de samme som i tilfellene der det for eksempel er brukt vold.¹ Dette viser at vi i dag har tilfeller som er minst like klanderverdige som den nåværende straffelovens definisjon på voldtekt, men som ikke kan strafferettslig forfølges som det. Det er ikke det fysiske slaget eller trusselen i seg selv som er voldtekt. Det er det grove overtrampet og krenkelsen av personens integritet når en overgriper penetrerer offeret i skjeden, analåpningen eller munnhulen uten at de har samtykket til dette. Å si nei/hold opp/stopp/jeg vil ikke og/eller vri seg unna, gråte eller ligge helt handlingslammet mens noen penetrerer deg i ulike kroppsåpninger ER voldtekt, og dette må stadfestes i Norges straffelov.

At det kreves noe mer utover at personen ikke har samtykket til den seksuelle omgangen, er særlig problematisk når så mange som 70% av voldtektsutsatte oppgir at deres instinktive reaksjon under overgrepet var å fryse til.² Det vil si at personen som er utsatt blir så redd og går inn i en instinktiv overlevelsesmodus det ikke er mulig å kontrollere, hvor kroppen fryser til og ikke klarer å bevege seg. Dette er en naturlig psykologisk og fysiologisk reaksjon som skjer mennesker og andre dyrearter når deres hjerne oppfatter at den er i fare. I slike tilfeller er det derfor ikke nødvendig for gjerningspersonen å bruke vold eller trusler. Det stilles spørsmål ved hvorfor disse personene ikke får et tilsvarende rettsvern på lik linje med andre som for eksempel var ute av stand til å motsette seg handlingen på grunn av beruselse.

3.2 Uklare grenser mellom straffebudene

En annen problemstilling er om det i dag er uklart hvilke handlinger som omfattes av ulike straffebud, og om grensene mellom straffebudene er uklare. Det siktes særlig til forholdet mellom straffelovens § 291 og §297. Vi mener at grensen mellom de to bestemmelsene i utgangspunktet er klar. Forskjellen på seksuell omgang og seksuell handling er beskrevet tydelig i forarbeidene. Problemet ligger i at tilfeller av seksuell omgang uten samtykke kodifiseres og nedsubsummeres til å omfattes av § 297, seksuell handling uten samtykke, til tross for at bestemmelsen ikke er tiltenkt disse tilfellene.

Det er mangelen på et rettslig vern av dem som opplever seksuell omgang uten samtykke som først og fremst er problemet. Det er svært problematisk at frystilfellene kan

¹ Helene Flood Aakvaag, Ida Frugård Strøm og Siri Thoresen (2018) But were you drunk? Intoxication during sexual assault in Norway, *European Journal of Psychotraumatology*, 9:1, 1539059, DOI: 10.1080/20008198.2018.1539059

² Anna Möller, Hans Peter Söndergaard og Lotti Helström (2017) Tonic immobility during sexual assault - a common reaction predicting post-traumatic stress disorder and severe depression, DOI: 10.1111/aogs.13174

nedsusumeres til å omfattes av § 297, fordi det likestiller samleie og samleielignende forhold uten samtykke med seksuell beføling uten samtykke. Å bli befølt på rumpa uten å ha samtykket til det og å bli penetrert i analåpningen uten å ha samtykket til det er ytterst ulike overgrep. Det er en betydelig forskjell i integritetskrenkelsens alvor, og dette må gjenspeiles i loven.

Videre foreldes saker om seksuell handling uten samtykke etter to år. Det vil, i tilfeller der seksuell omgang uten samtykke omfattes av § 297, innebære at slike tilfeller ikke kan straffes hvis det er mer enn to år siden hendelsen skjedde. Hvorav straffansvaret for voldtekt, etter § 291, foreldes ikke. Det tar i snitt 17 år fra man opplever et overgrep til man tør å fortelle noen om dette, det sier seg derfor selv at en foreldelsesfrist på to år er alt for lite. Vi mener all foreldelsesfrist på alle former for seksuelle overgrep i kapittelet bør fjernes. Utsatte for overgrep og voldtekt bærer med seg traumene og konsekvensene av dette gjennom hele livet.

Det er også av betydning at overtredelser etter § 297, om seksuell handling uten samtykke, ikke utløser rett til bistandsadvokat for den utsatte. Dette fører igjen gjerne til at færre anmelder slike forhold, fordi de utsatte ikke har råd til å betale for juridisk bistand. Ved overtredelser av voldtektsbestemmelsen derimot, § 291, har fornærmede rett til å få oppnevnt bistandsadvokat. Det er svært problematisk at ikke alle paragrafene i kapittelet gir automatisk rett på bistandsadvokat. Det fører til et klasseskille, hvor kun de med mye penger og ressurser vil kunne få rettsvern og oppnå mulighet for juridisk rettferdighet og kompensasjon.

3.2 Folkets oppfatning og terskelen for å anmelde

Vi i Skeiv Ungdom har hatt politikk på ja til samtykkebasert voldtektslovgivning i mange år. Gjennom vårt arbeid møter vi veldig mange unge mennesker. De ungdommene vi møter er svært tydelige på at voldtekt er seksuell omgang uten samtykke og hvor den ene parten ikke deltar av frivillig vilje. Det er en skam at vi har en definisjon av voldtekt i loven i dag som ikke gjenspeiler unge menneskers oppfatning av hva en voldtekt faktisk er, spesielt da statistikk viser at unge mennesker er de som utsettes og siktes for voldtekt. Statistikk viser også at de fleste som blir voldtatt kjente sin overgriper og hadde en relasjon i form av slektsbånd, venn, kollega, medstudent, kjæreste, bekjent eller en date.³ Vi ber derfor Straffelovrådet om å endre straffeloven slik at den stadfester det våre ungdommer allerede vet - at sex skal være frivillig og at seksuell omgang uten samtykke er voldtekt.

Det er svært tungt og en høy terskel å skulle tørre å anmelde en voldtekt og overgrep. Det er derfor svært nedslående når de som faktisk tør å gjøre det opplever å ikke bli tatt alvorlig i møte med politiet. Å anmelde er for mange en stor belastning i seg selv. Desto større blir den dersom du blir møtt med at overgrepet du beskriver ikke faller inn under lovens definisjon av voldtekt. Å åpne opp og fortelle om ditt mest smertefulle traume som har forårsaket enorm

³ Handlingsplan mot voldtekt 2019-2022, side 15

lidelse blir møtt med at “dette er ikke straffbart” av politi og rettsvesen, fører det til tilegnelse av skam på offeret. Vi tror denne typen opplevelser bidrar til å redusere antallet som tør å anmelde seksuelle overgrep og vi vet at flere tar sitt eget liv etter en slik retraumatiserende opplevelse hos politiet og rettsvesenet. Av alle menn og kvinner som oppga å ha blitt voldtatt, var det kun 4 av 24 menn som anmeldte, og kun 10 % av kvinnene.⁴ Den lave andelen anmeldelser indikerer behovet for en tydeliggjøring av loven. Vi ber Straffelovrådet vurdere om bestemmelsen er tilstrekkelig klar til å formidle hva som er straffbart og straffverdig på en god måte.

3.3 Plassering av ansvar og skyld

Hele 80,2 % av voldtektsutsatte oppgir at de føler på skam, og 65 % følte at det var deres egen skyld at de ble voldtatt.⁵ Etter at Sverige innførte en frivillighetsbasert voldtektslovgiving, opplevde de at færre voldtektsutsatte hadde problemer med skam og skyldfølelse etter voldtekten.⁶ Straffelovrådet bes derfor om å undersøke om måten voldtekt er definert på i dag, bidrar til at voldtektsutsatte klandrer seg selv, herunder om et økt fokus på frivillighet og samtykke kan bidra til å redusere følelsene av skyld og skam for ofrene. I dette henseende viser vi igjen til at en frivillighetsbasert lovgivning, i motsetning til dagens, ivaretar den enkeltes seksuelle selvbestemmelsesrett.

Det er uten tvil stort behov for et offensivt forebyggende og holdningsskapende arbeid mot voldtekt. I følge Ipsos MMIs holdningsundersøkelse fra 2013 mener hver fjerde person i Norge at en kvinne er helt eller delvis ansvarlig for å ha blitt voldtatt dersom hun frivillig har blitt med en mann på nachspiel. Undersøkelsen viser også at hver tiende mann mener en kvinne er helt eller delvis ansvarlig for å ha blitt voldtatt dersom hun er kjent for å ha hatt mange partnere.⁷ Tett tilknyttet denne problemstillingen ber vi også Straffelovrådet vurdere om en voldtektslovgivning basert på frivillighet vil bidra til en nødvendig holdningsendring i samfunnet.

For Skeiv Ungdom

Odd Thomassen, leder av Skeiv Ungdom

⁴ Handlingsplan mot voldtekt 2019-2022, side 17

⁵ Handlingsplan mot voldtekt 2019-2022, side 16

⁶ Den nya samtyckeslagen i praktiken. Brå rapport 2020:6. En uppföljning av 2018 års förändringar av lagreglerna rörande våldtäkt, side 13

⁷ Ipsos MMI v/ Tonje B. Nordlie og Marius Michelsen (2013) Undersøkelse om voldtekt, side 5

Fra: Malin Albrechtsen Van der hagen <Malin@stinesofiesstiftelse.no>
Sendt: mandag 31. mai 2021 10:11
Til: Arild Brukstuen
Kopi: Ada Sofie Austegard
Emne: Innspill til straffelovrådet - deres ref. 21/2151
Vedlegg: Innspill til straffelovrådet - straffelovens kapittel 26.pdf

Hei.

Viser til epost av 23. april 2021 og invitasjon til å komme med innspill til straffelovrådets arbeid med straffelovens kapittel om seksuallovbrudd.

Vi vil takke for muligheten til å komme med innspill tidlig i prosessen. Vedlagt følger våre synspunkter.

Med vennlig hilsen

Malin Albrechtsen van der Hagen

Juridisk rådgiver

+47 37 29 40 90

malin@stinesofiesstiftelse.no

www.stinesofiesstiftelse.no

Justis- og beredskapsdepartementet

Straffelovrådet

Deres ref.: 21/2151 – ABR

Grimstad, 01.06.2021

Innspill til straffelovrådet – straffelovens kapittel om seksuallovbrudd

Vi vil takke for muligheten til å komme med innspill i den innledende fasen av straffelovrådets utredningsarbeid. Stine Sofies Stiftelse arbeider for en barndom uten vold og overgrep gjennom å forebygge og avdekke vold og seksuelle overgrep mot barn, samt ivareta barnet, deres pårørende og etterlatte. Stiftelsen arbeider mangfoldig med denne tematikken. Vi utvikler konkrete tiltak og arbeider rettspolitisk for å styrke rettsikkerheten til volds- og overgrepsutsatte barn og deres trygge omsorgspersoner. Våre innspill vil avgrenses til forhold som er av betydningen for denne gruppen.

1. Straffebudene i straffelovens kapittel 26

Stiftelsen har funnet det utfordrende å komme med konkrete innspill til endringer av bestemmelsene i straffelovens kapittel 26, ettersom regelverket er relativt nyrevidert og derfor ikke har fått virke i tilstrekkelig lang tid til å se effektene og utfallene av endringene som trådte i kraft 01.01.2015. Stiftelsen vil likevel kommentere enkelte områder vi mener straffelovrådet bør utrede nærmere.

1.1 Strafferammer

Stine Sofies Stiftelse har siden sin opprettelse i år 2000, kjempet for strafferammer og et straffenivå som gjenspeiler alvorligheten av sedelighetsforbrytelser mot barn og unge. Straffenivået har blitt skjerpet ved flere anledninger de siste tjue årene, i tillegg til innføringen av minstestraffer for en rekke straffebud. Stiftelsen er positiv til at lovgiver anerkjenner alvorlighetsgraden av denne typen forbrytelser mot barn og unge, fordi vi mener lovverket skal fungere som en norm på hva samfunnet finner seg i. Men selv om strafferammene står i samsvar med alvorlighetsgraden, hjelper dette lite når *straffeutmålingen* ikke gjenspeiler alvorlighetsgraden av den kriminelle handlingen.

Norsk lovgivning har tradisjonelt vært preget av vide strafferammer med stor frihet for domstolene til å fastlegge straffenivået.¹ Når lovgivningen gir domstolene stort handlingsrom til å fastlegge straffenivået for sedelighetsforbrytelser mot barn og unge, må man kunne forvente at straffenivået jevnlig utvikles, heves og at strafferammene faktisk benyttes. Stiftelsen erfarer at det er stor variasjon i straffeutmålingen i sedelighetssaker mot barn og unge. Vi blir til stadighet kontaktet av fornærmede og deres pårørende som er overrasket og forferdet over lave utmålinger til tross for grove volds- og seksuallovbrudd. Stiftelsen vil anmode straffelovrådet om å undersøke utviklingen av straffenivåene for seksuallovbrudd mot barn. Herunder om endringene av strafferammer og innføring av minstestrukker i realiteten har utløst en reell heving av straffenivået og lagt til rette for at overgrepstiltalte faktisk blir dømt.

De siste årene har stiftelsen sett en bekymringsfull utvikling i antallet henleggelses av saker som gjelder vold og seksuelle overgrep mot barn. Mye tyder på at det er ressurs- og kapasitetsmangler hos politi og påtalemyndighet som gjør etterforskningen av denne typen forbrytelser mangelfull. Stiftelsen mener straffelovrådet bør utrede dette område nærmere og komme med forslag til hvordan disse utfordringene kan løses.

1.2 Foreldelsesfrister

Overordnet mener stiftelsen at foreldelsesfrister for seksuallovbrudd begått mot barn må samsvare med forskningen om når barn og unge vanligvis forteller om det de har vært utsatt for. En norsk studie har vist at barn som har vært utsatt for seksuelle overgrep i gjennomsnitt holder på den vonde hemmeligheten i 17,2 år.² Disse forskningsfunnene viser etter vårt syn et påtrengende behov for utvidede foreldelsesfrister for seksuallovbrudd mot barn.

Høsten 2018 gav stiftelsen høringsuttalelse til forslag om endringer i straffeloven om foreldelsesfrister.³ Departementets forslag om å utvide foreldelsesfristene for seksuelle overgrep mot

¹ Magnus Matningsdal og Asbjørn Strandbakken, «Straffenivå og straffeteorier i norsk strafferett anno 2001», *Jussens Venner* 2004/1, *Juridika* (kopiert 19. mai 2021)

² Steine, I. M., Winje, D., Nordhus, I. H., Milde, A.M., Bjorvatn, B., Grønli, J., Pallesen, S. (2016) Langvarig taushet om seksuelle overgrep: Prediktorer og korrelater hos voksne som opplevde seksuelle overgrep som barn. *Tidsskrift for norsk psykologiforening*, 53, 2016, s. 889-899.

³ Høringsuttalelse fra Stine Sofies Stiftelse – «Endringer i straffeloven mv. (oppfølging etter ikraftsetting av ny straffelov)», 30.08.2018 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-endringer-i-straffeloven-mv.-oppfolgning-etter-ikraftsettelsen-av-straffeloven/id2602285/?uid=39b20501-6e05-48a0-8ff4-2b8eb61c565d>

barn er fortsatt under behandling, stiftelsen finner derfor grunn til å gjenta våre overordnede synspunkter. Sammenfattet gav stiftelsen i 2018 uttrykk for følgende;

«Stine Sofies Stiftelse mener det bør innføres utskutt foreldelsesfrist for straffeansvar etter straffeloven §§ 304 og 196, slik at straffeansvar etter disse bestemmelsene først foreldes når fornærmede er 23 år. Foreldelsesfristen bør heves særskilt til fem år for straffeansvaret etter straffeloven §§ 263, 271 og 305.»

1.3 Samtykkereglene

Stiftelsen har ikke tatt stilling til innføring av samtykkeregler i norsk rett. Vi mener innføring av slike regler fordrer et utfyllende kunnskapsgrunnlag som blant annet viser hvordan innføringen av slike regler har fungert i andre land. Videre stiller vi spørsmål ved hvordan disse reglene skal gjennomføres og håndheves i praksis og frykter at straffeprosessens høye beviskrav vil gjøre reglene lite funksjonelle.

1.4 Nettovergrep

Stiftelsen mener vil anmode straffelovrådet om å se hen til Kripo rapport fra 2019 om seksuell utnyttelse av barn og unge på internett.⁴ Kripo fremhever her 12 utfordringer som påtalemyndigheten støter på ved behandlingen av denne sakstypen:

- Manglende krav til lagring av abonnementsinformasjon for IP-adresser
- Plikt til å slette koblingen mellom IP-adresse og abonnent etter 21 dager
- Manglende regulering av VPN-leverandører
- Manglende regulering av kryptovaluta
- Uavklarte prosessuelle rettigheter for fornærmede i utlandet
- Forkortet foreldelsesfrist i straffeloven § 305 b
- Lav strafferamme i straffeloven § 311
- Ingen avvergingsplikt for straffeloven §§ 310 og 311
- Manglende meldeplikt ved funn av overgrepsmateriale
- Komplisert juridisk praksis ved utveksling av IP-adresser mellom USA og Norge
- Behov for tettere internasjonalt politisamarbeid

⁴ Kripo, (2019), *Seksuell utnyttelse av barn og unge på internett*. <https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/seksuelle-overgrep-mot-barn/seksuell-utnyttelse-av-barn-over-internett.pdf>

- Praktiske utfordringer i saker med mange fornærmede

Stiftelsen erfarer at strafferammen som følger av § 311 sjelden benyttes i sin fulle bredde. Vi har ved flere anledninger etterlyst at dommere i større grad bidrar til å heve straffnivået for denne typen lovbrudd. I forbindelse med straffeutmålingen i disse sakene, mener stiftelsen at gjentakelse og deling av materialet med andre, i større grad burde virke straffeskjerpene.

Stiftelsen mener videre at straffelovrådet bør utrede hvorvidt det kan være formålstjenlig å differensiere strafferammene for §§ 310 og 311, herunder alminnelig og grov overtredelse.

Kripos rapport viser også at etterforskning av slike saker er utfordrende blant annet fordi det kan være mange fornærmede og fordi sakene kan ha både fornærmede og gjerningspersoner i utlandet. Stiftelsen mener det bør opprettes en samlet nasjonal enhet som har hovedansvaret for etterforskningen i disse sakene slik at ressurs og kapasitetsutfordringer i de enkelte politidistrikter ikke skal kunne legge begrensninger på etterforskningen. I møte med barn som har vært utsatt for overgrep på nett, erfarer stiftelsen at sakene ofte blir henlagt med begrunnelsen at forholdet ikke er pågående eller akutt. Dette vitner om at barn og unge som utsettes for denne typen krenkelser har et for dårlig rettsvern i dag.

2. Øvrige innspill

Slik vi har oppfattet invitasjonen og straffelovrådets mandat, står rådet fritt til å foreslå endringer i andre kapitler i straffeloven eller straffeprosessloven for å oppnå god sammenhengende regulering. Stiftelsen vil derfor benytte muligheten til å uttrykke bekymring for dagens regulering av besøk- og kontaktforbud.

Etter dagens ordning med besøksforbud etter straffeprosessloven § 222a kan påtalemyndigheten ilegge besøksforbud med varighet inntil 1 år. Dette innebærer at trusselutsatte årlig må søke om fornyelse. Denne prosessen kan være svært personlig belastende for den trusselutsatte, i tillegg vil en begjæring om fornyelse pålegge den trusselutsatte utgifter til advokatbistand. Ordningen bidrar også til unødvendig ressursbruk både for påtalemyndighet og domstol. Stiftelsen forslår derfor at den maksimale varigheten av besøksforbud etter straffeprosessloven § 222a utvides fra 1 til 5 år.

Kontaktforbud er en av flere rettighetstap som kan idømmes som strafferettslig sanksjon i forbindelse med straffesak mot tiltalte. Per i dag gjelder rettens plikt til å vurdere rettighetstap kun for utvalgte

straffebud som gjelder seksuelle overgrep mot barn.⁵ Stiftelsen mener denne plikten bør utvides til å gjelde flere straffebud enn den gjør i dag. Stiftelsen foreslår at retten ilegges en plikt til å vurdere hvorvidt kontaktforbud skal idømmes i saker der noen kjennes skyldig i en straffbar handling etter §§ 274 (grov kroppsskade), 275 (drap/forsøk på drap), 279 (forbund om drap eller volde betydelig skade på kropp), 282 (mishandling i nære relasjoner)/ 283 (grov mishandling i nære relasjoner), 266 (personforfølgelse) og 266a (alvorlig personforfølgelse).

Stiftelsen foreslår videre at varigheten av kontaktforbud etter straffeloven §57 – for utvalgte alvorlige personkrenkninger (straffeloven §§ 299, 302, 303, 274, 275, 279, 283, 266a) – som hovedregel skal gjelde på ubestemt tid. I tillegg mener vi det bør innføres en karenstid for overprøving av kontaktforbudet. Stiftelsen foreslår at domfelte ikke kan begjære overprøving av kontaktforbudet i saker som gjelder (§§ 299, 302, 303, 274, 275, 279, 283, 266a) før det har medgått minimum 5 år, med mindre den kontaktforbudet er ment å beskytte begjærer overprøving/oppheving av kontaktforbudet eller særskilte grunner tilsier ny overprøving. Samlet vil disse endringene skape den nødvendige trygghet, ro og stabilitet for fornærmede i alvorlige volds- og overgrepssaker.

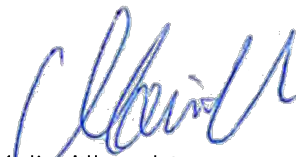
Med vennlig hilsen

Ada Sofie Austegard

Generalsekretær

Stine Sofies Stiftelse

Malin Albrechtsen van der Hagen

Juridisk rådgiver

Stine Sofies Stiftelse

---

⁵ Straffeloven § 319.

Fra: Stopdisk <post@stopdisk.no>
Sendt: mandag 31. mai 2021 23:11
Til: Arild Brukstuen
Emne: Innspill til Straffelovrådet - straffelovens kapittel om seksuallovbrudd
Vedlegg: Innspill Straffelovrådet - kap 26 straffeloven.pdf; Innsp JD 2018 - Handplan mot voldtekt.pdf

Vedlagt er innspill til Straffelovrådets arbeid med straffelovens kapittel om seksuallovbrudd, samt et vedlegg med tittel Innsp JD 2018 -

Med vennlig hilsen
Berit Vegheim
Stopp Diskrimineringen
Mobil: 90196325
E-post: post@stopdisk.no
Hjemmeside: www.stopdisk.no
Facebook: www.facebook.com/stoppdiskrimineringen
Twitter: @stoppdiskrim1

Innspill til Straffelovrådet: straffelovens kapittel 26

- **Vi ber Straffelovrådet se spesielt på forholdet mellom § 295 b): å utnytte noens psykiske lidelse eller psykiske utviklingshemming dersom forholdet ikke rammes av § 291 og § 291.**

Borgerrettsstiftelsen Stopp Diskrimineringen har siden oppstart i 2002, vært opptatt av rettsvernet til kvinner (og menn) med nedsatt funksjonsevne som blir ofre for voldtekt og andre seksuelle overgrep.

Vårt hovedinntrykk er at i saker der funksjonshemmede er ofre, dømmer norske domstoler svært sjelden noen for voldtekt etter § 291a), og at straffenivået som følge av denne praksisen ligger lavere enn i tilsvarende saker der ofrene ikke har en funksjonsnedsettelse. Vi gir et par eksempler på saker som påkaller bekymring nederst, men viser forøvrig til vedlagte innspill til handlingsplanen mot voldtekt, som inneholder flere eksempler og også en nærmere beskrivelse av utfordringen man står overfor og hvilke tiltak som foreslås.

Det er et velkjent problem internasjonalt at særbestemmelser som tar sikte på å gi særlig risikoutsatte grupper et sterkere vern, kan vise seg i realiteten å svekke vernet. Dette gjør seg spesielt gjeldende i overgrep- og voldssaker. Det står om ofrenes troverdighet, og om straffeapparatets evne og vilje til å legge til rette for å få frem sannheten. Det er dessverre slik at de menneskene som har funksjonsnedsettelser som gjør dem særlig risikoutsatt, er de samme som møter de største fordommene i straffe- og tjenesteapparat. Dette svekker deres rettssikkerhet betraktelig.

Borgerrettsstiftelsen - STOPP DISKRIMINERINGEN
- Org.nr. 985 208 786
Postboks 2474 Strømsø 3003 Drammen – Tlf.: 90196325
<post@stopdisk.no – <www.stopdisk.no

I forarbeidet til dagens § 295, *Ot.prp.nr.22 (2008–2009)*¹ erkjennes det på grunnlag av rettspraksis, at det er en fare for nedsubsumsjon i saker hvor ofrene har utviklingshemning eller psykososial funksjonsnedsettelse. Derfor foreslås inntatt en presisering for å motvirke en slik uheldig svekkelse av rettsvernet i slike saker:

Både straffeloven 1902 § 193 annet ledd og straffeloven 2005 § 295 bokstav b er ment som et ekstra vern mot seksuelle overgrep for personer med psykisk lidelse eller psykisk utviklingshemning. Dette vernet kommer i tillegg til vernet etter voldtektsbestemmelsen. Hvis vilkårene i voldtektsbestemmelsen er oppfylt, er det voldtektsbestemmelsen som skal anvendes. For å understreke dette, har departementet foreslått inntatt et tillegg i straffeloven 2005 § 295 bokstav b som sier at bestemmelsen ikke skal anvendes hvis forholdet rammes av § 291 om voldtekt.

Denne presiseringen var svært velkommen, men som kjent trådte den først i kraft i 2015.

Vi har siden 2002 samlet saker som tyder på at handlinger som ellers ville vært påtalt og dømt etter § 291 (tidligere § 192) subsumeres under § 295 (tidligere § 193). Vi er klar over at vår primærkilde som av kapasitetsgrunner, primært er medieoppslag, ikke er en pålitelig kilde. Derfor kan vi ikke dokumentere at det fortsatt² skjer en nedkriminalisering av voldtekt mot funksjonshemmede.

For å få et faktagrunnlag har vi derfor en rekke ganger etterlyst en evaluering av lovanvendelsen i voldtektssaker. Riksadvokaten kvalitetsundersøkelsen i 2016 gjaldt politiets etterforskning og påtalemessige arbeid i voldtektssaker etter straffeloven av 2005 §§ 291 – 294, og dermed avgrenset man seg mot særbestemmelsen § 295.

Det har vist seg svært vanskelig å nå frem med våre anbefalinger til norske myndigheter, noe som trolig skyldes at vi stort sett jobber alene på dette feltet. Vi har imidlertid fått støtte i FN, først i 2017 i anbefalingene fra CEDAW-komiteen etter høring om Norges 9. rapport, sitert under, og i 2019 fra CRPD-komiteen etter Norges første høring om CRPD, sitert under.

Etter innspill fra oss, er det Riksadvokatens kvalitetsstudie CEDAW-komiteen viser til i sin anbefaling i 2017:

Women with disabilities

42. *It is further concerned that the evaluation of investigations and prosecutions in cases of sexual violence, including rape, did not include an evaluation of exploitation of women with cognitive and psychosocial disabilities, who are often not believed to have suffered sexual violence.*

43. *The Committee recommends that the State party:*

¹ Ot.prp.nr.22 (2008–2009) Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 (siste delproposisjon – slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning)

² Anne Jorun Bolken Ballangrud, 2007:

Seksuelle overgrep mot kvinner med funksjonsnedsettelse

(b) *Evaluate the issue of investigations and prosecutions of cases involving sexual violence against women with cognitive and psychosocial disabilities.*

Når Straffelovrådet nå skal vurdere lovendringer med bl.a. bakgrunn i anbefalinger fra CEDAW-komiteen, om å styrke kvinners vern med større vekt på samtykke, mener vi det er absolutt nødvendig å få bragt fram fakta om hvordan vernet fungerer, både for personkretsen i § 295b), og funksjonshemmede som faller inn under § 291b). Ballangrud peker i sin rapport på faren for at fraværet av vold blir belønnet med mildere straff i saker der fornærmede er ute av stand: *til å motsette seg handlingen, eller at hun har vært følelsesmessig avskåret fra å si nei på grunn av sin funksjonsnedsettelse. Spørsmålet er om fraværet av vold har blitt vektlagt i formildende retning i disse sakene, jf. note 1, s. 114.*

- **Vi ber Straffelovrådet, i tillegg til å vurdere ev. behov for endringer/ presiseringer i dagens lovgivning, etterspørre en evaluering av lovanvendelsen i saker der ofret har en funksjonsnedsettelse**

FNs konvensjon om funksjonshemmedes rettigheter, CRPD

Stopp Diskrimineringen vil minne om at Norge ikke bare er forpliktet av kvinnekonvensjonen, men også av CRPD.

Det er særlig *artikkel 16 Frihet fra utnyttning, vold og misbruk* og *artikkel 13 Tilgang til rettssystemet* som er av betydning her.

Vi viser til anbefaling fra CRPD-komiteen 2019 til oppfyllelse av artikkel 16:

27. (b) Etterforske alle påstander om vold og misbruk, herunder seksuelt misbruk, av mennesker med nedsatt funksjonsevne, spesielt kjønnsbasert vold mot kvinner og jenter med nedsatt funksjonsevne, særlig de med psykososiale funksjonsnedsettelse eller psykisk utviklingshemming, sikre at overtrederne straffeforfølges og idømmes hensiktsmessige sanksjoner, og sikre at ofre har tilgang til umiddelbar beskyttelse og støttetjenester samt informasjon, herunder allmenne hjelpetjenester og krisesenter, og klagemekanismer og erstatning, uten diskriminering, herunder individuelt tilrettelagt støtte for å hindre at de nektes rimelig tilrettelegging,

Vi er klar over at lik rett til rettsmidler ikke omfattes av dette mandatet, men samtidig henger lovanvendelsen nøye sammen med straffeapparatets oppfyllelse av sine forpliktelser til å ha tilstrekkelig kunnskap og sikre tilstrekkelig tilrettelegging og bistand.

Det har vist seg at etterforskningen ofte er for dårlig, eller ikke settes i gang, bl.a. har flere politidistrikter gjort seg skyldig i brudd på Likestillings- og diskrimineringsloven (tidligere Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven), for å ikke ha sikret tilrettelagt avhør mm.³

Dersom etterforskningen er nedprioritert eller av lav kvalitet, vil det være slik at særbestemmelser fungerer som «redningsplanke». Vi tror at dette er en del av hovedproblemet, dvs. at det reises påtale etter § 295b) der det er mulig.

³ De to ferskeste eksemplene er Diskrimineringsnemndas sak 20/98 og 20/99.

Begrepsbruk i lovverk, forarbeider, rapporter mm.

Stopp Diskrimineringen er opptatt av at begrepsbruken i lovverket følger krav om endring av perspektiv fra medisinsk til menneskerettslig. Begreper som psykisk lidelse og psykisk utviklingshemming bør byttes ut med psykososial og kognitiv funksjonsnedsettelse.

Videre er vi svært bekymret over kategoriseringen av funksjonshemmede som sårbare og voldtektene som sårbarhetsvoldtekter, bl.a. i KRIPOS sine kategorier. Vi vil advare mot en slik kategorisering da mennesker med funksjonsnedsettelse tradisjonelt har blitt stemplet og forstått som iboende svake og sårbare. Vi er bekymret for at dette vedlikeholder fordomsfullt fokus på offeret, i stedet for fokus på selve handlingen. Alle voldtektsofre befinner seg i en sårbar situasjon. Vi anbefaler at man benytter risikoutsatte som er et mye tydeligere begrep med fokus på at grupper kan være særlig risikoutsatt.

Eks. fra rettspraksis der funksjonsnedsettelse fører til dårligere rettssikkerhet.

Sak hvor offerets diagnoser brukes som frifinnelsesgrunn.

Retten bruker kvinnens diagnose som frifinnelsesgrunn. Kvinnen som har psykososial funksjonsnedsettelse ble trodd på hendelsesforløpet, men til tross for at dommer og aktor erkjenner vold og drapstrusler, ble mannen frikjent.

<http://www.varden.no/nyheter/24-aring-frikjent-for-voldtekt-fordi-kvinnen-ikke-sa-klart-nei-1.1376824>

Denne saken demonstrerer hvordan offerets funksjonsnedsettelse fører til at § 295 brukes i stedet for § 291. Det synes som om fakta er bragt på det rene, og følgene for offeret. Her er det kun funksjonsnedsettelsen som

<https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/mann-32-domt-til-tre-ars-fengsel-for-overgrep-mot-kvinne-med-downs-syndrom-1.14858614>

Vi håper våre synspunkter blir tatt med i Straffelovrådets arbeid og bidrar gjerne med mer informasjon og flere kilder om det er ønskelig.

Lykke til med arbeidet.

Oslo, 31.5.2021

Med vennlig hilsen

Berit Vegheim

Stopp Diskrimineringen

Mobil: 90196325

E-post: post@stopdisk.no

Hjemmeside: www.stopdisk.no

Facebook: www.facebook.com/stoppdiskrimineringen

Twitter: @stoppdiskrim1

Borgerrettsstiftelsen - STOPP DISKRIMINERINGEN
 - Org.nr. 985 208 786
 Postboks 2474 Strømsø 3003 Drammen – Tlf.: 90196325
 <post@stopdisk.no – <www.stopdisk.no

DISKRIMINERINGEN

Innspill til handlingsplan mot voldtekt

Innledningsvis vil vi vise til Norges folkerettslige forpliktelser nedfelt i FN konvensjonen, CRPD, artiklene 12, 13 og 16.

Vårt innspill gjelder hovedsakelig, men ikke utelukkende, straffeapparatets håndtering av voldtektssaker der ofrene har kognitiv eller psykososial funksjonsnedsettelse. Vi er svært bekymret for rettsikkerheten til disse kvinnene og mennene etter å ha fulgt med på behandlingen av sakene i straffeapparatet i over 10 år.

1. Opplæring og fenomenforståelse

Det finnes fortsatt en del fordommer basert på funksjonsnedsettelse på alle nivåer straffeapparatet som truer rettsikkerheten til både offer og gjerningsperson generelt og i volds og overgrepssaker spesielt. Altfor ofte får fordommer om offerets lavere troverdighet og antakelser basert på diagnose avgjørende innvirkning på utfallet av saker. I realiteten handler dette om samfunnets manglende evne til å sikre betryggende tilrettelegging og kommunikasjonskompetanse.

Opplæring med vekt på bekjempelse av tradisjonelle fordommer, jf. CRPD artikkel 13, er en forutsetning for å lykkes med å sikre likhet for loven for funksjonshemmede.

Stopp Diskrimineringen har merket seg at funksjonshemmede kategoriseres som sårbare og voldtektene som sårbarhetsvoldtekter. Vi vil advare mot en slik kategorisering da mennesker med funksjonsnedsettelser tradisjonelt har blitt stemplet og forstått som iboende svake og sårbare. Vi er bekymret for at dette vedlikeholder fordomsfullt fokus på offeret, mens man taper av synet det viktigste; at dette er særlig risikoutsatte grupper som befinner seg i en særlig utsatt posisjon. Innsatsene må settes inn for å endre den sårbare posisjonen som bl.a. er forårsaket av plassering i «lukkede rom» (bofellesskap ol.) og ufrivillig utestengelse og isolasjon i samfunnet.

Borgerrettsstiftelsen - STOPP DISKRIMINERINGEN
- Org.nr. 985 208 786
Postboks 2474 Strømsø 3003 Drammen – Tlf.: 90196325
<post@stopdisk.no – <www.stopdisk.no

2. Behov for evaluering av etterforskning og lovanvendelse i voldtektssaker der ofrene har funksjonsnedsettelse

2.1. Svekket rettssikkerhet på grunn av funksjonsnedsettelse

Vi viser til at Kjetil M. Larsen i utredning fra 2015 av *Konsekvenser ved eventuell norsk tilslutning til den valgfrie protokollen om individuell klagerett til FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne*, også uttrykker bekymring for rettssikkerheten i slike saker på s. 55:

Jeg har ikke noe grunnlag overhodet for å si at de nevnte sakene har fått et galt resultat, men sakene viser at det kan oppstå spørsmål om hvorvidt norsk rett i tilstrekkelig grad ivaretar det vernet mennesker med nedsatt funksjonsevne skal ha mot seksuell vold og utnyttelse.

En av sakene Larsen viser til er denne som er spesielt grov, ettersom retten bruker kvinnens diagnose som frikjennelsesgrunn. Kvinnen som har psykososial funksjonsnedsettelse ble trodd på hendelsesforløpet, men til tross for at dommer og aktor erkjenner vold og drapstrusler, ble mannen frikjent.

<http://www.varden.no/nyheter/24-aring-frikjent-for-voldtekt-fordi-kvinnen-ikke-sa-klart-nei-1.1376824>

Denne saken avdekker at kvinner med psykososiale diagnoser ikke er like for loven, jf. artiklene 12, 13 og 16 i CRPD. Dommen sender et svært tydelig signal om at denne kvinnen og andre i lignende situasjon er fritt vilt.

Dette gjelder imidlertid ikke bare kvinner med psykososiale funksjonsnedsettelse.

En fersk studie fra NKVTS i 2017 blant synshemmede kvinner, tyder også på at rettssikkerheten er svekket som direkte konsekvens av ofrenes funksjonsnedsettelse.

<https://www.vg.no/nyheter/innenriks/voldtekt/forsker-blinde-og-svaksynte-kvinner-nesten-dobbelt-saa-utsatt-for-overgrep/a/24180747/>

<https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/XwwJgo/jeg-er-blind-ikke-fritt-vilt>

<https://www.vg.no/nyheter/innenriks/anita-mariel-edwardsen-blinde-som-beveger-seg-alene-er-et-veldig-lett-offer/a/24186278/>

I denne saken (oppslaget er bak betalingsmur, og siteres i sin helhet i Vedlegg 2) har Likestillings- og diskrimineringsombudet nå sendt brev 28.5.2018 (sak 18/1017) til Hordaland politidistrikt og ber om en begrunnelse for henleggelsene i disse to sakene.

<https://www.bt.no/nyheter/lokalt/i/ngJkB5/Bofellesskapsaken-Politiet-gjorde-ingen-etterforskning-da-nytt-foreldrepar-mistenkte-overgrep>

Det finnes flere eksempler på at funksjonshemmede har blitt diskriminert ved å ikke bli avhørt, jf. LDN sak 2012/14 hvor et barn ble nektet avhør.

Borgerrettsstiftelsen - STOPP DISKRIMINERINGEN
 - Org.nr. 985 208 786
 Postboks 2474 Strømsø 3003 Drammen – Tlf.: 90196325
 <post@stopdisk.no – <www.stopdisk.no

2.2. Spesielt om anvendelse av særbestemmelsen ift. voldtektsparagrafen

Vi viser til CEDAW-komiteens anbefaling til Norge i CO til Norges 9. rapport:

Women with disabilities

42. *It is further concerned that the evaluation of investigations and prosecutions in cases of sexual violence, including rape, did not include an evaluation of exploitation of women with cognitive and psychosocial disabilities, who are often not believed to have suffered sexual violence.*

43. *The Committee recommends that the State party:*

(b) *Evaluate the issue of investigations and prosecutions of cases involving sexual violence against women with cognitive and psychosocial disabilities.*

Etter innspill fra oss, er det Riksadvokatens evaluering av straffeapparatets behandling av voldtektssaker i 2016 CEDAW-komiteen viser til. Evalueringen fanget som kjent ikke opp denne typen saker, siden kvalitetsundersøkelsen kun omfattet saker etter selve voldtektsbestemmelsen.

Vår antakelse er at saker som skulle vært behandlet etter straffelovens § 191, fortsatt etter endring i straffeloven, behandles etter særbestemmelsen § 295 (§ 193 i gammel).

KRIPOS er kjent med problemstillingen, omtales bl.a. i 2014 rapporten om status i voldtektssaker.

Vi har imidlertid fått opplyst fra KRIPOS voldtektsgruppe at de ikke har ressurser til å gjøre en slik systematisk gjennomgang av sakene.

For at det skal brukes ressurser på en systematisk gjennomgang av disse sakene, er det nødvendig med en føring ovenfra.

I vedlegg 1 listes eksempler på lovanvendelsen i saker der offeret er utviklingshemmet. Vi har ikke forutsetning for å vurdere hvorvidt lovanvendelsen er riktig, men mener at sakene gir grunnlag for en evaluering av etterforsknings- og rettspraksis.

3. Lite forskning

Det er lite forskning om vold og seksuelle overgrep mot funksjonshemmede.

Vi nevner et par nye studier som gir verdifull kunnskap.

Som vist til over har NKVTS gjort en studie om synshemmedes utsatthet for overgrep:

Audun Brunos og Trond Heir: *Sexual assaults in individuals with visual impairment: a cross-sectional study of a Norwegian sample* BMJ Open 2018;8:e021602. doi: 10.1136/bmjopen-2018-021602 <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/m/pubmed/29886448/>

Nina Christine Dahl tar i sin masteravhandling fra 2018 opp rettssikkerheten ved avhør av utviklingshemmede i rollen som potensielt offer eller gjerningsperson i volds- og overgrepssaker.

Behovet for kompetanseoppbygging blant alle som på en eller annen måte involveres i etterforskning og i retten. Vi har oppfordret henne til å gi innspill direkte.

Avhandlingen inngår i en større studie som publiseres til høsten:

Rettsikkerhet – likeverd og likeverdig behandling. Mennesker med kognitive funksjonsnedsettelse i møte med strafferettspleien.

Forfatterne er:

Terje Olsen, Nordlandsforskning

Patrick Kermit, NTNU Samfunnsforskning

Nina Christine Dahl, Tromsø kommune

Erik Søndena, St. Olavs hospital

Robert Envik, Domstoladministrasjonen

Den blir overlevert Bufdir i nær fremtid og utgis i Nordlandsforsknings rapportserie

Med vennlig hilsen

Berit Vegheim

Stopp Diskrimineringen

Mobil: 90196325

E-post: post@stopdisk.no

Hjemmeside: www.stopdisk.no

Facebook: www.facebook.com/stoppdiskrimineringen

Twitter: @stoppdiskrim1

Borgerrettsstiftelsen - STOPP DISKRIMINERINGEN
- Org.nr. 985 208 786
Postboks 2474 Strømsø 3003 Drammen – Tlf.: 90196325
<post@stopdisk.no> – <www.stopdisk.no>

VEDLEGG 1

Dom hvor overgriper ikke har en stilling ift. offer, og hvor HR også drøfter endringen som skjedde i straffeloven i 2010

<https://lovdata.no/dokument/HRSTR/avgjorelse/hr-2017-2327-a>

Tysfjord saken

Demonstrerer problemet med troverdighet i voldtektssaker

https://www.nrk.no/nordland/_psykisk-utviklingshemmede-kan-ha-vanskeligheter-med-a-bli-trodd-1.13852781

Demonstrerer problemet med at etterforskningen tar for lang tid

<http://www.adressa.no/nyheter/innenriks/2017/11/30/Politiet-innr%C3%B8mmer-at-etterforskningen-i-Tysfjord-har-tatt-for-lang-tid-15682310.ece>

<https://www.nrk.no/nordland/vil-ta-saken-videre--hun-har-vaert-fritt-vilt-1.13859978>

<https://avisenagder.no/aktor-ber-om-to-og-et-halvt-ars-fengsel-for-tysfjord-tiltalt/Type/NTB/19.1.237941>

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/tysfjord-saken/mann-tiltalt-for-seksuelle-overgrep-mot-psykisk-utviklingshemmet/a/23709325/>

Overgriper er psykiatrisk sykepleier, som kanskje handler om voldtekt av to personer

Voldtekt erkjent av retten, men særbestemmelsen brukt

<https://www.an.no/salten/salten-tingrett/domfelt/saltenmann-domt-for-seksuell-omgang-med-utviklingshemmede/s/5-4-719398?key=2018-03-15T13:33:05.000Z/retriever/4a6dc541e9f72d9980bc71600ab788d280ab4ef9#/responses/33034772>

Saken i Lagmannsretten

<https://lovdata.no/dokument/LHSTR/avgjorelse/lh-2017-172719>

Misbrukte utviklingshemmet

<https://www.dagsavisen.no/roganytt/var-ansatt-i-omsorgsbolig-misbrukte-psykisk-utviklingshemmet-1.1093623>

Dagsavisen 3. februar 2018

Miljøterapeut dømt etter særbestemmelsen

<https://www.vg.no/nyheter/innenriks/krim/miljoeterapeut-doemt-for-seksuelle-overgrep-mot-utviklingshemmet-kvinne/a/24184753/>

samme sak

<https://www.rb.no/nyheter/overgrep/ost-politidistrikt/miljoeterapeut-domt-for-seksuelle-overgrep-mot-utviklingshemmet-kvinne/s/5-43-636292?key=2017-11-14T12:23:02.000Z/retriever/c241e4175a272e1892b0e695978b84ff2c78be1b>

Lovanvendelsen i sak der mann ble frifunnet.

En mann i 50-årene står tiltalt etter straffelovens § 295: «for å ha skaffet seg seksuell omgang ved å utnytte noens psykiske lidelse eller psykiske utviklingshemming».

<http://www.smp.no/nyheter/2017/11/07/Skal-ha-utnyttet-psykisk-utviklingshemmet-seksuelt-15568157.ece>

<https://www.nrk.no/nyheter/mann-domt-for-gjentatte-overgrep-1.14059019>

<https://www.ba.no/nyhet/kriminalitet-og-rettsvesen/bergen-tingrett/mann-33-tiltalt-for-overgrep-mot-49-ar-gammel-utviklingshemmet/s/5-8-794884?key=2018-05-10T07:35:04.000Z/retriever/67faa377c03326b5352f68a165a5fa3ed305b984>

Dom fra 2015 etter særbestemmelsen

<http://www.t-a.no/notiser/article11539622.ece>

Borgerrettsstiftelsen - STOPP DISKRIMINERINGEN
 - Org.nr. 985 208 786
 Postboks 2474 Strømsø 3003 Drammen – Tlf.: 90196325
 <post@stopdisk.no – <www.stopdisk.no

VEDLEGG 2

Politiet gjorde ingen etterforskning da nytt foreldrepar mistenkte overgrep i bofellesskap Får ikke fortsette

Bofellesskapssaken

Bergens Tidende 8. juni 2018

side 8-9

Henlagt: - Det gjør meg vettskremt. Man forventer et minstemål av etterforskning, sier faren. Diskrimineringsombudet krever nå svar fra politiet. - Jeg kan bekrefte at arbeidsavtalen med omsorgsarbeideren er utløpt og ikke fornyet.

- Anmeldelsen ble henlagt uten at noe kvalifisert arbeid ble gjort. Det gjør meg forbannet. Og vettskremt, sier faren til BT.

Atferdsendringer

I fjor høst merket han og konen atferdsendringer hos sin psykisk utviklingshemmede sønn. Han er en ung mann med store språkbegrensninger.

På den tiden bodde han i en kommunal leilighet i en av Bergens omegnskommuner.

Endringene gjorde foreldrene urolige.

Etter en stund ble de kjent med at en omsorgsarbeider var siktet for å ha skaffet seg seksuell omgang med en utviklingshemmet mann - i et annet bofellesskap i samme kommune.

Omsorgsarbeideren fikk fortsette å jobbe en periode mens han ble etterforsket i det skjulte.

Foreldrene ble enda mer urolige.

De begynte å samle inn observasjoner av sønnens atferd fra flere arenaer, søkte råd hos lege og konfererte med fagpersoner og andre.

De ble overbevist om at noe hadde skjedd med gutten deres.

I desember valgte de å gå til politiet med sine mistanker om mulige overgrep.

- Umulig å forstå

Faren presiserer at anmeldelsen ikke rettet seg personlig mot den allerede anklagede omsorgsarbeideren.

Anmeldelsen gjaldt mistanke om misbruk av overmaktsforhold overfor sønnen, en paragraf som blant annet omfatter å utnytte noens utviklingshemming til å skaffe seg seksuell omgang.

- Men vi mente det var naturlig å be politiet om å se vår sak i sammenheng med den første, sier faren.

Henla saken

I april fikk foreldrene beskjed om at saken var henlagt av politiet.

Politiadvokat Kristine Knutsen-Berge bekrefter at den ble registrert som en anmeldelse. Samtidig opplyser hun til BT at det «ikke ble foretatt etterforskning».

Omsorgsarbeideren fikk ikke status som mistenkt i den nye saken, opplyser Knutsen-Berge. Ingen ble avhørt.

- Det er helt umulig for oss å forstå måten politiet har valgt å håndtere denne saken på. Det oppleves helt klart som verken å bli tatt på alvor eller å bli trodd, sier faren.

- Svært arrogant

Nylig ble også den først anmeldte bofellesskapssaken lagt bort av statsadvokaten - på bevisets stilling.

Bistandsadvokat Ellen Eikeseth Mjøs representerer begge de utviklingshemmede mennene. Hun reagerer sterkt på henleggelsene.

Anmeldelsen som ikke ble etterforsket er allerede en klagesak hos statsadvokaten. I den andre saken forbereder Mjøs klage til Riksadvokaten.

- Vi snakker her om to lignende saker, fra samme sted og samme periode, med mistanker om overgrep mot en av samfunnets mest sårbare grupper, sier hun.

Skal være høyt prioritert

Mjøs poengterer at dette er en sakstype som Riksadvokaten, landets øverste påtalemyndighet, gir høy prioritet.

- I den siste saken er det ikke gjort ett eneste etterforskningsskritt. Politiet har henlagt den «utenfor straffesak».

Det virker underlig at de bruker en slik henleggelseskode når det er mistanke om at en person er utsatt for seksuelle overgrep. Familien føler seg svært arrogant behandlet av politiet.

Borgerrettsstiftelsen - STOPP DISKRIMINERINGEN
- Org.nr. 985 208 786
Postboks 2474 Strømsø 3003 Drammen – Tlf.: 90196325
<post@stopdisk.no – <www.stopdisk.no

- Fortvilte foreldrepar

Politiadvokat Knutsen-Berge var politiets ansvarlige jurist i begge bofellesskapssakene. Hun kan ikke si noe nå. - Så lenge sakene ikke er endelig avgjort kan det bli aktuelt med ytterligere etterforskning. Av hensyn til en slik etterforskning, og på bakgrunn av taushetsplikt, kan jeg dessverre ikke gi noen opplysninger om innholdet i sakene eller de vurderingene som er gjort, skriver Knutsen-Berge i en e-post til BT. Foreldrene til begge de utviklingshemmede mennene har henvendt seg til Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO). Nå har ombudet bestemt seg for å undersøke sakene nærmere.

Diskrimineringsombudet

Sist uke sendte de brev til Vest politidistrikt med en rekke spørsmål om etterforskningen.

I brevet heter det at saker om overgrep mot psykisk utviklingshemmede, som ofte mangler språk, er «særdeles viktig» å etterforske grundig.

- Vi har fått henvendelser fra to fortvilte foreldrepar. Hovedpoenget vårt er å få svar på hvorfor sakene ikke ble etterforsket mer før de ble henlagt, sier seniorrådgiver ved LDO, Ragnar Lie.

Krever svar fra politiet

Lie sier sakene i neste omgang kan bli brakt inn for Diskrimineringsnemnda i Bergen.

Ombudet kan kreve å få opplysninger, men nemnden behandler klagesaker om diskriminering.

- Både vi og foreldrene kan ta sakene videre til nemnden. Fra vår side vil vi se hva politiet svarer før vi eventuelt gjør noe mer, sier rådgiveren.

Politiadvokat Knutsen-Berge sier de allerede har vært i kontakt med LDO, og at de etter noen avklaringer vil svare på brevet så snart som mulig.

Fått kritikk før

LDO viser i brevet til at politiet i Hordaland tidligere har fått kritikk i en overgrepssak som gjaldt en psykisk utviklingshemmet med dårlige kommunikasjonsevner.

I saken fra 2013 handlet det om mulige overgrep mot en jente.

Daværende Hordaland politidistrikt henla saken, uten at verken jenten eller den mistenkte ble avhørt. Ifølge LDO anså politiet det som nytteløst å gjennomføre avhør med jenten.

Ombudet konkluderte med at dette var diskriminering, fordi politiet ikke hadde etterforsket slik det er normalt i saker om seksuelle overgrep mot barn.

Politiet dokumenterte heller ikke, skriver ombudet, at vanskene med å gjennomføre et avhør «ville vært uforholdsmessig store».

- Riktige avgjørelser

Advokat Christian Flemmen Johansen representerer omsorgsarbeideren som var siktet.

Forsvareren mener politi og statsadvokat tok helt riktige avgjørelser ved å henlegge begge sakene.

- Jeg kan ikke forstå at klagen vil gi noe annet resultat enn i dag.

Johansen mener det ikke kan være slik at anmeldelse fra en psykisk utviklingshemmet er nødt til å bli en sak for retten.

Forsvarer: Ingen bevis

- Som i andre saker må det være avhengig av bevisene. I min klients sak finnes det ikke bevis for straffbare handlinger.

At Likestillings- og diskrimineringsombudet stiller kritiske spørsmål til behandlingen av bofellesskapssakene, er Johansen kjent med kun gjennom det BT forteller.

- Men jeg ser ingen grunn til å kritisere politiets arbeid. I saken der min klient var siktet, ble det etterforsket lenge og svært grundig. Og det er selvfølgelig gjort en vurdering også av saken som ble henlagt uten ytterligere etterforskning, sier Johansen.

- Forventer et minstemål

Faren som anmeldte overgrep i desember er oppgitt over behandlingen fra politiet.

Faren forstår at slike saker er vanskelige.

- Men man forventer et minstemål av etterforskning fra politiets side. Det har ikke skjedd i denne saken. Og det er skremmende.

Borgerrettsstiftelsen - STOPP DISKRIMINERINGEN
- Org.nr. 985 208 786
Postboks 2474 Strømsø 3003 Drammen – Tlf.: 90196325
<post@stopdisk.no – <www.stopdisk.no

Det sier sjefen for omsorgstjenester i den aktuelle kommunen.

Han kan ikke si noe om sakene som ble anmeldt. Årsaken er at kommunen for øyeblikket granskes av Fylkesmannen, og at det er klaget på begge henleggelsene.

- Slik sakene nå står vil det være uriktig av meg å kommentere, sier han.

Omsorgssjefen sier de tar sakene på største alvor.

- Vi har invitert pårørende til møter i nær fremtid. Når sakene er endelig avgjort, må vi ta en evaluering og en systemgjennomgang.

Fakta:

I oktober i fjor ble en kommuneansatt omsorgsarbeider i 20-årene anmeldt for seksuelt misbruk av en psykisk utviklingshemmet mann i et bofellesskap. Saken ble anmeldt i en av Bergens omegnskommuner.

Omsorgsarbeideren ble siktet. Nylig henla statsadvokaten saken mot ham. Han har hele tiden nektet straffskyld og har ikke lenger status som siktet.

I desember 2017 kom en ny anmeldelse knyttet til et annet bofellesskap i samme kommune. Et nytt foreldrepar mistenkte at deres psykisk utviklingshemmede sønn kunne være utsatt for overgrep.

Begge sakene er nå henlagt. Bistandsadvokaten til de to utviklingshemmede mennene vil klage.

Fylkesmannen i Hordaland har besluttet å granske den aktuelle kommunen gjennom et tilsyn, blant annet fordi omsorgsarbeideren fikk jobbe videre etter at han var anmeldt.

Kilde: BTs arkiv. Vest politidistrikt.

Sitat:

Vi har fått henvendelser fra to fortvilte foreldrepar. Hovedpoenget vårt er å få svar på hvorfor sakene ikke ble etterforsket mer før de ble henlagt.

Familien føler seg svært arrogant behandlet av politiet.

Ragnar Lie, seniorrådgiver ved LDO

Ellen Eikeseth Mjøs, bistandsadvokat

Bildetekst:

- GRANSKER: Fylkesmannen gransker nå kommunens håndtering av overgrepssaken som kom i fjor høst. Både den saken og en seinere anmeldt sak kan nå havne hos Diskrimineringsnemnda. Både nemnden og Fylkesmannen holder til her, i Statens hus i Bergen.

- «SVÆRT BEKLAGELIG»: I dette brevet, fra omsorgssjefen i den aktuelle kommunen, beklages det sterkt at mistenkte var i arbeid etter at han var anmeldt, «til tross for at det vart sett inn tiltak for å unngå dette». FOTO:

Faksimile

- HENLA: Statsadvokat Ellen Cathrine Greve henla overgrepssaken mot omsorgsarbeideren som var siktet.

Saken ble henlagt på bevisets stilling. Her er Greve i retten med omsorgsarbeiderens forsvarer, advokat Christian Flemmen Johansen. Bildet er tatt i forbindelse med en annen sak. Arkivfoto: Ørjan Torheim

© Bergens Tidende

Fra: Vibeke Gjøslie Martins <Vibeke.Gjoslien.Martins@statsadvokatene.no>
Sendt: tirsdag 1. juni 2021 09:22
Til: Arild Brukstuen
Emne: Innspill til straffelovrådet
Vedlegg: Innspill Straffelovrådet fra VTB.pdf

Vedlagt følger innspill fra Vestfold, Telemark og Buskerud statsadvokatembeter.

Vennlig hilsen

Vibeke Gjøslie Martins
statsadvokat

Den høyere påtalemyndighet
Vestfold, Telemark og Buskerud statsadvokatembeter

Telefon: 35 58 88 58

E-post: Vibeke.Gjoslien.Martins@statsadvokatene.no
www.riksadvokaten.no

Straffelovrådet
v/arild.brukstuen@jd.dep.no

DERES REF.:
Deres ref.

VÅR REF.:
Vår ref.

DATO:
31.05.2021

INNSPILL TIL STRAFFELOVRÅDET

Det vises til Straffelovrådets brev av 23. april 2021 til Riksadvokaten som har blitt videresendt til de regionale statsadvokatembetene.

Det fremgår av Straffelovrådets mandat at det skal foretas en samlet gjennomgang av straffelovens bestemmelser om seksuelle krenkelser. Overgrep mot barn er ikke omtalt i mandatet og ut fra sammenhengen antas det at kjerneområdet for rådets arbeid er seksuelle overgrep mot voksne. Vestfold, Telemark og Buskerud statsadvokatembete vil likevel benytte anledningen til å påpeke noen erfaringer fra vårt arbeid med disse såkalte "nettovergrepssakene" mot barn, det vil si seksuelle overgrep mot barn begått via sosiale medier/internett og hvor det ikke har vært fysisk kontakt mellom gjerningsperson og fornærmet.

Det å få et barn under 14 år til å utføre handlinger som regnes som seksuell omgang med seg selv, rammes av straffeloven § 299 bokstav b) og kan også etter omstendighetene rammes av henholdsvis § 300 og § 301 med strafferammer 10, 15 eller 21 år. Dersom barnet "kun" utfører handlinger som regnes som seksuell handling med seg selv, herunder også kvalifisert seksuell handling, rammes overgrepet derimot av straffeloven § 305 bokstav b) med strafferamme 1 år.

Vår erfaring fra nettovergrepssaker er at gjerningspersonen langt på vei har samme fremgangsmåte overfor flere barn/fornærmede og at det fremstår tilfeldig hvilke barn som utfører hvilke handlinger med seg selv. Straffverdigheten kan derfor i mange saker være like stor for handlinger som rammes av straffeloven § 305, som handlinger som rammes av straffeloven § 301. Dette gjenspeiler seg ikke i dagens lovregulering. Tilsvarende gjør seg også gjeldene der det dreier seg om barn som er mellom 14 og 16 år, og handlingene da enten

rammes av straffeloven § 302 annet punktum, med strafferamme 6 år, eller straffeloven § 305 bokstav b), selv om "gapet" her ikke er like stort som for de mindre barna.

Seksuelle overgrep over internett er et økende samfunnsproblem. Dette har blitt belyst gjennom flere rettsavgjørelser den senere tid, eksempelvis HR-2019-721-A og HR-2017-1282-A. Overgrep over internett kan oppleves svært alvorlig, ha alvorlige skadevirkninger og barns bruk av sosiale medier i dag gjør at en gjerningsperson kan nå svært mange ofre nærmest til enhver tid, uansett hvor barna befinner seg.

Vi oppfordrer derfor Straffelovrådet til å se nærmere på om det bør etableres et mellomsjikt som rammer de tilfeller der en overgriper forleder et barn til å begå seksuelle handlinger med seg selv. Et forslag er å utvide straffeloven § 304 til å omfatte tilfeller der barnet forledes til å utføre seksuelle handlinger med seg selv. Det bør også vurderes om straffeloven § 299 bokstav b) bør utvides til å favne også handlinger som svarer til "kvalifisert seksuell handling med seg selv". Mange av de samme hensynene som begrunner at fysiske - direkte - overgrep i form av kvalifisert seksuell handling anses som voldtekt etter § 299 bokstav c) gjør seg også gjeldende når overgrepet skjer via internett.

Med vennlig hilsen

Vibeke Gjøslien Martins
statsadvokat

Oslo, 31.05.21

INNSPILL TIL PROBLEMSTILLINGER VED STRAFFELOVRÅDETS UTREDNING AV STRAFFELOVENS KAPITTEL OM SEKSUALLOVBRUDD

JURK viser til Straffelovrådets invitasjon av 23. april 2021 vedrørende straffelovens kapittel om seksuallovbrudd – behov for endringer.

JURK er et uavhengig rettshjelptiltak som skal bidra til at alle kvinner er bevisste sin rettsstilling og til at likestilling praktiseres. JURK drives av jusstudenter i samarbeid med daglig leder og fagrådgiver. Vi yter tilpasset hjelp til selvhjelp til alle som definerer seg som kvinner og som har et udekket rettshjelpsbehov, gjennom rettsinformasjon, rettspåvirkning og bistand i konkrete saker. Vårt tilbud gjelder for kvinner over hele landet og all hjelp er gratis.

Vi bistår i saker innenfor en rekke rettsområder av velferdsmessig betydning for kvinner. I vår saksbehandling møter vi kvinner utsatt for seksuelle overgrep, og vi uttaler oss på bakgrunn av de erfaringer vi har gjort oss gjennom dette arbeidet.

1. Innledende bemerkninger

JURK er svært positive til en gjennomgang av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd. Som organisasjon er vi opptatt av retten til personlig integritet og seksuell selvbestemmelse. Vårt syn er at denne retten ikke blir tilstrekkelig ivaretatt i någjeldende regulering, og at dette særlig kommer til uttrykk i lovens definisjon av voldtekt i § 291. I dette innspillet vil vi derfor sette søkelys på kapittelets regulering av voldtekt.

2. Mangler ved gjeldende regulering

Slik voldtekt defineres av loven i dag, kreves det bruk av vold eller trusler, eller at personen var bevisstløs eller ute av stand til å motsette seg handlingen. Denne definisjonen er svært problematisk, da den utelukker tilfeller av seksuell omgang uten samtykke som like fullt tilsvarer voldtekt. Disse tilfellene vil typisk nedsubsummeres til å omfattes av § 297, til tross for at det er snakk om seksuell omgang, og ikke seksuell handling.

JURK mener at voldtekt må defineres som seksuell omgang uten samtykke. Å bestemme over sin egen kropp og seksualitet er en menneskerett, og denne retten til selvbestemmelse må gjenspeiles tydelig i loven. Norge har behov for en voldtektsregulering som sikrer at alle former for voldtekt kan straffeforfølges, uavhengig av hvordan fravær av samtykke kommer til uttrykk.

3. Praktiske erfaringer og sentrale problemstillinger

3.1 Tilfeller som faller utenfor gjeldende regulering og som burde regnes voldtekt

JURK mener at vi trenger en samtykkebasert voldtektsbestemmelse som tydeliggjør at en person ikke er seksuelt tilgjengelig inntil personen sier nei, men seksuelt utilgjengelig inntil det er gitt et samtykke. All sex skal være frivillig og enhver skal ha rett til å bestemme over egen kropp. Vi ber derfor straffelovrådet se hen til våre naboland, Sverige og Danmark, og vurdere en tilsvarende regulering i Norge.

Vi vil særlig trekke frem en rettsavgjørelse fra Gulating Lagmannsrett som viser behovet for en lov som fastslår at seksuell omgang uten samtykke er voldtekt. I saken fant flertallet at det ikke var tvil om at den tiltalte hadde ført en eller flere fingre opp i fornærmedes skjede, og at fornærmede ikke hadde samtykket til det. Dette var likevel ikke tilstrekkelig for domfellelse etter voldtektsbestemmelsen, da det aktuelle alternativet som skulle vurderes var om fornærmede faktisk sov eller var ute av stand til å motsette seg den seksuelle omgangen. Det var ikke tilstrekkelig for domfellelse etter voldtektsbestemmelsen at «fornærmede ikke [hadde] samtykket, vridde seg unna, eller sa stopp.»¹ JURK mener at tilfeller som i denne saken, hvor det ikke foreligger samtykke, burde straffes som voldtekt.

Det er ikke nødvendigvis slik at et overgrep oppleves verre for den utsatte ved at gjerningspersonen var truende, eller brukte vold. Det samme gjelder ved bevisstløshet eller sterk beruselse. Det avgjørende for om en handling skal defineres som voldtekt eller ikke, burde derfor ikke begrenses til disse vilkårene. Det er alvoret i den seksuelle integritetskrenkelsen som burde stå fokus. Dette tydeliggjøres av at forskning viser at de psykiske ettervirkningene av seksuell omgang med manglende samtykke er de samme som i tilfellene der det for eksempel er brukt vold.² Dette er en sterk indikator på at vi i dag har tilfeller som er minst like klanderverdige som voldtekt, men som ikke kan strafferettslig forfølges som det.

At det kreves noe mer utover at personen ikke har samtykket til den seksuelle omgangen, er særlig problematisk når så mange som 70% av voldtektsutsatte oppgir at deres instinktive reaksjon under overgrepet var å fryse til.³ I slike tilfeller er det ikke nødvendig for gjerningspersonen å bruke vold eller trusler. Det stilles spørsmål ved hvorfor disse personene ikke får et tilsvarende rettsvern på lik linje med andre som for eksempel var ute av stand til å motsette seg handlingen på grunn av beruselse, og JURK ber Straffelovrådet vurdere denne problemstillingen.

3.2 Uklare grenser mellom straffebudene

En annen problemstilling som har blitt trukket frem i mandatet er at det uklart hvilke handlinger som omfattes av ulike straffebud, og om grensene mellom straffebudene er uklare. Det siktes særlig til forholdet mellom straffelovens §§ 291 og 297. JURK mener at grensen mellom de to bestemmelsene i utgangspunktet er klar. Forskjellen på seksuell omgang og seksuell handling er beskrevet tydelig i forarbeidene. Det er mangelen på et rettslig vern av dem som opplever seksuell omgang uten samtykke som først og fremst er problemet. For eksempel er det svært problematisk at frystilfellene kan nedsubsumeres til å omfattes av § 297, til tross for at bestemmelsen ikke er tiltenkt disse tilfellene. Ved å inkludere seksuell omgang i § 297, vil samleie og samleielignende forhold uten samtykke likestilles med beføling uten samtykke. Det er her en betydelig forskjell på integritetskrenkelsens alvor og dette må gjenspeiles i loven.

Hvilket straffebud tilfellet omfattes av vil også være av betydning for spørsmålet om foreldelse. Saker etter § 297 foreldes etter to år, mens saker etter § 291 foreldes ikke. Det er også av betydning at overtredelser etter § 297 ikke utløser rett til bistandsadvokat for den utsatte. Dette fører igjen til at færre anmelder slike forhold, fordi de utsatte ikke har råd til å betale for juridisk bistand. Ved overtredelser av

---

¹ LG-2013-105162

² Helene Flood Aakvaag, Ida Frugård Strøm og Siri Thoresen (2018) But were you drunk? Intoxication during sexual assault in Norway, *European Journal of Psychotraumatology*, 9:1, 1539059, DOI: 10.1080/20008198.2018.1539059

³ Anna Möller, Hans Peter Söndergaard og Lotti Helström (2017) Tonic immobility during sexual assault - a common reaction predicting post-traumatic stress disorder and severe depression, DOI: 10.1111/aogs.13174

voldtektsbestemmelsen derimot, § 291, har fornærmede rett til å få oppnevnt bistandsadvokat. JURK ber derfor Straffelovrådet undersøke konsekvensene av at tilfeller av seksuell omgang uten samtykke nedsubsummeres til § 297.

3.2 Gjeldende regulering gjenspeiler ikke unges oppfatning

Hvert år holder JURK foredrag om voldtekt for elever på ungdoms- og videregående skoler. Innledningsvis i foredraget spør vi elevene hva en voldtekt er. Med få unntak er svaret vi får at voldtekt er sex uten samtykke, eller sex hvor den ene parten ikke deltar frivillig. Vår erfaring er at de ikke er klar over at det kreves «noe mer» enn at personen ikke har ønsket å delta, og vi opplever at dette strider mot det elevene opplever som riktig.

JURK synes det er synd at loven har en definisjon som ikke gjenspeiler unge menneskers oppfatning av hva en voldtekt er, spesielt da det nettopp er unge mennesker som utsettes og siktes for voldtekt. Tall fra 2017 viste at hele 44,1 % av alle anmeldte voldtekter var festrelaterte.⁴ Festrelaterte voldtekter kjennetegnes typisk av at begge partene er under 25 år. Blant siktede for voldtekt er en stor andel mellom 15-30 år. JURK ber derfor Straffelovrådet om å undersøke om dagens definisjon av voldtekt er i tråd med folkets oppfatning av hva en voldtekt er, og særlig unge menneskers oppfatning, da voldtekt er noe som i stor grad angår dem.

På bakgrunn av misoppfatningen av hva som regnes som en voldtekt etter loven, er det også flere som opplever å ikke bli tatt alvorlig i møte med politiet, fordi de selv tror at det de ble utsatt for regnes som en voldtekt. I vår saksbehandling møter vi på flere kvinner hvor dette er tilfellet. Å anmelde er for dem en stor belastning i seg selv. Desto større blir den da de blir møtt med at overgrepet de beskriver ikke faller inn under lovens definisjon av voldtekt. JURK har også blitt kontaktet av kvinner som sier de kvier seg for å anmelde fordi de vet at vi ikke har en samtykkelov i Norge.

JURK tror denne typen opplevelser bidrar til å redusere antallet som anmelder seksuelle overgrep. Av alle menn og kvinner som oppga å ha blitt voldtatt, var det kun 4 av 24 menn som anmeldte, og kun 10 % av kvinnene.⁵ Den lave andelen anmeldelser indikerer behovet for en tydeliggjøring av loven, og at det trengs en lov som bidrar til at møtet med rettsvesenet styrkes. Vi ber Straffelovrådet vurdere om bestemmelsen er tilstrekkelig klar til å formidle hva som er straffbart og straffverdig på en god måte.

3.3 Plassering av ansvar og skyld

Hele 80,2 % av voldtektsutsatte oppgir at de føler på skam og 65 % følte at det var deres egen skyld at de ble voldtatt.⁶ Etter at Sverige innførte en frivillighetsbasert voldtektslovgivning opplevde de at færre voldtektsutsatte følte på skam og skyldfølelse etter voldtekten.⁷ Straffelovrådet bes derfor om å undersøke om måten voldtekt er definert på i dag bidrar til at voldtektsutsatte klandrer seg selv, herunder om et økt fokus på frivillighet og samtykke, kan bidra til å redusere følelsene av skyld og skam for ofrene. I dette henseende viser vi igjen til at en frivillighetsbasert lovgivning, i motsetning til dagens, ivaretar den enkeltes seksuelle selvbestemmelsesrett.

Tett tilknyttet denne problemstillingen ber vi også Straffelovrådet vurdere om en frivillighetsbasert lovgivning vil bidra til en holdningsendring i samfunnet. I følge Ipsos MMIs holdningsundersøkelse fra 2013 mener hver fjerde person i Norge at en kvinne er helt eller delvis ansvarlig for å ha blitt voldtatt dersom hun frivillig har blitt med en mann på nachspiel. Undersøkelsen viser også at hver tiende mann

---

⁴ Handlingsplan mot voldtekt 2019-2022, side 15

⁵ Handlingsplan mot voldtekt 2019-2022, side 17

⁶ Handlingsplan mot voldtekt 2019-2022, side 16

⁷ Den nye samtykkeslagen i praktiken. Brå rapport 2020:6. En oppfølging av 2018 års förändringar av lagreglerna rörande våldtäkt, side 13

mener en kvinne er helt eller delvis ansvarlig for å ha blitt voldtatt dersom hun er kjent for å ha hatt mange partnere.⁸

4. Menneskerettigheter

Gjennom tilslutning til flere internasjonale konvensjoner har Norge en menneskerettslig forpliktelse til å forebygge, beskytte mot og etterforske voldtekt. Europarådets konvensjon for å forebygge og bekjempe vold mot kvinner og vold i nære relasjoner (Istanbulkonvensjonen) står sentralt. Den pålegger statene å utforme tiltak med sikte på å forebygge, etterforske, beskytte og utvikle politikk på feltet. Etter konvensjonen skal essensen av voldtekt være mangel på samtykke, og i stadig flere europeiske land blir manglende samtykke nå ansett som det konstituerende elementet i voldtekt, ikke vold og trusler. I tillegg har FNs kvinnekomite kritisert Norge for å ikke å klare og beskytte kvinner mot vold og overgrep. JURK ber derfor Straffelovrådet undersøke om Norges gjeldende regulering av voldtekt harmoniserer med våre menneskerettslige forpliktelser.

For Juridisk rådgivning for kvinner (JURK)

Camilla Aamaas
saksbehandler

Aurora Valdivia Rosèn
saksbehandler

Hanna Berntsen-Øybø
saksbehandler

Helene Eidsvåg
saksbehandler

Veronika Taran Wiese
fagrådgiver

---

⁸ Ipsos MMI v/ Tonje B. Nordlie og Marius Michelsen (2013) Undersøkelse om voldtekt, side 5

**OSLO
STATSADVOKATEMBETER**

Straffelovrådet

DERES REF.:

Deres ref.

VÅR REF.:

Vår ref. 21/1267 - 2

DATO:

20.09.2021

Innspill til straffelovrådet arbeid med revisjon av straffelovens seksuallovbrudd

Oslo statsadvokatembeter viser til brev av 23. april 2021 fra Straffelovrådet der vi inviteres til å komme med innspill til Rådets oppdrag fra Justisdepartementet om å gjennomgå straffelovens kapittel om seksuallovbrudd. Vi takker for at vi har fått utsatt vår frist med å komme med innspill.

1. Bør det innføres en samtykke-regel i straffelovens voldtektsbestemmelse?

Vi antar at Straffelovrådet vil gjøre en grundig vurdering om straffeloven § 291 bør endres slik at bestemmelsen blir en samtykkebasert regel. Oslo statsadvokatembeter har tidligere vært skeptisk til en slik bestemmelse. Samtidig mener vi at hvordan voldtektsbestemmelsen er utformet med visse mellomrom bør utfordres slik at det kan utforskes om dagens utforming står ved lag. Strafferetten må som kjent utvikles i lys av samfunnsutviklingen, og vi er åpen for å revurdere vårt tidligere standpunkt.

Dagens voldtektsbestemmelse er vid. Kravet til "vold" i straffeloven § 291 bokstav a er svært lavt og rammer enhver maktanvendelse mot fornærmede som foretas for å skaffe seg seksuell omgang. Alternativet "truende adferd" oppstiller også beskjedne krav. I samme spor er alternativet i bokstav b "ute avstand til å motsette seg". For eksempel vil manglende motstandsevne grunnet sterk redsel rammes, se blant annet Rt-2003-495. I tillegg til dette rammes også den grovt uaktsomme voldtekt, jf. § 294. Vi er derfor usikre på om det er alvorlige seksuelle krenkelser som faller utenfor dagens voldtektsbestemmelse.

Ikke rent sjelden er bevissituasjonen i voldtektssaker krevende. Ord står mot ord. Fravær av andre sentrale bevis enn fornærmedes forklaring kombinert med et høyt beviskrav har som konsekvens at et mindretall av sakene fører til fellende dom. Etter vårt syn vil ikke en samtykkebasert regel endre dette. Snarere er det fare for at innføring av en slik bestemmelse vil skape en forventning om at langt flere saker vil ende med tiltale og fellende dom.

Vi har gjennom vår straffesaksbehandling ved Oslo statsadvokatembeter ikke sett et presserende behov for en samtykkebasert regel. Dersom en slik regel blir foreslått, er det imidlertid ønskelig at det angis gode og praktiske eksempler som avdekker et mulig "straffefritt område" eller at det gis eksempler på handlinger som allerede er belagt med straff, men som det er naturlig å gi den strafferettslige merkelappen "voldtekt".

Som kjent har flere land det er naturlig å sammenligne seg med de siste årene innført ulike varianter av en samtykke-regel i sine bestemmelser om voldtekt. Norge har også ved flere anledninger fått kritikk fra internasjonale overvåkningskomiteer for fravær av slik regel i straffeloven § 291. I det offentlige ordskiftet har det vært anført at straffelovens kapittel 26 om seksuallovbrudd ikke møter våre folkerettslige forpliktelser. Det er blant annet anført at Istanbul-konvensjonen tilsier at vi må innføre en samtykkebasert voldtektsbestemmelse. Det er etter vårt syn uheldig at det ikke foreligger en grundig gjennomgang av våre folkerettslige forpliktelser, og det er ønskelig at Straffelovrådet som ledd i sitt arbeid foretar en slik gjennomgang. Det bør ikke herske tvil om at vår straffelovgivning er i tråd med folkeretten.

2. Revisjon av straffeloven § 317?

Dagens straffelov § 317 er en videreføring av straffeloven av 1902 § 204, og ble i 2009 inntatt i straffeloven uten endringer. Den har ikke vært revidert siden. Vi ber Straffelovrådet om å vurdere en mer tidsmessig utforming av straffeloven § 317, både med tanke på den teknologiske utviklingen samt hvilke tilfeller som i dag bør rammes av bestemmelsen.

3. Revisjon av straffeloven § 319?

Vi ber Straffelovrådet vurdere om bestemmelsen i § 319, som pålegger domstolene å vurdere rettighetstap og kontaktforbud i saker som gjelder nærmere oppgitte seksuallovbrudd, også bør omfatte en plikt til å vurdere inndragning. Dette vil typisk være et behov i saker hvor det er tatt beslag i digitale lagringsmedier som inneholder overgrepsmateriale.

4. Er det behov for revisjon av inndragningsreglene?

Høyesterettsdom HR-2019-514-A gjaldt spørsmål om inndragning av datautstyr hos domfelte i anledning produksjon og oppbevaring av fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn. Lagmannsretten besluttet inndragning i datautstyr som var anvendt ved lovbruddet, men ikke for øvrig beslaglagt utstyr. Høyesterett sluttet seg til lagmannsrettens vurdering. Høyesterett har i avsnitt 28 uttalt at den tekniske utviklingen, inkludert den stadige økningen i lagringskapasitet, også i "skyer" på internett, skaper nye utfordringer for politiet og påtalemyndigheten. Høyesterett presiserer at det er en lovgiveroppgave å vurdere om de eksisterende hjemlene for inndragning er tilstrekkelige. Vi ber derfor Straffelovrådet vurdere

behovet for endring av bestemmelsene om inndragning i straffeloven kapittel 13 med bakgrunn i den teknologiske utviklingen.

5. Er det behov for nedjustering av den seksuelle lavalder?

Den seksuelle lavalder er i dag 16 år, og skal først og fremst virke som barns vern mot seksuell omgang med voksne, jf. Ot.prp.nr. 28 (1999-2000) side 57. I forbindelse med revisjon av seksuallovbruddskapitlet foreslo Seksuallovbruddsutvalget i NOU 1997:23 avsnitt 3.6.3 at den seksuelle lavalder skulle nedjusteres til 15 år, blant annet at hensynet til rettsenhet med Sverige og Danmark. Departementet fant ikke å følge utvalgets forslag på dette punkt jf. Ot.prp.nr.28 (1999-2000) punkt 6.2, og grensen på 16 år ble videreført.

Vi antar at det er naturlig for straffelovrådet å se på dette spørsmålet på nytt. Slik vi ser det, er det intet behov for å nedjustere den seksuelle lavalder. Barn har behov for den beskyttelse den seksuelle lavalder gir ved at en slik aldersgrense skaper et mindre rom for press. Det kan også vises til hensynet bak straffritaksregelen i straffeloven § 308 om jevnbyrdighet i alder og utvikling, og Høyesteretts redegjørelse for denne bestemmelsens innhold i HR-2020-1202-U avsnitt 16 følgende med videre henvisning til tidligere rettspraksis.

Med vennlig hilsen

Lars Erik Alfheim

førstestatsadvokat